

570
MII

Cartea de Aur

A lui

Alexandru Macedonski

~~INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
CURSURI
Nr. inv. 92366*
BIBLIOTECA~~

BUCURESTI

Stabilimentul Graphyc Albert Baer

Strada Numa-Pompiliu, 7-9.

1902.

~~INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
BUCURESTI
Nr. inv. 2736
BIBLIOTECA~~

lei 12

~~Biblioteca Centrală Universitară
Cota 25388 Sublet
Inventar 506959~~

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

BUCUREȘTI

COTA 25388

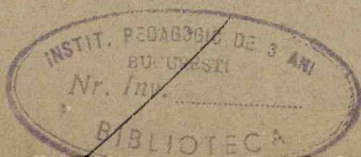
25388
Sublet

B.C.U. Bucuresti

C506959

CARTEA DE AUR

DESPRE ALEXANDRU MACEDONSKI

— NOTE BIOGRAPHICE ȘI CRITICE —

Alexandru Macedonski, este născut la 1854, Marte în 14, și este fiu al generalului Alex. D. Macedonski, fost ministru de resboi și general șef a totă puterea armată din România și Moldova. Mama sa, care odinioară, prin frumusețe, inteligență și instrucțiune a fost una din reginele societății mari bucureștene, este născută Fisența, o vechie și strălucită familie de peste Olt, astăzi stinsă, care a dat lui Matheiș Basarab un mare vornic vestit prin înțelepciune. Mihail Fisența, străbunul poetului, a servit în Rusia în garda imperială sub numele de Fisenski și a primit titlul de conte de la Impărătesa Catherina II-a.

Prin tată, neîntrecutul poet cobără din o familie polonă care a domnit în Lithuania și care își trăgea origina din familia princiară de Biberstein, una dintre cele mai puternice de pe Rhin. În familia poetului, se află în această privință, documente doveditoare, și ele ênse-le sunt sprijinite de cele coprinse în *Eraldica Poloniei* din biblioteca imperială din Vienna. De altminteri, armăria familiei Macedonski, — nume ce în limba polonă se scrie Maczedonski, — atestă această obârșie, fiind armăria Biberstein-Rogala.

Dér nu e aci locul a se face istoricul complet al originei unui om de geniù ale cărui titluri de noblețã celle mai mari sunt viața sea plină de vitejie și virtute, scrierile sèlle și înălțimea caracterului seù. În fond, dènsul, cu tôte că prin tatã este din o clasã socialã în-naltã, și cu tôte că prin mamã este rudã de sânge cu Brãiloiu, cu Urdãreni și cu alte nèmuri boerești frunțase, nici nu s'a reclamat de o altã noblețã de cât de cea la care îi dã dreptul intelectualitatea sea uriașã și adânca erudițiune ce transpirã din fie-ce rând pe care îl aședã pe hãrtie.

Modest discipol al acestui apostol al litteraturei române, o altã sarcinã mi-am impus attunci când s'a hotãrât ca aceste pagini sè apparã sub îngrijirea mea. Pentru a mi-o îndeplini voiù începe prin a resuma, pe cât de scurt imi va fi putincios, viața sea, operile sèlle, sufletul seù, direcțiunea sea litterarã, tot ce este de naturã sè punã în plină și sincerã luminã, pe om și pe poet...

Macedonski, în lyceul din Craiova, era o naturã concentratã și seriósã, și cu tôte că nu era între premianți, avusese darul âncè de attunci, sè inspire sympathii ce i-aũ rãmas credinciose. Expansiv și tot de o datã sfios, viața lui, se schițcazã de attunci chïar, ca o luptã cu sine...

Acéstã luptã a fost mare și pôte că dureazã âncè în poet care nu o datã spune întimilor cât rëu i-a fãcut și îi face sinceritatea și timiditatea... 'Și 'l pôte închypui ori-cine ce era pe bãnçile școlei, în acest oraș al Craiovei pe care 'l'a iubit atãt... Dér, pentru ca ori-cine sè pôtã avea o idee deplinã despre ce era Macedonski copil, se va da aci un portret pe care i'l face un fost camarad al seù de lyceù, d. Ernest Arnoldt, director al Institutului de bãieți «Arnoldt» din capitala Olteniei. Acest portret, nu e de cât o scrisóre; dér are o însemnãtate, ce, cù timpul va merge crescënd. Nimic nu este

În adevăr mai greu de cât să fii om mare pentru cei cu cari ai stat într'o bancă, și magistrul prea iubit, mi-a mărturisit nu odată, că nu este ommagiu care să'i fi fost mai precios de cât cell pe care i'l a addus Arnoldt, său de cât cell al poetului G. O. Gârbea, profesor la gymnasiul Cantemir, un alt camarad al său care, de pe tribuna Atheneului, proclamă în o séră memorabilă, gloria radiósă a lui Macedonski.

Ettă acea scrisóre :

Iubite amice și fost conșcolar,

«Mi-ai făcut o deosebită plăcere prin amintirea-ți de acum 30 de ani; tablouri uitate, acoperite de păejenisul și de mucigaiul timpului, de odată s'aũ înfățișat «lucitóre, în vechia lor splendóre, memoriei mele, și «am vedũt între altele, pe acella al unui tẽnér înalt, palid, «blond, cu pěrul lung, buclat, care 'mĩ aręta la școlă «portretele iubitelor sęlle rude și mẽ onora cu confidențele sęlle. Sciu că sympathisam mult cu acell camarad, cęcĩ avea gestul blând, vocea dulce și fugea de cei sburdalnici dintre condiscipoli sęi. Nu m'am mirat când am audit că acell tẽnér este poet—din cei «mai gustați astă-di;—era natural,—avea firea idealistă.

«Mulțumesc amicului de odinióră de bunul său suvenir și 'l rog să crędă că acest suvenir este absolut reciproc.

«Te rog spune poetului acest lucru și că mẽ închin înaintea geniului sęu.

«Ție, dragă Alexandre, un Shake hand din ânimă».

Al tęu

ERNEST ARNOLDT.

Craiova, 14 Febr., 98.

Când Macedonski părăsi din clasa V-a lyceul din Craiova și plecă în străinătate pentru a'și depune bacalauratul în Geneva, el, de și abia copil, era, prin energie,

aprópe om la o etate când alți se jócă cu smeul, și era aprópe savant prin cunoșcințele ce 'și însușise singur prin citirea bibliotecei tatălui seú, — între trei și patru mi volume. Cu tóte aceste, ténérul înalt, palid, blond, cu pèrul lung și buclat, rêmase cu gestul blând, cu vocea dulce, sfios ca o fétă, — dér — contrast isbitor, — începură să se affirme la acea epocă și îndrâsneli ce attingeau une ori temeritatea. Cam de la 14 ani, Macedonski, cǎllători singur, se conduse singur, și, nu abusă de libertatea sea. Pe rând, studiă în Vienna, în Geneva, la Universitatea din Pisa și Neapol, locui în Florența, în Roma, în Turin, visită Parisul, Marsilia, Nizza, Lyon, petrecu cât-va în München, colindă Tyrolul, Styria, Karinthia, Bohemia, își âmplu ochi de priveliști colorate, de aer albastru, de sóre luminos.

Macedonski al acellor timpuri, e înfăcișat de cei cari l'aú cunnoscut ca un phârmecător. Incânta pe orî-cine și făcea pe orî-cine să se mire.

Enthusiasmul și vioiciunea sea, puterea sea de raționament, bunătatea și temeînicia prieteniei sèlle, rêsar din tóte scrisorile ce i sunt adresate...

De altă-parte, omul physic, atrage de o potrivă. Ochi sèi adânci hypnotisează. Pe strade, multe capete se întorc să 'l privescă, ér în Italia, nu i se mai dice de cât: «frumosul Circasian».

Reîntors în țerră în 1873, temperamentul seú combativ îl aruncă în politică. Intră în partidul liberal și fu unul dintre membri fondatori ai acestuî club în prima sea formațiune. În publicistică, debută din 1870 când publică în *Telegraful Român* din Sibiu, o poesie. George Barițiu, marele patriot și litterat ardelén, îl compară cu Schiller în ântêiele lui manifestațiunii. În 1872 dete la lumină un mic volum de versuri: *Prima-Verba* ce fu întêmpinat de presa politică și litterară cu termenî de tot măgulitorî. Dér corentul politic, în 1873, se făcu

vijelios. Poetul se schimbă în ȧiarist și întemeiă în București ȧiarul «*Oltul*». Domnitorul, astă-ȧi rege, era atacat cu violență de mai tôte ȧiarele și de mai toți ômeni de stat din opozițiune. La o asemenea școlă, ômenî maturî n'aũ resistat... Poetul, alunecă pe un povirniș primejdios. Popularitatea îl înbêtă. Nu vedu abyssul sub rose. Versurile sêlle politice, — pamphlete și satyre mușcătore, — îi purtară numele pêne în satele celle mai depărtate. ȧiarele nu mai erau citite de cât decă coprindeaũ versuri de dênsul.

În 1875, guvernul se însărcinează s'î dea o strălucire și mai mare arestându'l și deținându'l în prevențiune în temnița de la Văcărești timp de trei luni și jumătate. A fost apêrat la curtea de jurați de douê-deci și trei de advocați, cei mai celebri ai baroului, și achittat.

Puțin în urmă, purtat pe brațe de popor, vorbi în *meetingul* de la Mazar-Pașa.

În 1876, împrejurările se schimbă: Liberali iaũ puterea. Dêr mama lui a perdut averea, — e ruinată. Cu multă greutate obținu a fi numit prefect cu titlu provisoriu al județului Bolgrad. Trei luni, și demisionnă. Cu illusiunile perdute, rămase în opozițiune, nevoit fireșce, s' se allătore de dușmani de erî. Corentul anti-dynastic începu s' fie nutrit atunci de dynastici din ajun. — Anul 1877. — Rêsboiul. — Un ȧiar cotidian appăru, — *Vestea*, — cell ântêiũ ȧiar ce s'a vëndut în București cu cincî centime. E ȧiarul poetului. Lupta e mare la Plevna, dêr lupta e tot atât de mare în București.

Inchiăiărea pazei adduse o liniște, — un fel de înfrățire între partide. Poetul e numit loc-țitor de prefect în Dobrogia, administrator al gurilor Dunărei, și la urmă, Inspector general financiar și Inspector al monumentelor

istorice,  r mai 'nainte decorat cu *Bene Merenti* clasa I-a. Ac sta, e ultima lui func iune. In total: *opt-spre-dece luni de serviciu public*.

In anul 1880, el fondează «Litteratorul» împreună cu Bonifaciu Florescu  i av nd ca secretar de redac iune  i ca administrator pe d. T. M. Stoienescu. Ac st  revistă este începutul unei epoci. O grupare se făcu. Aprópe toți scriitorii de  nsemn tate, a  luat parte in acea mișcare se  a  fost produsul ei.

In 1883, o epigramm  ne-adresată nim nui, ne-purt nd nici în frunte nici în corpul ei vre un nume, a fost luată drept cal de băttaie pentru a se începe contra *Litteratorului*  i contra lui Macedonski o campanie mi el sc . Insultele triviale curg. Presa se coaliseaz  pentru a nimicii pe poetul *Noptilor*  i pe ducătorul înainte al mi c rei lui Heliade. Discipolii se  l părăsesc. Cei ridic i de d nsul  l lovesc. Nu mai e  iar care se nu 'l atace. Impopularitatea  l copere cu cenu a  i noroiul ei.

D r t n rul înalt, cu părul lung  i  ndulat,—blond,—cu vocea dulce, r m ne ne-clintit. El cre ce, pe c nd cei-l- l i scad. Versurile selle se fac de diamant.

 i,— nsurat la 1882,—o căsătorie de inclina iune,—cu domnișora Anna Rallet, cobor toare din Ghika, din Sl tineni, din C mpineni,—zadarnic via a i se  ntune   i zadarnic  l  nf s r  lipsa... Lini tit  i optimist, credincios în dreptatea lui Dumnezeu, îndură ori-ce,  i  imbe ce la ori-ce ultragiu...

Cu t te aceste, din vreme în alta, — ori-ce răbdare are margini, — câte un  iar al se  apare...

In trăsuri generale, aceste sunt evenimentele de căpetenie din via a poetului. Activitatea lui e complexă: Pamphletar,  iarist, om de littere, poet, om de sciin , el a mirat,  i a pasionnat secolul se .

Opera sea de căpetenie nu este o poemă seú o bucată de prosă: Acéstă operă este ênsêși limba română căreia, el, i-a imprimat sigiliul definitiv al plasticității și al colórei. *Noptile Sêlle*, *Psalmi*, poema sea dramatică *Vodă-Cuza*, *Formele*, *Un beneficiu*, *Ocnele*, *Steppa*, întregul volum *Êxcelsior*,—volumul seú frances *Bronzes*, tragedia *Saul*,—operile sêlle ne-imprimare âncê,—peste opt volume de scrieri alese,—totul, il face neîntrecut.

Nu există nici prosator nici poet român al cărui nume se pótă fi allăturat de al seú.

Remâne singur și ne-immitabil dupe cum în viață s'a aflat isolat și mândru.

Cartea De Air ce se publică astă-dî, este pictură și viață. Stylul și limba sunt orchestrări ce vor răspândi o vecinică glorie asupra lui și o vecinică rușine asupra epocei ce l'a batjocorit, și disprețuit.

Fie că s'ar citi *Pe Drum De Poștă*,—acest vârtej al unei galopări de căi în timp de opt-spre-dece ore, în care sufletul poetului și al mamei sêlle este schițat, fie că s'ar citi *Di De August*, seú ori-ce alte pagini din acest volum, nu va fi om, afară de nătâng și de pizmașiú care se nu recunnoscă în acéstă carte un monument fără sêmên ridicat în onórea litteraturei și térrei române.

Pe lângă acésta, *Nălucile Din Vechime*, vorú dovedi fie-cărui că decă Macedonski a evoluat spre o limbă litterară sciințifică, n'a făcut acésta din ne-putința de a scrie în cea vechie...

Nălucile Din Vechime, sunt, precum aú și fost nummite atunci când,—cu mulți ani în urmă aú fost publicate rêslețe și fără semnătură prin diare, mărgăritare unice în litteratura română.

Ce supără ênse pe fórte mulți, e orthographia. Acésta e firesc. Ignoranța nu se împacă de cât cu ignoranța. Dér litteratură fără orthographie nu se face în nici o țerră. Orthographia sea coprinde în sine istoricul fie-cărui cuvânt și este înnobilarea limbei române. Mace-

donski, ca și Ion Helliade Rădulescu, a cărui orthographie a adoptat-o aproape în general,—lăsând la o parte numai suprimarea semnelor de pe vocale, și pe q întrebuițat de Heliade în loc de c, la : *acest* și la altele,—duplică consónnele, atunci când trebuie să le duplicate, și la scrierea cuvântului, reurcă la origina lui,—la cea latină decât el se află în limbă din vechime séu la cea elină, și la cea francesă decât ne-a venit pe acéstă calle. Cunnôșce-rea acestei orthographii este litteratură reală, și pentru acésta, buchieri o reprobă. Lor le place să *xițâie* și fug de armonie și de sbor înalt fiind-că știu bine că n'aū asemeni vocațiuni.

Dér marele poet, n'a ajuns negreșit dintr'o dată, nici la acéstă orthographie, nici la culmea pe care se află. Când a început să scrie, să cugete și să simtă, nu exista o limbă litterară propriu disă. Admirabila limbă a lui Helliade era prea speciallă pentru a putea să ajungă limba litterară a întregului românism. De altă parte, șcôla lui Barnuțiu exagerase. Bolintineanu încetase de a scrie. Helliade și Alexandri tăcuseră. — Principele Rogala, un savant orientalist, consângen al poetului, descrie admirabil în *Revue Internationale* din Paris acéstă mișcare în litteratura română și ivirea lui Macedonski în No. de la 31 Dec. 1892. Treptat, materialul addunat de Helliade, de Barnuțiu, de Alexandri, de Aug. Treb. Laurian, de Baritiu, de Dimitrie Aug. Laurian, de Odo-bescu, de Ion Ghika, de Grig. Alexandrescu, de Bolintineanu, de Grandea și de alți luptători ai limbei și litteraturei, se limpedi și se coordonnă sub condeiu lui, și treptat de asemeni, adduse el însuși, contribuțiuni la limba și la scrierea română, ce nu sunt cell mai mic titlu de glorie pentru el. Forma, îl răpi dîlnic mai mult, statornicind că fondul nu pôte să fie altul de cât ce 'l face forma să apară. Dușman hotărît al d-lui Maiorescu, ținu pept acestei invadări a provincialismului în cetatea sântă a litterelor. Versificarea și prosa lui Ma-

cedonski, îl ridică și îl voru mănținea în toți timpi mai presus de toți. El, este un legiuitor, ale cărui legi estetice, aū fost adoptate de chiar dușmani săi. Cât despre fond, cugetare mai înaltă și simțiri mai delicate nu s'aū produs. Faptul că, adesea 'și-a desbrăcat versurile de formă traducându-le în prosă francesă și că a stîrnit cu tôte aceste admirațiunea tutulor, dovedește acēsta cu prisos. Trei-đeci și unu de ani de viață de publicist, l'aū dus la acest apogeū. A scris în tôte genurile litterare. A dat nascere la o mișcare tot așa puternică ca cea a lui Helliade. Munca sa ea fost de Titan și cine îl cunnósce de aprópe și îi scie munți de manuscrite se pôte mira că abia la etatea de 48 ani, activitatea sea a realizat asemenea minuni. Când i-a ajuns lui timpul pentru acēsta? A scris în tôte diarele române. A ayut el énsuși vre-o douē-đeci de diare proprii. A scris în numeroșe diare străine. A publicat sute de studii politice și sociale. A fost nuvelist, conferențiar, dramaturg, critic, poet, philosoph...—A fost ér, om de societate, tată de familie, soç...

A stat în relațiuni cu cei mai mari ómeni ai țerei și cu cei mai fruntași litterați francesi... C. A. Rosetti, Ión Brătianu, Kogálniceanu, V. Boerescu, Manolaki Kostaki Epureanu, P. Ghika, Nicolae Blaremburg, Bosianu, Ión Cămpineanu, N. Crețulescu, C. Cămpineanu, V. A. Urechia, G. Vernescu, Alexandri, Gr. Alexandrescu, Sion, Ion Ghica, Hasdeū, l'aū cunnoscut, și uni l'aū admirat, alți i-aū fost prieteni, ér toți aū vedut în el un om de înaltă valóre. În Paris, a stat în legături intime cu Leconte de Lisle, cu Alph. Daudet și cu tótă pleiada strălucită a Franței. Cei eșiți din mișcarea «Litteratorului» sunt numeroși și uni illustri. Ast-fel, Duiliu Zamfirescu, frați Alexandru și Trandaphyr Djuvara, Mircea Dimitriade, Traian Demetrescu, Cincinat Pavelescu, Scarlat Orescu, Constantin și Anton Bacalbașa, D. Teleor, Dumitru Stăncescu, și o întrégă serie de mult talentați

scriitori mai tineri s'eu mai în vîrstă, aparțin acestei mișcări, s'eu, ca Traian Demetrescu și alți, sunt cu totul zămisliti de ea.

Totuși, în această viață, e și o umbră, și eu am zărit-o neîncetat. Acest om de geniu care s'a ridicat așa sus prin scrierile s'elle, a trăit fără să 'și dea s'ema de mărimea providențială și augustă ce a veghiat asupra destinelor României. T'errât p'ote de pasiunea sea proprie, îndrumat p'ote de exemplele timpului s'eu de pasiunile politice în mișlocul căror s'a aflat, ori r'etăcit de sufferințele amare ce a avut să îndure, pe când cei mai mulți aū recunoscut că luaseră o calle greșită; p'ote ér, înrăit de situațiunea în care a fost lăsat când de unii când de alți, interesați,—cine șcie?—s'ă aibă tot d'auna la îndemână o forță suffletescă și un talent de o energie s'elbatică, el a r'emas, adversar al regelui și al dynastiei. Este adev'erat că acesta a făcut-o sincer și că a luptat leal și făcis,—cu peptul descoperit,—pun'ându-și în joc viața și viitorul și chiar viitorul copiilor sei. Macedonski ênse, în această privință, a fost nedrept și crud. Este de cređut că, la început, regele, 'și-a regretat patria, că n'a putut, de la descălecătoreea sea chiar, s'ă se asemuiască cu români. D'ér cu cât a trecut, cu atât regele 'și-a iubit misiunea și patria de adopțiune. Acest cap coronnat, atacat cum a fost, a trebuit să aibă o r'ebdare de Dumneđeu spre a nu 'și lua lumea în cap și spre a nu ură și disprețui pe cei cari i-aū aruncat no-roiū. D'ér această r'ebdare, regele a avut-o, și tocmai a-c'eta îl face mare.

Conduc de asemenea idei, dilnic am căutat să fac să străbattă lumina în suffletul genialului poet. D'ér aū fost timpuri în cari, dușmănia ce 'l isbea thalasure dupe thalasure precum și greutățile cumplite ale vieței s'elle de tată a cincii copii, fără avere,—nu puteau fireșce să 'l dispună să mă asculte. În o di, în 1900, aflându-m'ă în Paris, la o scrisore a mea, priimiū respunsul pe care sunt au-

torisat astă-đi de el însuși s'el communic cititorilor scrierilor s'elle. Ca tot ce ese din mintea și ânima lui, această scrisore este cavalerescă, mișcătore și sinceră.

București 1900 August in 20.

.... «In sfirșit pot se'ti spun că ai dreptate și că sunt «umilit față cu mine. Ai dreptate. Am trecut prin epoca «mea fără să fiu isbit de o glorie ne-mărginit de mare. «Dér ce voiescî se fac? D'ecă așiu spune astă-đi ce cu- «get, dușmani ar sări să mă lovescă și mai mult. Ei «ar dice că voiesc să lingușesc, că 'mi desmint viața, «characterul meu și celle-l-alte. Cei cari mă cunnosc, și «sunt leali, știu negreșit că nu m'am plecat nici-odată «interesului. Am luptat din convingere contra regelui. «Toți au luptat contra lui, l'au urât și pôte îl urăsc «câncă la adăpostul făcărniciei ingenuchiărilor și tămii- «rilor. Eram t'ener și educațiunea mea suffletescă a fost «îndreptată în acest sens. S'a profitat de lipsa mea de «experiență, și fără să 'mi dau séma, am servit de u- «neltă multor cari au făcut de atunci încoa pe dynas- «tici servili. Intr'un cuvânt, scumpul meu, greșela mea «cea mare e că am intrat în politică. Poeti, trebuie să «se mărginescă să rămână poeti. Cu tôte aceste, au fost «momente când ochi mi se deschidea. La proclama- «rea regatului, entusiasm, am scris versuri pentru «regele; de asemeni, în alte occasiuni, l'am întrev'edut «mare, mai român de cât români, înțellept cum n'a fost «altul, mărinimos și ertător. Dér șopte venite când din «o parte când din alta, m'au făcut să re-cad în eróre. «Erau socotesc, f'orte numeroși cei interesați să nu es «din rătăcire nici-o-dată. Astă-đi îmi întorc ochi în- «prejur cu jale și mă cutremur ved'end că sunt una din «cauzele înălțarei atâtor ômeni răi și mici la suffet, a- «tâtor nulități și atâtor p'cătoși din orî-ce punct de «vedere. Unu au ajuns ômeni politici cu vedă, alți lit- «terați mari, și nu puçini au fost între d'ensî și de cei

«cari aũ ajuns miniștri. Ei aũ știut sã attace pe rege
«numai cât timp nu li s'a satisfãcut interesele. Eũ, am
«mers ca nãuci înainte și nu mi-am dat sãma între cine
«trãiesc. Imi merit și imi prea merit pedepsele de tot
«felul ce îndur. Puteam ênse, sã fac alt-fel? Era în ca-
«racterul meũ sã mirrãi la timp și sã ling mâna la timp? —
«Dér jalea mea e mare mai alles pentru alt cuvânt. Ochi
«mi s'aũ deschis pentru tot d'auna, și sunt sdrobit de
«durerea de a fi dũs o luptã ne-dréptã a cãrei violență,
«cu atãt mai mult nu mi-o pot erta. Sãrmanul rege Ca-
«rol. Cãt de rãnit și de scãrbit trebuie sã fi fost el at-
«tunci când lovirile nu'l cruțãu. Dintr'o țerrã sãlbaticã
«a fãcut un raiũ. Din o grãmãdire de ómeni a fãcut
«aprópe un popor. A reĩnviat prestigiul militãresc al
«Romãniei. A cucerit prin vitejie și minte, independența
«și regatul. București sunt ađi o capitalã Occidentalã.
«Între Dunãre și Carpați, industria, e pe calle de a se
«desvolta. Deja, nu mai suntem robi Occidentului pentru
«o mulțime de obiecte: Zaharul, hãrtia, franc-cafeaua,
«mobilele, oglinđile, sticlãria, fãrfuriile, chibriturile, sto-
«fele pentru vestminte, covórele, pãnzãria, cravatele,
«cuiele, grãtarele de sirmã pentru grãdinĩ, ferãria, trã-
«surile, pênã și plugurile, cât și o mulțime de alte o-
«biecte, ce tóte se aduceãu odiniórá de peste graniță,
«se fabricã acum la noi. În acest sens mai cu sãmã,
«regele, dupe rãsboiul pentru independență, 'și-a îndreptat
«activitatea, și ast-fel am încetat aprópe de a fi tributari
«strãinilor. Acéstã operã este póte tot așa mare și na-
«ționalã ca rãsboiul. Este operã romãnescã și adaugã la
«gloria regelui. — Regina, ea care îi este tovarãșa strã-
«lucitã, lucreazã de altã-parte la indulcirea morãvurilor,
«la înãlțarea suffletelor... Tot ce era romãnesc, la venirea
«ei în țerrã, era disprețuit. Ea nu stãtu în cumpenã.
«Gustul ei fin își dete sãmã de avuția și maiestatea
«costumului țerrãnesc. Înbrãcã zavelca, puse vilnicul de
«borangic și se fãcu đinã a Peleșului. Dòmnele din aris-

«tocație resistară cât-va, dér în sfârșit o immitară... Cos-
«tumul românesc este astă-đi cunoscut și admirat la tóte
«curțile europene . . . . .

«Și nu este operă mare la care regele său regina se
«nu se asocieze. Regina, Principesa de corónă, princi-
«pele, — augustul rege viitor, — se întrec a se pune în
«fruntea ori-cărui avânt național.

«Oh! de ce, cu ani înainte, scumpul meu, nu m'am
«oprit pe povirnișul fatal?... Sórta mea, ar fi rămas pro-
«babil aceeași,—căci ce ar fi putut regele pentru mine
«într'un mediu social ca al nostru? — dér ce importă
«sórta unui om față cu adevărul? Cell puțin mi-așiu
«fi cruțat muștrările de cuget. Ensé, când ești sub munte
«nu'i poți vedea mărimea. Așa mi s'a întâmplat și mie.
«Omenilor în miđi-locul cărora am trăit, temperamen-
«tului meu, înprejurărilor mele de familie, détoresc cea-
«l-altă parte a rétăcirei».

Scrisórea, mai are pagini multe dér rezerv publicarea
ei în întregime în fruntea *Operilor complete* ale poetului,
— căci e de cređut că o subscriere publică său un ro-
mán de ânimă avut, va contribui într'o đi la înălțarea
acestui altar al frumosului. — Prea iubitul meu magis-
tru, dându-mi voie să dau publicității aceste rânduri ale
sélle, ține ênse a se ști că n'a făcut nici un sacrificiu,
că n'a avut de susținut nici-o luptă cu sine pentru a
face pe public părtaș acestor întimități sufletesci ale
sélle. — De altminteri, o dată ce lumina s'a făcut în
simțirile sélle, el ținea ca aceste simțiri să nu fie as-
cunse. Un suflet mare ca al său, nici nu putea să fie
oprit de considerațiuni personalle într'u a nu'și mă-
turisi o vină și o greșelă. Viața sea întrégă, stă chie-
zașă a desevirșitei sélle desinteresări, ér gloria regelui,
se afirmă și mai strălucită.

Puteau linguşitori și pot să ample volume cu glori-
ficarea regelui. — Un singur rând al unui dușman ca

Macedonski are mai multă valoare de cât tot ce s'a scris de officiali și officioși în tot cursul augustei Domnii. Cât despre mișcarea culturală germană pe care poetul a combătut-o, ea n'a pornit nici-o dată de la rege. Regele, înainte de ori-ce, este român, și decă El este strănepotul lui Frederic cell mare, El este tot într'o vreme și strănepotul lui Napoleon cell mare.

Dér, pentru ca cititori să 'și dea cu desevîrșire sêma despre înălțimea poetului prea iubit pe care îl sêrbătoresc aceste rânduri, este bine a se ști că, poesii de ale sêlle au fost traduse în limba germană, englesă, italiană, francesă, grécă și chiar în limba ebraică. Nizzet, un illustu litterat belgian îi dedică poesii și îl nûmmeșce mare și neperitor poet âncă din 1877. Bruto Amante și contele de Gubernatis, scriu despre el cu căldură în Italia. — Marco Antonio Canini, îl citéză în cursurile sêlle la Venezia. Franceschini, Bossi, țin conferințe în cari îl glorifică. Paul Mariéton, Charles Fuster, Doctorul Janvier, d. du Cleuziou, Gabriel Sarrazin, Richepin, Mme Juliette Adam, îi adreséză scrisori, îl iubesc și îl admiră.

Nici-un român, n'a dus mai departe și mai sus numele țerreii sêlle. Scrierile sêlle se întêlnesc în paginile differitelor diare și reviste francese la cari colaborează... Ast-sel, numele seü schinteiază pe rând în *Revue Contemporaine* (colaboratori: Zola, Richepin, Lotti, Alph. Daudet și alți) âncă din 1884; în *Nouvelle Revue*, în *Journal Des Débats*, în *Revue Française*, în *Revue Internationale*, în *Walonie*, — diar din care a eșit întrêga mișcare symbolistă, — în *Echo De La Semaine*, în *Revue Bleue*, în *L'Indépendance Littéraire*, în *Pesther Lloyd*, în *Journal De Florence*, în *To Paron* (Athena), în *Express-Orient* și așa mai departe.

El e asemuit aci cu Victor Hugo, aci cu Byron, aci cu Leconte de Lisle seü cu Baudelaire...

L'Écho De La Semaine, revistă parisiannă la care colaborează Léo Claretie, Abel Hermant, Jean Richepin, Hec-

tor Malot, Drumont, Paul Marguerite, Paul Bourget, Octave Mirbeau și alți scriitori străluciți, publicând în No. seü 397 din 10 Maiü 1896 un Sonnet al lui Alexandru Macedonski, se exprimă în următorii termeni:

«D. Macedonski, marele poet român, ne dă ânteie-tatea unui sonnet ce va figura în fruntea preçiosului «seü volum de versuri franceze ce va appărea în curând. «Suntem fericiți că'l putem offeri cititorilor noștri cari «îi vor preçui cugetarea nu mai puçin ca forma».

Despre Alexandru Macedonski, s'a vorbit în lumea întrégă. Geniul seü a fost consântit de cei mai illuștri litterați străini. În cărți cu privire la litteratură, e pus de francesi allături cu cei mai mari poeți europeni, ér Pierre Lotti, într'o scrisóre pe care i-o trimite din Paris și ce se află în posesiunea poetului, îi ðice între altele: «Versurile d-téle sunt adânci și strani, le iubesc, și îi «strâng mâna în tótă sympathia».

De altă parte, éttă tot cu privire la marele poet în ce mod a fost priimit volumul seü Bronzes în cercurile intellectuale din Paris:

La Nouvelle Revue Internationale, cunnoscuta revistă a cărei directóre era Principesa Maria Letizia Bonaparte, în darea de sémă din numèrul de la 1 Fevruarie, spune:

«Éttă un volum de versuri franceze, scrise, — și acésta nu este de loc banal, — de un român de poetul volumului *Prima Verba* și al volumului *Excelsior*, **poet care a fost nummit Victor Hugo al României.**

Aci, *Revue Internationale* reproduce sonnetul *Avatar* și poesiile *Halte Dans Tarass Boulba* și *Haine*.

D. Albert Mockel, fostul director al revistei *La Wallonie*, ce a dat naștere unei întregi mișcări litterare și la care aü colaborat *Werbaeren*, *Maeterlinck*, *Stuart Merrill* etc., și actual colaborator la marea revistă din Paris *Mercure de France* într'o scrisóre adresată d-lui Macedonski îi spune între altele:

«Vè-ați familiarisat într'adevèr cu limba nôstră atăt

de mult, în cât cea mai mare parte din poemele d-vóstră par scrise aici **și admir că cunnóșceți așa bine secretele versului frances, căci trebuie un instinct sigur de artist pentru ca să poți găsi într'o limbă străină, orí cât de perfect îți ar fi cunnoscută, subtilitățile rythmului, gradațiunile strălucirei, tot ce face colórea adevératelor versuri.**

Mi-a plăcut cu osebire *Or J'Entendis*, în scurtimea ei de poezie inadins scrisă ast-fel:

Imi place foarte mult *Avatar* și mica poemă *Verlaineană: Leurre*. Acésta din urmă e ușorá, melodicá, o musicá frumósă dér nu și zadarnică.

Dér temperamentul d-télle, se desvélueie mai ales în genul lyric, în *Le Steppe* séu în *Halte Dans Taras Boulba...*

În *Mai* de asemeni, sunt versuri superbe și de cell mai bun metal.

Personnalitatea d-télle se arétá, chiar și în limba francesá, foarte puternică. **Décá te presinți ca artist sub ângustul vestmênt frances, ce artist, cu mult mai nobil și mai liber trebuie să fii sub larga și magnifica stofá a frumósei limbí româneșci.**

Le Journal de Débats dice:

«Semnalám atențiunei litteraților o carte de versuri francese, *Bronzes*, editată la București.

Acéstá carte este dedicată Franciei, singura patrie a intellectuallilor. Autorul, d. Alexandru Macedonski, este deja cunnoscut cititorilor noștri; noi am publicat traducțiunea uneia dintre paginile sélle celle mai grațióse:

Cassa cu No. 10 din strada Traian.

Negreșit, versurile francese ale d-luí Macedonski, nu ajung la înalta perfecțiune a versurilor sélle române; elle sunt totuși cu totul remarcabile și unele dintre bucățile sélle, — sonnetul *Avatar* de exemplu, — **aú relieful și puritatea de linií a unei medalii Syracuse**».

În alt număr acelaș diar dice că Macedonski fáureșce

versul frances pe o nicovală de aur și că școla parna-siannă pôte să recunnoscă în el pe un maestru.

De la directorul lui *Efimeris Acropolis*, cell mai principal diar din Athena, d. Macedonski a priimit următorea scrisóre :

«E o adevărată plăcere, fôrte fină și fôrte delicată, «pe care ați avut extrema grațiositate să mi-o procu-
«rați trămițendu-’mî prețioasa d-vóstră operă: *Bronzes*.

«Am citit-o și am recitit-o de mai multe ori și sen-
«timentul meü il voiü traduce, de și fôrte imperfect,
«într’o dare de sémă pe care voiü avea plăcerea să vë-o
«trimit».

In fine, din partea lui Josephin Péladan, d. Mace-donski a priimit următorea scrisóre :

«Mulțumesc de o mie de ori pentru volumul *Bronzes*,
«domnule și scumpe poete; de cum voiü avea un prim
«moment de recullegere, il voiü citi, căci sunt acum cu
«totul răpit de fôrte căldurosă priimire ce mi se face aici.
«Totuși, pot cell puțin să vë spun în grabă cât sunt de
«măgulit de onórea pe care ’mî-ați făcut-o și de plăce-
«rea pe care ’mî-a procurat-o scrisórea d-vóstră.

«Cu tótă sympatia.

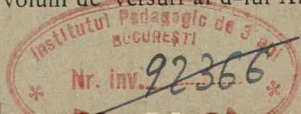
PÉLADAN».

Românul, sub rubrica *Răvașe*, adresează neperitorului maestru, următorele rânduri attingătore.— No. 323. 12 Febr. 1986.

D-lui Al. Macedonski.

«Sêrmane Confrate,— Nicî nu ’ți poți închypui câtă uimire m’a coprins când am citit, dițele trecute, într’un diar din capitală al cărei proprietar e unul dintre dărâmători tãi, aceste rânduri :

Citim următorele în revista parisiannă *L’Echo de la Semaine*, relativ la noul volum de versuri al d-lui Alex. Macedonski.

«Priimim din București, un volum de versuri române intitulat : *Excelsior*, Autorul său, d. Macedonski, nu este «un necunoscut pentru cititori francesi. *Journal Des Débates*, i-a addus de curând ellogiile cele mai măgulitoare. «El colaborază la *Revue Contemporaine*, la *Revue française*, «la *Nouvelle Revue*, la «*Nouvelle Revue Internationale*, «etc. Este de origină polonă și a priimit o educațiune «cu totul francesă. In România, represintă cu strălucire «litteratura noastră națională. Versurile s'elle române au o «formă inepabilă ; inspirația sa e pe rând suavă și de «sbor înalt, ér limba în care scrie este de o energie și «de o avuție așa mare, în cât cu drept cuvânt a fost «nummit de un Lordul Byron român.»

Drept e că ai plătit foarte scump, prea scump chiar, aceste laude trecătoare. Dér tot e bine că încep și cei mai neînpăcați vrăjmași să ți recunoscă talentul tău puternic, fie măcar reproducând laudele adduse de confrăți de peste nouă mări și țări.

Pentru țerra noastră, acesta e un progres nemăsurat căci nici odată «intellectuali» noștri n'au fost alt-fel de cât pitici de sufflet și uriași de patimi.

Să nu le ceri, decî, mai mult. Și nici să pretinzi patrioților noștri să ți arunce o frămătură de pâne în schimbul muncii t'elle, pentru gloria talentului tău, din dărpurile pe cari și le împart între dênși.

O, nu ! Nu cere stupișilor și tuturor pungașilor să te «înalte» pêne la dênși !

Mulțumește-te cu sympathiile modeștilor necunoscuți, cari te înțeleg.

SÈRMANUL DIONIS.

Revista «To Paron» din Athena în ultimul ei număr se ocupă despre litteratura română.

Reproducând o bucată de prosă a poetului Macedonski «Pomul de Crăciun», publicată în «Românul» și «Literatorul», acea revistă elină, scrie despre dênșul următoarele :

«Alexandru Macedonski s'a născut pe la 1854 și este fiu al generalului și fostului ministru Macedonski. El s'a distins încă de mic copil în cunoșcerea limbei și ca poet în deosebire. Dupe mărtea lui Alexandri, ține, încontestabil, cel d'antăiu loc între poeți din țerra română. Poemele lui Macedonski se disting prin originalitatea creațiunei, tonul și frumusețea sculpturală a ideilor, diversitatea formei, mlădierea și dulceta ei.

«Alexandru Macedonski a întrecut pe toți poeți din naintea lui. Pe când se afla la Paris, a fost redactor la mai multe reviste ale Franței și Belgiei. Operile s'elle erau priimate cu multe elogii și mult apreciate. Intorcându-se la București, mai de curând a luat direcțiunea revistei «Litteratorul», ridicând stindardul reacțiunei în potrivea celor cari au introdus în limbă provincialismele și luptând puternic pentru frumusețea limbei și întemeierea ortografiei române.

«Pentru rodnicele s'elle lupte pe țerrământul litterar n'a culles lauri ce i se cuveneau ci a fost răsplătit cu îngratitudine și amărăciuni. Din chiar cântările poetului se întrevede acesta.

«Pe timpul când Vasile A. Urechia era ministru al cultelor, atunci abia, a fost decorat cu Bene-Merenti de I clasă.»

[Extras din «Răsboiul»]

«Mercure de France», marea revistă litterară din Paris, fondată la 1672, și la care colaborează Maurice Barrès, Henri de Régnier, Remy de Gourmont, Strindberg, Albert Mockel, Pierre Quillard, Stuart Merrill etc. etc., în No. 101 tomul XXVI, fascicula pe Maiu 1898, pag. 540 coprinde următorea apreciere asupra volumului de versuri «Bronzes» al d-lui Alexandru Macedonski. Articolul este al unuia dintre critici cei mai severi, d. Pierre Quillard. — D. Macedonski, a repurtat cu «Bronzes» un triumph ce va rămânea o glorie vecinică pentru România. Criticul frances, merge în adevăr pene a da ca mo-

del pe marele nostru poet, pentru însesî limba și tehnica francesă, celei mai mari părți a poezilor francesi contemporani,  r întru c t privește fondul, regretă numai, — și ac sta o face cu o delicateță extremă, — că poetul e prea occidental, cu alte cuvinte că nu e destul de barbar.

 tt  articolul în cestiune:

«*Bronzes*. — D. Alexandru Macedonski trăiește la București și a scris în rom nește poeme de o mare frumusețe, «*N piea de Mai*» de exemplu, al cărei singur defect e de a nu fi fost concepută într'o limbă vorbit  de cinci-zeci milioane  meni, aș  precum spune într'o excellent  prefață la volumul *Bronzes*, d. Alex. Bogdan-Pitești. D. Bogdan, adaug  pușin mai departe: Într'una din  ile a voit să scrie în francuzește d r nu se scrie, nu se cuget , nu se simte de c t într'o singură limbă. Ac st  carte este un adev rat «*tour de force*».

«De sigur, — urmează criticul frances, — este un destin singular de tragic cell al unui înalt poet condamnat la o glorie restr ns , la o înriurire mediocră asupra cugetărei timpului se  din cauză că idiomul se  natal este abia fixat se  întrebuințat de un număr mic de guri omeneșci».

«*Multatuli* nu ne este cunoscut de c t de prea pușin timp și încă în mod imperfect fiind-că a scris în limba olandes ; și totuși, noi ghicim că în el se ascunde un geniu ce ne este frate, mai apropiat mult de noi de c t cugetarea cutărui se  cutărui frances din Franța.  n adev r, D. Alex. Macedonski de și familiar cu limba n str  ca cea mai mare parte d ntre compatrioți se   nstruiți și culți, a tentat cea mai periculos  aventură c ut nd pentru cugetarea sea, exprimată în limba frances , un public  nfinat mai numeros de c t cele opt milioane de moldo-români, risipiți în România propriu  dis , în Transilvania,  n Basarabia și în Macedonia».

« ntr'o dedicație extrem de atting toare,  ș consacr  cartea sea: «*Franței*, singura patrie a intelectuallilor».

«Dacă ași îndrăzni să 'mi permit o critică față cu un om a cărui limbă și a cărui tehnică sunt irreproșabile și ce ar putea să servescă ca exemplu celei mai mari părți a așa dișilor poeți francesi contimporani, ar fi cea că s'a suppus în mod prea docil influenței domnitoare a lui Leconte de Lisle și a lui Baudelaire și că nu a lăsat să transpară mai des, în limba francesă, sufletul gin-tei sêlle, suflet enigmatic, resemnat și violent, esitând între orientul mongol și slav, și între occidentul latin, suflet de servituți și de cruđimî ce s'a exprimat în «*Doinel*», în «*Horele*» și în «*Cânturile Haiduceșci*» ale *Folklorului*, suflet necunnoscător de ori-ce noțiune morală, și în care, voluptatea se exasperă pênă la sânge, pênă la mörte».

«In *Faune*¹⁾, *Laïs Vierge* și în *Crêpuscule Romain*, Dom-nul Alex. Macedonski, conservându-și măestria măreță, a dat totuși drumul a celei furtuni simțualle și brutale, și ar fi de dorit să bine-voiască mai târđiú, și într'o formă tot așa de perfectă, să consimtă cu o mai pučină rezervă influențelor ereditare».

Nu-mi mai rămâne de diș nimic. Asupra nemurito-rului poet lumina e făcută. Alți, vor contribui în viitor s'o facă mai mare. Acest volum pöte să fie acum des-chis și citit. *Cartea de aur a lui Alexandru Macedonski*, va străluci în tóte limbile și în tóte timpurile.

UN DISCIPOL.

1] Acest cap de operă, când a fost tipărit în românesce a fost bat-jocorit de gâzetăria română și în special de d. Caragiale.

ȚI DE AUGUST

Dómněi Smaranda colonel Mate-
escu, născută Bucșan, castelana de
la Parepa, autorul inchină cu vene-
rațiune.

DI DE AUGUST

Departa de București, între două délluri de cari se agață satele ca nisce rîndurile de strașinele caselor, se deschide gura frumoșei văi cu apa Plăvița pe mișloc, rîu limpede ce isvoresce tocmai din muntele Crestat și ce se duce printre un zăvoiș de plute și de salcii argintii. Ea îngână șopte vesele pêne la locul unde face un cot spre mēdă-și spre a intra între zăgazurile de la móra pitarului Stămbulache.

Apa, pătrunde attunci sub o lésă de salcii ce se împreună cu totul pe de-asupra ei, ér strânsă între zăgazuri, dēnsa, se addânceșce, și tot de o dată, pare a se immobilisa; fața ei, își perde nuanșele strălucite pe cari sórele le fulgera peste undele gongonitóre... O liniște tainică străbăttută de fióre rēcoróse se lățeșce sub frunșe, și o melancolie maiestuóșă domnesce neturburată. Pușin mai la valle, se află móra. Dinaintea ei, două țeranș în-

covoați de greutatea sacilor ce descarcă dintr'un car, se oppintesc cu înjurături de cruci pe buze și cu credință nestrămutată în sufflete. Morarul, ridică în sfârșit stăvilarele. Apa mult timp conținută, se reppede între jghiaburile verđi de mucigaiu, apoi, de la înălțimea lor, se sparge pe roți cu sgomotul surpărei, se maccină, se preface într'o spumă albă, ca a laptelui și reia ce-va mai jos cursul ei liniștit.

Mallurile acestei ape ce, pe unele locuri, se schimbă în țermuri cu nesip alb și mênunt amestecat cu țepligi de aur și argint, pajiștele ce se desfășoră dincolo de rîu pënë în pólele déllului din drépta, conturile depărtate ale acestui déll, casele săteșci ce se zăresc pe cóstele lui, coperișele de tinichia de la câte-va clopotnițe, licăritóre sub cerul albastru al unei țile de August, ér dincoa de Plăvița, în pólele déllului din stînga, biserica comunei Stămbuleșci, stolurile de porumbieși albi, ce dau ocol îngurluindu-se turnului ei de scânduri înnegrite de plóie și vreme, se topesc într'o armonie desăvârșită. Tóte la un loc, cu multiplele lor nuanțe, triste séu mai vesele, băttătóre la ochi séu mai dulci, întocmesc un fel de raiu pămêntesc ce schinteiază pe acest petec de natură sănătósă cu verdęta și cerul nemînjite âncă de fumul nici-unei locomotive.

Cu priveliște pe acéstă valle phârmecătore, colț de idyllă antică, albesce la jumătatea déllului din stînga, casa cu foisor de zid a pitarului Stambulache. Pe cóstă în sus, urcă spre dînsa, ulmi uriași cu frunđetură mênuntă și désă, pruni călugărești cu póme galbene, pruni comunī ce se încovóie sub ródele lor albastre séu roșcate, duđi prăfuiți, nuci cu foi late și umbră mirositoare. Amestecați în același asalt pe care natura ajutată de om pare că 'l dá déllului, câți-va corcoduși, doui séu trei vișini, își ridică frunțile cât pot ca să 'și facă loc la sóre printre summa de copaci trupași. Acești pomī își înfig rădăcinele cleștóse în pămîntul povîrnit dér bogat și rêsar din bálării sub formă de trunchiuri și creci nodurose de sub a căror cójă plesnită, mustul unei vieți prisoselnice se scurge đilnic.

Jos de tot, sub cóstă, licăresce oglinda de argint a unui iaz smălțuit pe locuri de verdéța lumei de frunđe ce'l privesce din déll, sângerat pe altele de moțurile purpuriī ale trestilor, pestrițat pe margini și chiar pe miđiloc cu flori de apă, trandaphyri plutitori, uni cu petale albe, alți cu petale galbene, ce se rotunđesc ca nisce cui-buri și se mișcă în voia celei mai ușore adieri. Printre aceste flori, boul-bálței, insectă ciudată cu cîntec monoton dér rêsunnător, țîșteșce

de un sfert de stînjén în sus séu descrie în fața apei cu o iuțélă ne-pomenită semi-cercuri orizontale ce se încrucișează în diferite puncte.

Odată cu vegetațiunea uriașă a copacilor, a pomilor și bălăriilor ce asaltéză curtea boieréscă, suie dîlnic spre dînsa, și mai sus de curte spre piscul déllului, cântecul tainic al frunzelor și suspinul firelor de érbă. Cu elle împreună vibrează tótă poema de glasuri exalată de viețuitó-rele ce mișuiesc printre stufurile de leuștén, de ismă și cimbru înflorit, printre lumea albă și galbenă a mușăcelului, printre grupele de liliac, ale moțurilor de curcan, ale laptelui de cuc cu nasturi de aur, ale garofițelor mohorâte ca sângele séu pembe ca roșéța unei fete mari, — flori de câmp ce nasc și mor, cu aceiași aspirațiune: De-a urca, de a se înmulți, de-a cuceri generație cu generație déllul întreg, culmea radiósă.

Acéstă aplecare obștécă amenință din ce în ce mai mult gardul curței. Dînsul șovăiește sub presiunile cotropitóre. Câți-va dintre pârmaci aũ cădút deja sub mușcăturile rădăcinilor. Un număr dintre cei-l-alti, găuriți de insecte, apesați de trunchiuri, staũ sã cadă, și, decă pitarul n'ar pune sã i se drégă împrejmuirea în fie-ce an, tótă vegetațiunea de pe cóste, vallea întrégă, ar năvăli înauntru, ar âmplea curtea cu orgia ei de frunđe, de

arbori, de flori și rădăcini, ar urca pe ziduri, ar facea să dispară casa cu aceiași înlesnire ca gardul și s'ar uni cu prunăria din dos ce 'și desfășoră mersul ei urcător, tot în sus,—mereu în sus.

Stămbulache ênse, nu este om să îngăduiască o asemenea violare de domiciliu fie ea cât de poetică: Așa a moștenit el, casa și moșia de la părinți lui, așa vrea să le lase fiului său, ér de această părere este firește și grăsulia cucóna Paraschiva, respectabila sea socie.

Pentru acest cuvânt, cu tóte că amênduoî bêtâni știu că, fiul lor Costică, care de vre-o două săptămâni 'și a sfârșit studiile luându-și licența în drept, are să se întorcă peste câte-va césuri, dênsi, își vèd de treburile obicînuite ca și cum ânima nu le-ar tresări de bucurie, ca și cum singurul copil ce le-a dăruit Dumneđeu pe vreme de bătrânețe n'ar fi așteptat cu cell mai mare neastâmpăr.

Cu tóte aceste, din vreme, în vreme, pitarul părăsește prunăria din dosul casei în miđilocul căreia, flăcăi și fete scutură pomi, grămădesc prunele întocmind cu elle movile albastre său brumării. In neliniștea ce'l coprinde atunci. Stămbulache, se urcă repede în foișor, ia ochianul și se uită lung spre drumul cell mare. Cucóna Paraschiva, din cuhnia unde priveghia bătutul putineilor l'a

vădut cu cóna ochiului, și, mică și grasă cum este, gîfâind, a urcat scara dupe el.

«Par'că vîd ceva, îngână dînsa trăgîndu-și rîsufflarea cu greutate, dér tocmai colo, departe,— de la déll de móra Sîrbului, — în dreptul plopilor din hotarul Vîrteșcilor».

Stămbulache, cu o batistă vîrgată, își șterge sudórea de pe frunte, de pe capul sîu pleșuv, neted și lucios ca un pepene verde, își apropie din nou de ochian ochi cãprii de-asupra cãrora nu se mai află de cãt vre-o cãte-va fire albe ce se sbîrlesc în drépta și în stînga, și se uită de la déll de móra Sîrbului, în dreptul hotarului din Vîrteșci.

Pe drumul cell mare nu se plimbă ênse, de cãt praful ridicat de un vînt báltăreț, praf ce se încolăceșce în spirale și o plécă de-a lungul drumului în vîrteje albe ce allérgă unele dupe altele ca bețele unei rîșchitorî în mișcare.

Stămbulache, își lasă ochianul, își șterge sudórea de pe frunte, cucóna Paraschiva cobórá în argea ca sê vîdá decă s'a 'naintat cu țesutul scórțelor, și el, se întórce în ogradă.

Fetele, în lipsa lui se lăsară de culles pentru a se zbegui cu băieți cari le îmbrânceaú orî le punéú cu de-a sila pe genuchî, în vreme ce alți scuturaú din creci o plóie rãpãnitóre de prune. Și ródele gogonețe alunecaú între cãmășile desfăcute, se du-

ceaă de-a lungul pepturilor pîrlite, se opreaă între sînurile petróse, cu gîdelături nebunaticî, cu şiretlicurî idyllice, daă nascere la micî ţipete ce coloraă şi mai mult vorbele virile ale flăcăilor cu sînge ars de sóre şi cu musculatură încordată.

La vederea pitarului al cărui halat de stambă galbenă cu vergî samaniî filfăia umflat de vînt, toţi se puseră de iznóvă pe lucru... Flăcăii reîn-cepură să scuture pomi séu să se caţere printr'ênşi, fetele îşi reluară copăile, se apucară să le ample ér, să le descarge grăbit peste movilele ce se măreaă ca prin pharmec, cu tóte că, pe sub cămăşi, o năduşelă potopitóre le prididea de la subţiorî în jos şi le scâldea pêne lă călcăie în sudórea întremătóre a muncei.

Şi pe când pitarul, trecea de la o grupă la alta, prunele urmaă să răpănească... Paserile speriate îşi părăseaă cuiburile ascunse în ulmi ce îmbêtrâneau de mai bine de o sută anî în fundul ogradei, ér vîntul báltăreţ plutea pe de-asupra pomilor ducînd către pădure miasmele aquaticice, germenii fermentărei trestielor căđute şi ai plantelor mórte.

În vremea acésta, Trana a Stanchei, fétă de trei-spre-dece anî, scutura un prun ce creşcea mai la o parte. Dér fiind-că ródele ne-cópte bine nu cădeaă destul de iute, ea, sglobie şi veselă, se urca între crecile lui măcar că vîntul îi luase pe de-

desub cămașa și fusta răsfrângându-i-le în sus de i se vedeau pulpele și genuchi.

Sub prun, Niță al dascălului, voinic de optspre-dece ani care se făcuse călăraș cu schimbul de poftă, pasă-mi-te că'i pusese gândul, că'i toca verđi și uscate, îi spunea c'a dovedit într'unul din ulmi un pui de merlă alb... Trana, frumușică de pica, cu gropițe la colțurile gurei dér cu trăsurile încă de copil, se uita pe furiș la el, îi arunca câte o căutătură dogoritore în care se amesteca umbra unei temeri nedeslușite, îi răspundea că nu'l crede, râdea, îl lovea cu prune în cap, îi asvêrlea prune în sîn, lăsa câte una să'i pice drept în gură, ér el, o prindea din sbor, o crăpa sub presiunea albă a dinților său o strângea între buzele lui roșii cu mustăți mijitóre pêne ce o desumfla ca pe o bóbă de strugure de tótă zéma coprinsă în voluptuósa ei carnațiune.

Acest joc ținu cât ținu, dér fiind că dênși vedeau că toți pruni dinprejur s'aũ culles și că rămăseseră singuri, orí fiind că se simțeau înbrânciți unul spre altul, se pomeniră mergênd allături printre urcușurile și coborîșurile ogradei. Și unde le erau mințile numai ei șciũ că în loc să se îndrepte către părțile de unde veneau glasuri, se duceau, póte pe ne-gândite, către ulmi seculari printre

cari măceși și stufurile de porumbe se înșirau ca un gard viu.

Trana a Stanchei, fetica de trei-spre-zece ani, ar cam fi vrut ce este drept să se întorcă 'napoi. Ênse Niță al dascălului îi trecuse brațul pe dupe mișiloc, își apropia obrazul arđetor de al ei, îi șoptea în urechiă despre multe și se jura pe lege că puiul de merlă nu este născocire, că are glas de privighiătore, că este alb ca zăpada, că trebuie să fie vre-o ursitoare care s'a schimbat în pasere și că își are cuibul într'o crécă a ulmului ăl mare.

Trana, pe de-o parte da din cap, pe de alta, credea,—cu tóte că, de ce se apropia de măceși și de ulmul cell mare, ânima începea să'i svîcnescă și un fel de frică, — frig și căldură, — o năpădea de tóte părțile; ênse glasul lui Niță se făcuse dulce-dulce, brațul lui o strângea tot mai tare, buzele îi sufflau pe obraji o dogorélă nespusă și măceși erau aprópe, ulmi vîjăiau sub vânt, ér într'ênși, șuiera o merlă, și cânta o privighiătore.

Și când amênduoi se făcură nevêduți, crecile ghimpóse, date o clippă la o parte, își reluară locul obicînit. De-asupra lor, răgaci reîncepură să sbóre și să sbîrnăie, martori fericiți ai tainei ce se împlinea, ai sărutărilor sêlbaticice ce pun vinețeli pe grumaji, ai furtunei arđetóre cu descărcări electrice și cu svîrcoliri sdrobitóre.

În celelalte părți ale prunăriei, aceiași răpăială și acelleași glume răsăreau dintre pomi sgăcinate, dér de astă-dată, Stămbulachie nu mai vedea ce se petrece. Flăcăii și fetele ar fi putut să se lase de culles că el nici nu le-ar fi băgat de sémă. Ce? Sórele cobora... Cinci césuri, — și Costică nu mai sosea, măcar că 'i trimesese poștalionul la oraș!

Cucóna Paraschiva, în odaia cea mare, unde întinsese mésa, auđise de mult bătând chindia în tóca de fer, a doua ți fiind Duminecă, și era tot așa de îngrijită: Vai de ea și de ea! S'o fi bolnăvit, i s'o fi întemplat ceva, l'o fi răsturnat trăsura; prăpastii peste prăpastii îi veneau în minte, o făceau să'i tremure mânile și să risipească piperul pe méasă, de-asupra căruia presăra sare, ca să nu éasă vre-o cértă.

Și de câte ori se deschidea ușa și intra Flórea, un fel de fétă de sufflet, țerrancă pe care o crescuse de la vârsta de cinci ani, ânima începea să-i battă iute:

„Tot nimic, Flóreo?”

Apoi, fără să aștepte răspunsul:

„Pune tava cu curcan mai la miđiloc”. — Și trecând de la una la alta: „Ticălosul de Tudorache s'o fi îmbetat, o fi făcut vre-o poznă... — Să bagă de sémă să nu cum-va să dea ciorba în foc. Unde

e urda? — Azyma s'o arunci la cuptor numai când s'o zări trăsura.

Flórea, fată de opt-spre-zece ani, frumósă ca o dîină, în zavelcă țerránescă, dér cu cismulițe de brunel, âmbła prin casă, eșea, intra, adducea tăvi cu póme, farfurii cu mezeluri. Pe fața mesei, albă, cu dungă de borangic, se grămădea ast-fel tótă înbelșugarea domestică: smântânurile, laptele cu orez de-asupra cu scortişóră, curcanul auriu, peștișori Plăviței, mênunți și prăjiți în unt prospăt, limbile de porc tăiate și aședate pe talere felii-felii, curmalele de tîrg, merele domnesci, perele și prunele, brânzeturile de tot felul, se amestecau printre clondirele cu vin de Orodol de la un cap al mesei la cell-l-alt ca și cum ospetul ar fi fost pregătit pentru două-đeci sêu trei-đeci de inși.

Cucoana Paraschiva, cu tótă grija ce o turbura nu 'și putea stăpâni mândria și se oprea adesea în fața mesei, aruncând peste întinderea ei o căutătură blajină și înfășurătoare.

„Paraschivo! Paraschivo!“ se auđi de-odată din foisor.

Era vocea lui Stămbulache care, în neastâmperul lui, se reurcase și luase ochianul.

Nu mai încăpea îndoială că trebuie să fie Costică: Trăsura îi appăruse la început ca un punct

negru ce aluneca cu iuțelă în mișlocul unui nor de praf. Dér punctul se apropiase, se mărise, se făcuse trăsură cu patru cai la rôtă și cu două înaintași. Apoi, ajunsese la priporul unde trebuia să se abattă de pe drumul cell mare, pe vallea Plăviței în jos.

Nedomirirea nici nu ținu mult, căci pe când cucoana Paraschiva eșea afară cu Flórea, trăsura o cârmea drept către sat, oppintindu-se spre Plăvița printre hopurile ce duc la podul de bîrne.

Stămbulache coborî scara, câte două trepte deodată, ér bētrâna, rămasă în foișor, lua la rîndul ei ochianul și ne-măi putēndu-se înduoi își fâlfăia batista în vânt ca și cum Costică ar fi putut s'o zărască.

Din prunărie, flăcăii ceși dessumețeau mînele pătrundeau în curte în grupe de câte trei patru, fiind-că isprăvnicelul oprise cullesul din porunca pitarului. Fetele îi urmau, se amestecau cu dēnși, se înșirau de-a iungul jigniței, orî se aședau pe sub pătule. Glumele și rîsetele ampleau curtea încrucișându-se cu un sgomot urcător printre care înțellesul vorbelor se perdea. Abia câte odată, nota mai ascuțită a unei voci, țândărirea isbucnitore a câte unui rîs, obuz vesel ce se spargea în tóte părțile, spinteca uetul furtunos ridicându-se de-asupra lui. Dér butia scósă în gîrli-

giul pivniței de argați cari o desfundaū făcu ca sgomotul să scadă ; cei mai mulți se apropiaū unul câte unul, priveaū cu jind la ea. Apoi, zărind la pórtă duoī lăutari eșiți ca din pămênt, — cinghinele cari în anterieie sdrențóse sdrăngăneaū córdele de la o cobză și de la o viórá, își daū cu cotul, — strigaū : „să trăiască cuconu Stămbulache“.

Când trăsura sosi la pórtă, sórele sântea dupe déllurī, ólele cu vin trecuseră din mână în mână, firele din sprâncenele pitarului, se sbîrliseră și se debîrlisseră de bucurie. Flórea aruncase azyma la coptor, cucóna Paraschiva se hotărîse să întêmpine pe fiul său tocmai la „Crucile din valle“, și lăutarul cu vióra, dupe poruncile kiefuite ale lui Stămbulache,

«Trage ciórá

«Din vióra

«Să s'audă pên'la móră»,

cânta de rupea pămêntul; cobzarul îi ținea ison, flăcării și fetele băttuseră curtea sub un început de horă.

Costică, ténér de două-đeci și cincī ani, cu flacări rêscolitóre în ochi, înalt și subțire ca o fétă, natură nervósă dér puternică, sări jos în miđilocul strigătelor de bună venire. El își ascunse capul pe sînul mamei sélle, îi sărută mâinile, se

atîrna de gîtul ei, trecea la tat'-său, mulțumea țerranilor, se roșea când venea câte-o fêtă să'î ducă mâna la gură și la frunte, și ca să scape din încurcătură, întreba de mėsă.

Mama sea, se repedea atunci pe scară. Stămbulache, Costică și preotul satului o urmau. Pârvu îi întâmpină în ușă cu un clondir de țuică pe o tavă cu pâne și cu sare. Singură Flórea nu eșea din nauntru, căuta să'și facă trébă, își băga capul prin dulapuri. Bětrâna, prea uimită ca să se uite împrejur, schimba apa de prin paharele cu verbine, cu busuioc și rosmarin, cu ochiu-boului și cu alte flori de țeră, își ștergea ochi licăritori de lacrymă vesele, tușea, își suffla nasul cu sgomot.

„Ministru! să te vėd ministru!“ se aușea glasul lui Stămbulache din foișor, și pitarul mai da câte-o țuică peste cap.... Sântia sea, își neteșea barba, bea cu smerenie, își lingea buzele, mai bea câte nișel, se oprea, părea muncit de gîndul de a rosti un logos. Dér Pârvu, care lăsase tava cu rachiū pe un scaun de paie, se urca pe scară cu ciorba, — un castron alb cu margini albastre.

Flórea, când Costică intră în casă, vru să'î sėrute mâna. Ênse el 'și-o smuci înapoi: Cum? Nu'î era rușine? Nu copilărise împreună, n'allergaseră séra dupe cuiburi, nu se daseră de-a dura pe cóstă

în valle printre buruieni și măracini, nu se că-
 țeraseră prin duși și nucii de se întorceau cu
 buzele roșii și cu mânilor negre? Dér morișcele
 ce le făceau pe nesip înprejurul ciuturii pe co-
 perișul căreia creșcea leușteanul, înecat de pă-
 lămidă și urdici? Dér socul cell mare din care
 tăiau creci și le făceau pușcoce? Apoi, crede
 dumnéiei că copilăria se uită așa lesne, că decă
 a fost la București, nu s'a mai gândit la nimeni?
 Ce sunt attunci trandaphyri de matase, pe foi cu
 rouă de sticlă pisată pe cari i-a cumpărat anume
 pentru ea și ce se află așezați frumos de-asupra
 cellor-l-alte lucruri din ladă, într'o cutie cu melci
 de tóte fețele?

Și stărui să ședă la masă.

Flórea care se făcuse roșie ca sfecla, vru să
 éasă afară. Dér Costică sări de pe scaun, o apucă
 de amëndouă mânilor, o aședă lângă el, și în miđi-
 locul hazului pe care 'l făcea cucóna Paraschiva,
 pitarul și popa Ciocărlie, o amenință că de se va
 scula, o va sëruta fără altă vorbă.

Dupe cum se întemplă tot-d'auna la mese de
 felul acelleia, ciorba de potróce fu lipăită în sgo-
 motul buzelor și lingurilor, ér pe barba și pe
 mustățile netede ale preotului, zéma galbenă se
 agăța cu stropi mari ce, când nu recădeau în taler
 se perdeau în păduratice adâncimi. Când veni

rândul mezelurilor, când se âmplură și se goliră paharele de mai multe ori, când se adduse claponul cu hrean și mai alles când Stămbulachie se apucă se despice curcanul cu gușă grasă și carne rumenă, vorbele ce la început se tîrraū cu greutate pe de-asupra mesei, sburaū și se încrucișau, se amestecaū una într'alta, ne-lăsând să domnească de cât sfărmături de phrasă. Vinul de Orodol deslegase tóte limbile, „Ministru! sē te vĕd ministru“ se auĕea ca un refren de câte ori bĕtrânuł își rĭdica paharuł. In vremea acĕsta, Costică, vorbea despre București, Flórea, despre zăvoiul de la móră, bĕtrâna, despre vremea ce apucase, popa despre patrafirul ce i se rupsesse...

-- București! Ce oraș! Ce lume! Dér și câtă ticăloșie...

— Da, în vremee mea, boeri...

— Și tótă lumea, cucónă Paraschivo, tótă lumea era credincióșă.

— Mai ții minte, Domnule Costică, cum era sē ne 'necăm în Plăvița? Ne duseserăm la móră...

Stambulachie ênse, ridica paharuł :

„Ministru! sē te vĕd Ministru!“ striga el din noū, cu glasul păiejenat, cu capul pe spate.

Când se sfârși mésa și eșiră cu toți în foișor, se înnoptase bine. Dér ispravnicelul îngrijise de un foc, ce ardea în miđilocuł curței cu bĭlbătăi lim-

pedi și ce făcea ca întunecimea de prin prejur se pară mai désă. Chypurile apprinse cari răsăreau fără veste din umbră, energia formelor, varietatea înbrăcăminteii, înfloriturile albastre și roșii ale cămășilor, fluturi de pe câte-o zavelcă, fustele de stambă, cîoreci strêmți ai cător-va băieți, găitanați de-a lungul cusăturilor, — căciulile negre puse într'o urechie séu îndesate pe-o sprâncénă, strigătele, chiotele, hora ce se ducea de colo-colo, i se păreau lui Costică lucruri noui, câștigaă în ochi lui o însemnătate. De altă parte, dincolo de întunericul biciuit de sfîrcul flacărilor trosnitore, nóptea, se popula cu taine poetice, cu phar-mece nespuse. Déllurile din façă, pădurile și satele, ghicite mai mult de cât întrevăđute, — câte un foc ce licărea, — șesul despărțit în două de ză-voiu Plăviței, biserica înnăbușită sub întunerecul surpat pe dênșă, îi năvălea în priviri, în sufflet, îi readucea copilăria, jocurile și fericirile ei, pe Flórea sîcâită de dênșul, măcănitul de rațe, mugetul melancolic al vacilor chiămându'si viței, allergările ca să descopere cuibarele găinilor și gășcelor...

Înse hora ce la început se trăgănea, se făcuse vijeliósă. Ea allerga acum printre întunerec și lumină cu țepene bătăi din picióre și cu sărituri ce sguduia pămêntul. Lăutari, luați la miđiloc,

își zdrângănea cobza și vióra cu flacări roșii pe obraz. Niță al dascălului, cu boneta de casarmă pe cefă, cu cisme cu pinteni, în pantaloni de uniformă ce-i trosnea pe picióre, în tunică de dril deschieiată la pept, sărea cât dece :

- Uite-așa!
- Si așa!
- Și 'ncă-așa!

Trana a Stanchei, la o parte, își ascundea vinețelile de pe gît, ochi bătuți, buzele pîrlite; de abia se ținea... Piciórele i se înpleticeau ca și cum ar fi fost beată; vrea să nu se mai uite la Niță dér privirile i se duceau tot către el, căci el îi furase ochi și gura, o furase tótă cu ochi lui de jărat, cu buzele lui la colțuri cu mustați mijitóre, cu pèrul lui scurt ce scăpara la lumina focului schintei roscate.

Și cum se uita la el, hora se învêrtea tot mai repede, băttăile din picióre și săriturile se făceau tot mai tari. Era un vârtej ne-pomenit de chypurî, de picióre musculóse, de pepturî bine legate, de rësufflări apprinse, de fuste și zavelci, din care, printre săriturî și sgomot, scăpa din când în când, glasurî înnábușite, syllabe abia îngánate :

- Tot așa!
- Și așa!
- Ș'ncă-așa!
- Hei! Hei!

Și hora se micșora seú se mărea, — dupe împrejurări : Flăcăi și fete se desprindeau dintr'ensa pe rând. Uni se odihneau. Alți, o luaă cu altele prin prunărie, de unde apoi, răsufflaă sgomote ciudate... Hora, în miđilocol curței, da pe brânci, sărea în sus, se strângea și se lărgea, se lenevea seú se iuțea, ajungea ér vêtej, zguduia băttătura, cutremura déllul.

- Uite-așa !
- Și așa !
- Ș'ncă-așa !
- Hei ! Hei !

Niță, care se desprinsese la rândul seú, se apropiă de Trana ; densus, cu buzele întredeschise șuiera peste un fir de érbă pe care 'l ținea în dinți... Féta, se da într'o parte, se ruga încetinel s'o lase... El o tot înbrâncea, își allătura obrazul de al ei, o depărta de horă. Intunerecul se lățea împrejurul lor, prunăria îi coprindea din noú în immensitatea ei, răsufflarea lui se scurta, cercuia, miđilocol Tranei cu brațele, o apesa cu peptul, căuta s'í asvérle pedici cu piciorul. Ea se sbătea cu denadinsul ; nu mai vrea : „Niță, Niță“ ; gura ei fugea de a lui, se apëra cu mânilé, cu unghiile, cu dinți ; ênse un cutremur o zguduia de-odată : „Niță“ „Niță“.

Și de la curte, printre sgomote și răpăleli surde,
urca în syllabe înnăbușite, aprópe stinse :

- Uite-așa !
- Și așa !
- Și 'ncă-așa !
- Hei ! Hei !

Ér când se ridică luna, din hora ce se spăr-
sese, nu măi rămăsese de cât focul ce se stingea...
Foișorul era pustiū, o liniște fericită se lăsa asu-
pra casei, și răcăneii cu rythmărilor lor monotone,
înpreună cu câte-o hanță de căne, luaū în stă-
pânire nóptea ce se făcea albastră, ce se înmuia
în argint și în schinteieri de saphyr.

SÓRE ȘI GRAU

Șoséua se ducea înainte, — panglică prăfuită — se ducea în albăstrimea Țilei, se ducea în aurul sórelui ce fulgera holdele și le înfășura într'o lumină caldă. În urmă, — departe, — verdéța întunecósă a unei păduri, posomora câmpul tăiându-l de-a curmezișul și prelungindu-se cu nuanțe coborátore, din ce în ce mai șterse, către amêdouë capetele orizonului. Înainte spre București, precum și în drépta și în stînga căieii, șesul monoton dér schinteiátor de sóre și de marea nesfârșită a thalasurelor de spice galbene, nu era accidentat de nimic. El se lărgea și se lungea ca o steppă veselă, topindu-se în marginile cerului, și numai pe unde buruienile și érba nu fuseseră năvălite de grâu, florile albastre ale cicórei, își mes-tecau frăgeđimea cu garófe de câmp, pembe și

roșii, cu romanițe albe, cu aglice lucioase și lilia-
chii. Trăsura cu patru cai se oprise în drum, în
dreptul unei șire de grâu de curând secerat, și
pe când vizitiul și un om de țerră se oppintea
să'i ridice osia de la o rôtă ruptă, pe un par aflat
în șanțurile șoselei, stăpâni, spre a se adăposti
de arșiță, se apropiaseră de șiră, intrau în um-
bra ei și'și aprindeau țigările. Coprinși apoi de le-
nea ȳilei, se lungeau pe paiele ariei de-allături.
Dér de și câmpul era pustiú, ca prin pharmec, și
cum se întemplă în basme, din drépta și din
stînga, dinainte și din urmă, răsăriră fără veste
copii de tótă mâna. Printre ei erau și câți-va băi-
ețandri cu pălării negre de pîslă și cu flori de
măceși la elle. Și ei erau mulți, póte vre-o trei-
zeci, — mai mici, mai mari, ócheși, bălaní, cu
ochi negri séu cu ochi turburi ca un cer furtu-
nos, cu cămăși desfăcute pe pept, cu pepturile
pîrlite, — bronz și aramă antică, idyllă de-ale lui
Theocrit sau bucholică Virgiliană. Și veneau mi-
titeii, veneau așa cum erau, cari cu căciulile în-
fundate pe ochi, cari cu pălăriile la o parte ori
pe cefă, naivi și blândi, țerrani ne-convenționali,
ánimi de aur prin grâul de aur, în miđilocol auru-
lui ȳilei, ei ênși-le aur și flori de cicóre, roma-
nițe și garófe de câmp. Și cum rîdeaú! Și câtă
bucurie n'adduceau cu ei! Și cum pereaú umbrele

grijei de pe frunțile drumetilor! Și cum era de uitat orașul! Și cum ar fi dorit ei să rămână acolo, — mult, mult de tot, — césuri lungi, ȃile întregi, luni și ani, — tot-d'auna.

Dér sórele coboríse. Rustici adduseseră drumeților apă de bėut de la un puț ascuns sub o poticnire a șesului, și róta de la trăsura, cu chiu cu vai, fu ridicată pe parul ce avea s'ó prop-tească pենe la satul vecin.

Călători intrară înăuntru. Mici țerrani, precum și mai măriceii, toți căți lăsaseră în minte neștersa lor întypărire, ér puțin în urmă, chiar șesul cu holdele lui, grăul și ȃiua veselă, se întunecară, periră din ochi phărmecați ai acellor fericiți de-o clipă, și trăsura, tērrăș-grăpiș, îi duse pենe la han unde înnoptară, pe când luna ce se ridica și câni cari lătrau sub séră, închiăiau ȃiua, stîrșeau visul.

PE DRUM DE POȘTA

PE DRUM DE POȘTA

MAMEI

În careta înhămată cu două-spre-dece cai de poștă, mânăta de trei surugii, pe capră cu un soldat, se afla o dómna a cărei frumusețe era încă strălucitoare cu tóte că împlinise séu împlinea trei-deci și cincî anî, și un tèněr, aprópe un copil, făptură delicată ce trecea pragul cellor cincî-spre-dece anî aî sěi cu o sănătate șovăitoare.

Dómna, — mama acellui produs bolnăvicios a căruî nervositate era extremă, ênse ce era înzestrat cu simțire și intelligență superióră vârstei sélle, antithesă bizară în care germenii rěului și binelui se ciocneau cu desfășurări de puteri egale, — scotea de la un moment la altul patratul de hărtie cocoloșită pe care se aflau lipite benți orizontale cu littere de typar stampate în albastru, — depeșa priimită chiar în acea ți de la o rudă a

soçului ei, a cărui bólă se făcuse gravă, mortală pôte.

„Plécă și nu mai aștepta“ ținese din depărtare gândul și condeiul cellui care chibzuse telegramma, „plécă și nu mai aștepta“ transmisese fulgerarea electrică ce sguđuie sîrma întinsă între București și Craiova.

Aceste cuvinte, terribile în laconismul și în albastrimea lor, răsăreau de pe fundul alb al imprimatului telegrapho-poștal și treceaŭ pe dinaintea vederei soçiei-mame pentru a două-țecea-óră. Și pentru a două-țecea-óră, litterile fatale îi ampleau ochi cu schinteieri roșii printre cari, marca țerrei typărită în negru, punea doliul ei. În acelaș timp, dintre fie-ce cuvênt, famfare funebre se ridicau. Un dric, pompuos și nălucitor de aurărie pe sub zăbranicul ce 'l învelea, appărea eșind de la Să-rindaru. Miș de soldați, oștirea tótă, îl urma, puști aplecate spre pămênt, sabii trase, musicii, — în capul, în mișilocul, în còda cortegiului...., spaliere de soldați, soldați înainte, soldați înapoi, trăsura Domnescă, miniștri și ambasadori, încărcați cu decorații, pe jos séu în trăsuri, — tunuri, stéguri, popor, lume din lume. Ce? Să fie cu pu-tință? Soçul ei, omul cu care a trăit două-zeci ani, cu care a împărțit bune și rele, să fi murit în adevăr? Ce? Ea n'are să'l revadă de cât sub

formă de cadavru, cu chypul desfigurat, cu pete vinete și roșii pe dânsul, cu părul capului și al mustăților căduț, ultime indicii ale bólei pe care a bănuít-o din momentul priimirei acelei vești fatale și de care acum, de ce cugetă mai mult, pare sigură? Ce?... Ce?... Și tótă viața ei, copilăria, visele și illusiunile ei de fétă unică la părinți bogați, logodna ei, el, — allesul, — frumos, ténér, cu talie de fétă în fracul de praporgic, rochia ei de mirésă, rochie de păpușă, atât era de mică la pai-spre-đece ani, se înălțaă încet din adâncimile trecutului, se oglindeaă cu vioiciune pe gémurile aburite ale caretei în miđilocol înserării noróse ale unei ڊile de pe sfârșitul lui Septemvrie. Venea în urmă tótă lánțuirea de lupte, de speranțe, de decepțiuni: Cariera lui, cucerită grad cu grad, strămutările militareșci dintr'un colț al țerrei la cell-l-alt, revolta companiei de la Ocnele-mari, ea asvêrlindu-se desplătita între cei cari 'l înconjuraseră, coperindu'l cu corpul, ocrotindu'l cu ânima, scăpându'l cu eroismul, soție care strigă soldaților rêsvrătiți: „trageți“ și dinaintea căreia, frunțile se plécă, genuchi se încovóie, pușcile scapă din mâni! Pasiunea cu care dânsul o iubea, slăbiciunile lui de voluptuos ce'l făceaă sê ți dea rivale, desnădejdea ei, violențele și certurile, căințele și împăcăciunile! Ce? Ce? Și acest

om, pe care 'l iubise cu calitățile și defectele lui, pentru care se devotase două-șeci ani, pentru care fusese geniul cell bun, stéua cea luminósă, pe care 'l petrecuse péné la „culme“ ca tovarășă credinciosă, acest om să fi murit? De acest om să se despartă ea înainte de timp? Și înserarea ce se lăsa peste natură pătrundea în ânimă ei, lacrymile o podideaă, cădeaă cu picături largi pe hartia ce ținea în mână, ér careta străbăttea câmpiile ca un vârtej, fugea, allerga, sbura pe drumuri aprópe neâmbulate, se strecura printre hopuri, printre răsturnișuri, trecea pèrrîurile și rîurile, cobora vâille séu urca déllurile, din aceiași fugă, din acellași sbor. Soldatul de pe capră, cucăia, se pleca moțăitor în drepta, în stînga, visa cu mâna pe pușcă la Tița în dragostea cărei rēsbise tocmai în ziua plecării. Surugii, desculți, călări pe deșelate, cu ismene de pânză ce li se ridicaă de-asupre pulpelor arămii, bănănăiaă din picióre de jos în sus și de sus în jos, isbeaă roibi cu călcăiele, înjuraă de „ceara măsei“, hăiaă, mânaă, scui-pau, clopotele bălăn-găneaă, câte-o mîță de cal bălega drumul alburii, sfîrcul biciului îl plesnea și singură sbîrlirea pèrului trăda sbîrcitura peleî, arsura durerei.

Dar cu cât se înnopta, vârtejul mersului în loc să se domoléscă se ducea mai repede; se ajungea la jumătățile de poștă pe ne-resufiate, se asvîrlea

la oiștie alți cai cari așteptaū din poruncă de la București cu hamurile pe ei... In urmă cu felinarele aprinse căci nóptea înainta și întunericul ce se așternea peste deal și peste valle se făcea besnă, cu cai próspeți între picióre ce băgaū pe dracu 'n ei, troscăielile bicelor isbucneaū din nou, hăirile reîncepeaū, spărgeaū atmosphera posomorâtă a nopței cu sêlbăticia lor cutremurătoare orī se prelungeaū cu sfășieri dureróse și duióșii nespuse. Roțile sfirraiaū, careta scotea gemete din tóte încheieturile ei, se apleca peste roți, îndeplinea salturi mortale, părea corabia primejdută pe care fie-ce vall este gata s'o înghită și ce se ridică deasupra fie-căruia.

Inauntru, copilul, vëdënd că mamă-sa ațipeșce cu o parte a obrazului înfundată în matasea căptușelei, își lipea fruntea de geam, se uita în întunericul năbușitor brăsdăat lângă portiță de fulgerările galbene și roșii ale unuia dintre felinare, cerca se ghicească priveliștele. Unde era valle credea că e deal, i se părea că vede ape mari.... Ênse trăsura se apropia de locuri păduróse. Grupe de copaci defilaū ca nișce năluci negre, povești de hoți îi âmpleaū mintea.... Cell mai mic pom, stuful cell mai neînsemnat, i se oglindea în priviri cu porțiunii gygantice. Crecile noduroase se schimbaū în puști, trunchiurile luaū forme hotărâte, se fă-

ceaă ómenı, haiduci lați ın spete, cu căciulile pe sprâncene, cu ochi schinteietóri...

Câte-o șuierătură de surugiı, scurtă séu ascuțită, urmată de vorbe ıngânate de-a 'n călare, ıl ıntăreaă și mai mult ın credința că nu se ınșelă, că acelle șuierături sunt semnale, că n'aveaă să scape din acea nópte.... Ingrozit, dênsul se trăgea atunci de la geam, se ghiemuia ın colțul séu cu urechile vıjeietóre, cu ochi dilatați de ıntunericul pe care ar fi vrut s'ı pătrundă... Contractări nervóse ıl scuturaă și voind să se facă viteaz, să se amăgescă singur, se ınfășura ın șalul mamei séle, șal scoțian cu dungı albastre pe fund roșu, punênd fióre și scuturări pe séma unui frig ınchypuit.

Cu tóte aceste, minutele adduceaă cu elle sferturile și jumătățile de cés. Careta ıși urma mersul, ér fiind-că era ajun de tırg, șirurı de care ıncepeaă să se zăréscă, treceaă ca printr'o lanternă magică ın scurtul spațiu de lamină cucerit de felinare. Strigătele țerranilor ce le abătteaă, scărțaitul roților, ınjurăturile surugiilor, se ındeșeaă. Ênse o dată cu téma de hoți ce dispărea, frica rêsturnișurilor se ridica dintre déllurile ce se ınmulțeaă, năpădea dintre prăpastiile văillor ce se deschideaă. copilul, deșteptase pe mama-sea. Sol-datul ce se detese jos de pe capră și ınpedecase

roțile, âmbra pe lângă portiță. Surugii o lăsaseră la pas, ér careta, în bălângăniurile clopotelor ce se domoliseră, cobora pe mamă și pe copil, cu două-spre-șapte cai în șir, către adâncimi necunoscute, către funduri înecate de întunerec.

Versatul ȃiorilor apucă pe drumeți departe de Pitești cu două poște. Ense somnul ce amortise pe băiat mai dinainte, urma să facă pe sub pleo-pele lui plumburii aceiași besnă înfășurătoare ce allerga din tóte colțurile câmpului, ce se ținea de trăsura fulgerată de acelleași licăriri scurte ale felinarelor cu lumină galbenă și roșie... Copaci de pe culmi, reîncepeau ast-fel, să se deșire pe sub ochi lui, nălucă negre, cu forme hotărâte... Dér dênși, în loc să se schimbe în ómeni, în haiduci lați în spete, cu căciulile înfundate pe sprâncene, se făceau de astă-dată, procesiuni de călugeri cu glugile în cap ce călăreau întunecimea de pe lângă caretă... Apoi, ca în balada lui Bürger din albumul ilustrat ce i se dăruise de anul nou, unele glugi cădeaă, vântul le filfăia prelungindu-le printre negurile scăpărătoare, ochi călugerilor se roșeau ca nișce cărbuni, fețele lor galbene li se albăstreaă séu li se înverdeau ca flăcările ce jócă pe câte un mormânt, degetele și picíorele li se lungeau, li se ascuțeau... Dênși luaă înfăcișări de demoni, se țineau vârtejuri grozave

ce se ajungeaŭ și se întreceaŭ, ce apăreaŭ când la un geam când la cell-l'alt, ce âmpleaŭ tot drumul, înainte, în urmă, la dreapta, la stînga, spre răsărit, spre mēdă-nópte, ce se revērsaŭ peste câmp și peste valle, ce se urcaŭ pe déllurî și o luaŭ de-alungul muchielor huhuind cu rîsete spăimântătoare, ducēndu-se cu fișăiri fioróse, cu rînjete și scrijnituri, cu urlete și lătrături! Și în miđi-locul visului sēŭ, pe când sudórea ce-î deșchidea pori, îi lipea de tēmples pērul ondulat și móle, un țipăt, strigăt de disperare nemărginită, cerca sē-î deșchidă buzele, dér se oprea între gîtlejul ce se ângusta, murea fără sunet între fălcile ce se înceștaŭ, ér prin vijelia uetului de roți, dintre demoni, se năpusteaŭ duoi, pătrundeaŭ înăuntru, 'i se aruncaŭ de grumaji, îl coprindeau cu brațe de flacări, îl pironeau sub ei, se așēdaŭ grecesce pe peptul lui. Unghiile lor îi sfâșiaŭ cărnurile, scotoceaŭ pe sub cóste. Ghiare de fer îi apucaŭ ânima, sângele curgea... „Destul! Destul!“ — „Nu, nu e destul“ îi sufflaŭ atunci amēnduoî: Și acelleași ghiare, i se înfigeaŭ în răruchi, se urcaŭ spre plămâni...

Mama sea care se deșteptase auzîndu-î rēsufflarea aci grea și lungă, aci șuierătoare și scurtă, voise sē'l scóle în mai multe rânduri, dér ne-isbutind, lăsase jos gémul. Aerul tomnatic al unei dimi-

neți răgușite sub un cer încetățat pătrundea pënë la el, îi rēcorea fruntea. Băttăile neorânduite ale inimei i se linișteau, sângele își relua cursul regulat, și de-odată, cei duoți demoni ale căror chypuri deveniseră confuse, se prăvăleau sfărmați de pe peptul său, sub tăiușul unei sabii muiată în schinteieri de brilante și în foc de rubine...

Opaluri ce se deșirau de pe cordele de fir rîrau înprejurul copilului, îi dîmbeau cu irisări licăritóre. El se simțea învelit de sus pënë jos într'o haină de lumină. Corpul i se făcuse străvădător. Aripă îl luaă în sus. Se ridica într'o splendóre gloriósă, plutea de-asupra vėdđhurilor ciocărliei, și vocea sea, coborându-se de la înălțimile amețitóre, înfășura țerra, se impunea viitorimei cu modulări de o dulceață nespusă său cu rînjetele și sarcasmele întrupate în armonia largă a desnădejdei finale.

Dênsul, deschise ochi tocmai pe când trăsura se afla la jumătatea unui deal. Sórele isbutise să spargă ceața sub care stătuse cenușat. Rađele lui repeđite ca nisce săgeți de aur, redaă natu-rei coloră și veselie. In stînga drumului, copaci se urcaă din fundul văiei cu frunđatură âncé désă, ênse roșcată de arsurile sufferite în timpul verei și gălbenită de attingerile phtisieii atmosferice. In jos de tot, la o adâncime, de peste

cinci-șeci metre, se desfășurau pănă la marginile orizonului câmpuri ondulate ca vallurile mării, vâlcele și dellușoare, dintre cari, turnuri de biserici răsăreau, semnalări de porturi supreme, aceste singure limane de scăpare suffletéscă în furtuna vieței omenesci.

Și caili urcau mereu. S'ar fi cređut acum, că ei se duc drept în cer, atât de înalt era deallul și atât de departe culmea.

„Diseră, vrând Dumneđu, vom fi în București“ ținca mama. În urmă, scotea din bisactea iconița Maicei-Precistei pe care o purta cu dēnsa de câte ori pleca la drum, îi scutura cu batista corónna de rađe țintuită înprejurul frunței, îi sēruta argintul poleit, și n'o punea îndērēt pănă ce nu'i descurca șirurile de mărgăritare mēnunte ca bóbele de linte, salba de rubiele cu care o înpodbise de fētă. Anima ei, reincepea atunci, se se ample de nădejde: Nu, — era cu neputință ca dēnsul se plece ast-fel, se nu'și ia adio de la femeia pe care o lăsa vėduvă, de la copii pe cari i-ar lăsa orphani. Ce? Craiova, era la o mie de poște? Dēcă cu adevėrat ar fi fost greu bolnav, n'ar fi vestit'o din vreme? Ar fi așteptat cell din urmă cės? Afară de acēsta, nu'l lāsase sănėtos în lagėrul din care nu plecase de cât de o lună... Și 'l revedea, înconjurat de un stat-major

strălucit. Trâmbițele răsunaă, tobele bătteău, soldați presintaă armele. El, crunt și aspru cu ceă mari, ținendu'i paralysați sub priviri, palpitoră ca vrabiile în ghiarele uliului, trecea pe dinaintea frontului. Prestigiul îl înfășura. Respectul sbura înaintea lui. Se îmbunea cu gradele inferiore, întemeia pe elle, nădejdea militarăscă a țerreă.

Décă, — décă ênse va fi murit? Décă i'l vor fi omorât?

Și la acéstă cugetare, un trecut de eră de-alaltă-eră îi re-adducea marșul militar comandat de soțul ei, câți-va soldați întârđiându-se prin porumbă, sutimele de morți cu cari, organele opozițiunei, semănaă câmpurile, âmpleaă văille și déllurile, șanțurile și colónnele lor. Êr pentru ântêia dată, își da séma cu lămurire despre ce ar fi sórta ei și a copiilor dupe mórtea lui. Dușmăniă neînpăcate, ingratitudină ascunse, așteptaă ore alt-ceva de cât momentul priincios? Și ei, i se va erta ore, frumusețea, pozițiunea socială, epoca triumfală, disprețele pentru aristocrația de nașcere neînsoțită de cea suffletăscă, sângele boeresc ce-î curgea în vine curățit de scrofurile prejudecărilor?...

Da. Va rămânea cu ore-care avere,—zestre părintăscă,—va putea să lupte cât-va timp. In tot

casul, își va crește copiii... Ênse, dupe acésta, întunerec, nópte a viitorului ne-pătrunsă de ochi omenesci. Cât despre sprijin Domnesc, „cu însemnări pe catastife“, cum putea să prevadă ce avea să fie? Ce șcia, ce simțea, este că o dată cu mórtea lui, decă va avea nenorocirea să rămână în țérră, va intra într'un necunoscut prăpăstios. Și atunci, vindea din gând, case, moși, — tot, — pleca în Franța; se stabilea acolo cu copiii, nu se mai întorcea nici odată. Aci, își cumpăra din gând, o fermă în Normandia, pe lângă Dieppe séu Etretat, se înduioșa la gândul de a îngriji de găini, de a face vin de mere, de a priveghia mulsul vacilor, se vedea cu bonetă albă pe cap, pune șorț albastru, trăia cu liniște și înbelșugare. Aci ér, adducându-și aminte de copii, își schimba planul, se statornicea în Paris, băga pe cell mai mare în oștirea francesă, lăsa pe cell miđilociu să 'și urmeze vocațiunea, să scrie romane, piese de theatru, poesi, — ce i-o plăcea. — Cât despre cell mai mic, zăpîrstea, — „Ba-be-bi-bo-bü“ — A! de dēnsul nu se despărțea, îl ținea lângă „maman“, îi lua profesori în casă, ér mai târđiú, „vedēnd și făcēnd“.

In vremea acésta, trăsura se apropia de Pi-tești. Copilului i se făcea fóme. Coșul cu ouă rēscópte, cu un curcan fript, cu salamuri și brânze-

turii, era ridicat pe genuchi. Se scotea și se întindea un șervet alb ca laptele. Se spărgeau și se curățau ouăle de coji. Gușa și peptul curcanului se făceau nevădute. Vinul de Bordeaux scădea în sticlă, roșeții căldurose urcau pe amândouă obrazurile, ochi bătuți de ne-odihnă se însufflețeau, viitorul apărea mai puțin nuoros. „Nu, nu se putea ca el să fi murit ast-fel“, ér copilul, începea să creadă și el că „nu se putea“ și rămânea gânditor.

Pentru el, tatăl său era un fel de spăimâie. Nu'i vorbise mai nici odată de cât cu răstélă. Il silea pe el și pe frați săi să vină în tóte zilele ca să'i dăcă : „Bon-jour pa-pa, Bon-soir pa-pa“. La mésză, le poruncea să ședă pe scaune, smirna, drepti ca soldați, să se uite în ochi lui când le vorbeșce. Se speriau de câte ori se supéra pe bucătar. I se părea că aude încă țândăririle de farfurii și tréntiturile de scaune.

Cu tóte aceste, dēnsul, l'ar fi plāns mai mult de cât ori-care. Dér în acelle momente, o luptă ciudată se petrecea în conșciința lui. Se simțea coprins de beția gónei pe care o daú cail ce intraseră în șoșea, aspira către libertate. Virilitatea lui prematură se revolta contra jugului de tot minutul. Ce era bun în el era năvălit de ce e rău. Cerca să și analyseze simțirile și nu isbu-

tea. Ar fi vrut să'l înnece lacrymă și să'l sguđuie hohote pentru a'și dovedi lui singur că ar regreta pe tat'seă, decât în adevăr ar muri.

Dér o laie de țigani aședată la marginea orașului încăleca șoseaua cu tăbărârea ei. Dênsa, dupe ce se întocmise cu addunături din felurite părți ale țerrei ce amestecaseră împreună rudari, netoți și lăieți, se statornicise mai din vreme ca de obicei, și câmpul se âmpluse numai în câteva dila de coșarele lipite cu pământ galben și de bordeiele ce păreaă a fi acolo de când lumea. Porci, găini, leote de dănciuci în pelea gólă, netôte ce se certaă la sóre pe grămeđile de baligi uscate ce addunaseră de cu véră, sgomotul cunjitelor, costorirea câtor-va tingiri nauntrul căror gașperite arđuie învîrteaă otrepele ghemuite sub picioare, înpetecările de tôte fețele ce le înbrăca, mărgelele roșii seă albastre ce le țacănea la gîturî, cârpele și sdrențele murdare agățate de mărăcinî orî purtate în părângă de crecile câte unui pom, grohăirile scrófelor, sîsările gâșcelor, ér mai presus de orî-ce, hălălăirile guturale ale certurilor, apucaă careta în haosul lor.

Caii, își iuțeaă mersul fără să mai fie năpusitiți de surugii... Uni, speriați, asvërleaă cu picioarele. Ense, cei mai mulți, puneă capetele în pept și fugeaă cât puteaă, ridicaă nourî de praf,

— furtună de aer în mișcare ce însănătoșa în drumul ei atmosphaera înpuțită de lulele și de duhori otrăvitoare. Copilul, uitându-și posomorârea, scotea capul pe feréstră și rîdea de balaónele ce ocărau cu măscari séu ce 'și puneau pólele în cap ca să 'și battă dosurile la surugii ce le arseseră cu sfîrcul biciului. In aceiași vreme, dintre coșare și cocine, se repeđeau dănciuci. Eî se țineau dróie de góna cailor, și, goi-puşcă, se dau tumba pe lângé șanțurile șoselei când nu cădeaú claie peste grămadă de-asupra crăițarului sburat între dênși, luându-se la băttaie, rostogolindu-se prin țerrână, — morman arămiú de spinări călărite, de burți strânse între picióre, de obrazuri turtite sub ședuturi, de sgaibe în sus, de mâni încleștate pe tot ce putuseră să apuce.

Roțile trăsorei sguiduiră în sfârșit caldarámul Piteștilor. Bicele, chiotele, scoteaú în uși pe prăvăliași din ulița cea mare. Trecători se opreaú în loc. Ense, cu cât se înainta către bariera Bucureștilor, se producea un fel de înbulzélă.... Trásurile se înmulțeaú. Ulița se âmplea de lume, ér din depártare, se înălța o rápăială monotonă ce se apropia mereú și ce se urma cu o cadență stăruitóre. S'ar fi cređuț că este o mare în reflux, că un cataclysm îndeplinit fără veste a sfărmat stavilarele pe cari vécurile le-a pus la gurile

Dunărei, că apele sălcii în cari dânsa se vîrșă, s'au ridicat de-asupra nivelului obicînit, și că, reintră umflate și spumose în matca lor preistorică dintre Carpați și Balcani. Cu tôte aceste, vijelia rythmică lua proporțiuni deslușitoare. Sforăiri lungi, ca cele pe cari le-ar produce câte-va mi de fóle în mișcare, se împreună într'o răsufare gygantică ce se propaga prin undulările symetrice ale atmosferei odată cu fanfare ardătoare de trêmbițe, cu bătăi în toba cea mare și cu uruiri de tunuri.

Și „drum-drum-drum, dururum-drum-drum“, capete de colónne apăreau. Soldați înaintău cu pasuri măsurate dupe tobă, recucereau orașul uliță cu uliță.... Abia apuca să trecă uni că alți le lua locul. Corniști din fruntea companiilor își înbucău instrumentele cu încrețiri de bărbii albăstrite de perdafurile bricelor. Stégurile se desfășurau de-asupra luminișului de spângi cu fliscuri și cu sunnete de aripi. Ofițeri dintre plutóne séu de pe marginile lor, se duceau cu sabiile trase și cu epolete de aur pe umeri, fie-care către sórta lui; câte unul care zărea ordonanța de pe capră, siluia cu priviri cercetătoare penumbra din careta ce se oprise și recunoscînd chypul ostenit al dómnei dinauntru trecea salutând milităreșce fulgerat de coborârile și ridicările oțelului cavaleresc. Numele persón-

neî salutate, șoptit din ofițer în ofițer, ajungea ênse, pêne la șeful divisiunei, un colonel âncă tînêr care 'și punea calul în galop...

— Adevêrul, voiesc sê știu adevêrul...

Dêr dênsul, cu chipiul țînut cu o largă curte-nire în mâna dréptă, cu cea stîngă pe frêne, se apleca înainte, o re-asigura pe gémul lăsat: nu șcia nimic, se re-întorcea de-a dreptul din lagêr, nu se oprise în București de cât o òi, timpul tre-buincios pentru a 'și odihni divisiunea ce reintra în circumscripția ei. Părea mirat că o 'ntêlneșce. Dêcă ar fi fost ceva grav, lucrul i-ar fi ajuns la auđ în trecerea lui prin capitală. — Că era bolnav, nu încăpea îndoială... ênse... dêr...

„Și Drum-drum-drum, dururum-drum-drum“, vorbele lui întunecate de răpirea brutală a tobe-lor păreau că se cojesc de poleială, nu mai pătrun-deau înauntru de cât sub forma unei sbîrnăiri surde, își perdeau elocența convingătoare. Soldați de diferite arme se scurgeau ca apa. Uruirile tu-nurilor și ale ambulanțelor înlocuiau musica dis-ciplinară a pasurilor, ulița se libera, colonelul se înclina pe cal cu o ultimă salutare, surugii ples-neau din bice, clopotele se scuturau, rótele se în-vêrtea, Pitești rămânea în urmă, góna își relua physionomia ei selbatică. De astă-dată, șoséua n'a-vea sê sfârșescă de cât în București, dênsla era

netedă, cu petrișul bine băttut, văi, déllurî, erau puține, și...

„Adevêrul, nu voia să șcie de cât adevêrul.“

Ense, cu cât se nainta, iuțela mersului înprenată cu ostenéla drumului luat, îi strângea tēplele cu cercuri ângustătore. Tēsta i se golea de idei, ochi i se ținteaū pe cuiele poleite ce prindeaū perdelele, mișcările i se făceaū automate, uita de unde vine și unde se duce, își ștergea pleópele umflate cu apa de trandaphyr dintr'o sticlută, séū, hypnotisată, se lăsa pe spate cu singura aspirare de-a sosi, de a'și înfunda capul între perini moui, de-ași trage plapuma pe obraz.

Copilul, sub aceiaș nimiccire, simțea că privirile i se păiejenează. Careta, locomotivă de mică viteză, nu mai punea de la o poștă la alta de cât două césurî; se ajungea la Găiești cu sgomotul unei prăvăliri. Prunăriile din acéstă localitate se desfășuraū de amēndoue părțile șoselei. Case albe, cu stîlpî și pridvóre vechi, cuiburî de fericire ascunse între frunđiș, fugeaū printre deșișul rărît, ca nișce scurte licăriri. Se eșea dintre liveđile roditóre: Câmpurî monotone și nesfârșite âmpleaū orizonul, erau lăsate în urmă, se iveaū din nou. Sórele, ce deja începea să cadă de la zenith, aureolisa globul în aphelie. Miryade de schinteî orbitóre se împărțeaū în aer. Pulverea drumului se

schimba în praf de aur. Scaieți și mărăcini se poleiaș. Părul surugiilor se incendia. Excitarea gónei le vîlvora obrazurile cu flacări, le suffla în corpuri virilități aprige. Sdrențuirile cămășilor dispăreaș. Frumuseți supra-omenești îi înbrăca. Tępenia muschilor vorbea de drăgostiri nebune cu rěstigniri pironitóre și exala pharmecul aphrodisiac al manifestărilor forței.

Dér ochi păiejenatăi aș copilului se închideaș pe jumătate. Clopotele cailor îi sunnaș în cap, ostenála făcea s'í trecă pe dinainte șiruri de bobite galbene séu albe ce se ridicaș și se coboraș la fie-ce mișcare a pleópelor. Dênsul, urmărea fenomenul cu o curiósitate crescêndă : acelle mărgelușe eraș atât de frumoșe, se înșiraș cu o diversitate de moduri așa de extra-ordinară, în cât îl duceaș la clădiri de theorii, la conceperi de idei bizare : Da, pentru ce ochi n'ar câștiga în momente de supra-excitare pătrunderi ce le lipsesc în stare normală ? Lumí cu totul ne-materialle nu puteaș óre se existe și sě populeze spațitul ne sfârșit ? Lumina bune-órá, este ea materiallă ? Și decă este, pentru ce de cum închiđi oblónele unei odăi se face întunerec ? Pentru ce nu poți s'o prindí și s'o ții arestată înauntru ?... Apoi, înmulțea deducerile, ajungea la sufflet, se convingea de existența lui, — Dumneđeș cobora peste dênsul cu tótă

poema imensității. Deslușea hieroglyphele cerurilor, se cufunda în albastrimile adânci... Timpul și locul dispărea. Stellele i se grupau împrejur, îi șopteau că ele, împreună cu tot ce este materie, trăiesc de o viață proprie. O! Sufferințele și bucuriile gygantice despre cari îi vorbeau, voluptățile transcendente ce 'i spuneau că resimt sub însemnăturile sguđuitoare ale câte unui sóre, sfășierile dureróse ce 'l făceau să pricépă că îndură pe fie-ce minut al voluptății séu rođniciei lor!

O! Pântecele lor cutremurate sub străpungerea desflorărilor, spintecate sub silnicia nașcerilor! O! Isvorêrile de ape printre crepăturile mamelelor! O! Ethopeele cu cari âmplea spațuriile: ademenirile și trădările, plânsetele și surîsurile, prelungirile mișunătoare de vieță ale infinitului, desfrênările sorilor, infecțiunile Venerice, phtysiele lunare, luptele pentru existență ale astrelor, bătăliile titanice, prăvălirile unor întregi systheme, cerul plin cu tabere permanente, cu ostași colosală!

Dér sórele ce cădea sub orizon, dispărea; braștele lui mohorâte, nuanțate în descreșcere cu portocaliul și galbenul topazului séu cu cernéla liliachie a amethystului limpede, se ștergeau repede înecate de nori opaci. Nóptea ajungea cail din urmă; la marginile extreme ale intensității ra-

delor visuelle, acolo unde cerul se împreună cu pământul, inserarea brumărie, zăbranic de un albastru mai ânteiū deschis și âncă străvădețor, se ridica, coprindea grad cu grad pereți interiori ai clopotului immensităței, topea colorile ȃilei expirate într'o singură nuanță universallă, indigo preschimbat într'un negru desăvêrșit de licăririle stelleror ce 'l punctuau. Careta, cu felinare re-apprinse se cufunda din nou în întunec. O infinitate de licurici ce păreaū că se mută dintr'o parte într'alta, se arêtaū în fața șoselei, âmpleaū pe momente câmpul... Soldatul se apleca spre gém, bățtea într'ênsul : „București, cuconiță!“ Anima mamei trêșărea, o pornea iute de tot, furtuna cailor sosea în dreptul Bănesei, aluneca pe dinaintea ei, se năpustea în rondul ântêiū ; lămpile de petrol roșcaū pe rând întunerecul, copilul scotea capul și se uita înaintea cailor, nu șcia ce simțea, dér era coprins de tremurări nervóse, rondul al douilea se trecea cu ocolire pe dupe havuz, surugii opreaū în scurt, jandarmi călări și mai multe trăsuri ocoleaū careta :

— Nu, n'a murit, dér...

— Iute attuncă ! Iute !

Și roțile duruiră pe podul Mogoșóie ; elle scăpăraū schintei din petre, gémurile sbîrnăiaū între pervazuri, se trecea de biserica Sărindarului cu

portile și totă împrejmuirea în negru fără ca cei dinauntru să bage de seamă, se cotea pe o uliță, se lua pe alta, se intra în sfârșit pe o poartă, se oprea la o scară, porțița se deschidea, mama și copilul săreaș jos : „Cum ții e ? „Cum ții e ?“ Slugile tăceaș, o femeie în negru se arăta în capul scării, se arunca de gâtul noșei sosite :

— Ah! ma tante, ma chère tante!

MÓRA PE DUNARE

D-lui Ed. Dall'Orso, *ommagiu.*

În miđilocul apeî albastre ce curge cu soldî de aur și de smarald, cu pîlpăiri de sóre de-asupra fie-căruî vall, în firul eî și dincolo de Nicopol, acolo unde scapără rubine și se rostogole topaze, este ancorat un pod-âmbător. Scândurile din care e făcut nici nu se ved. Peste pod, a fost cărat și risipit pămênt vegetal; ploile, vântul, sórele, l'aũ bătut, și fragetă âncă, érba 'l copere pe locuri. Dușumeaua, chiar la margini, dispore sub malluri neregulate din cari aũ rêsărit mărăcinișuri verđi. Privit de departe, acell petec de teren artificial are înfăcișarea unei insule. O baracă de brad, adăpostește petrele mórei, ér afară, într'o scobitură a podului, din dosul baracei, róta învêtită de curgerea Dunărei la valle, macină apa monoton, o prăfuișce ca pe o zăpadă viscolită, și Dunărea se duce, se duce nici mai iute nici mai domóla,— nepăsătoare ca vremea, aprigă ca viața.

Turci stăpânesc încă țărmul pittoresc. Pe crescetele déllurilor, minarete subțiri se înalță numeroase și albe în zarea azurie.

Ali morarul, s'a dus din ȕiua trecută la tîrg. Ostrovul plutitor e pustiu. Róta dinapoî macină apa în sec. Numai o pisică galbenă cu ochi de jêratic, își rotundeșce spatele în sóre, ér printre larga dîră de făină cursă de la ușa baracei pêne în marginile podului, urme de șóreci se încrucieșcă în felurite direcțiuni, daŭ de fața trândăvia dușmaneii lor séu prea marea lor mulțime.

Dér o pânză albă se lămureșce de-o-dată în penumbra stâncilor depărtate ale țărmului. Pisica se aplécă peste apă ca și cum ar zări-o. Pânza voltéză în vânt, descrie zig-zaguri, se măreșce și conturul ei se afirmă neted. Luntrea ese dintre brasdele vallurilor. Saci cari o încarcă ar putea să fie zăriți de pe ostrov, și treptat, barba albă a morarului, cealmaua lui, sângerată de roșul violent al fesului ce 'i formează fundul, se deslușesc. Câteva clipe încă și grâul auriu va fi descărcat, móra va reîncepe să macine...

Si în adevêr, étă că Ali a și prins podul cu cârligul cangei. Luntrea e acum legată ca de o biceiu de țerrușul vechiu. Unul dupe altul, saci s'aŭ grămădit la ușa baracei. Cell din urmă, mai

greș, face ênse pe bătrân să șovăiască. Cu un picior în luntre și cu altul pe pod, se oppintește. Dér fringhia, rău înfășurată pe dupe lemn, se desface fără veste, și luntrea e furată de un vall. In căderea lui, zadarnic morarul cercă a se agăța de pod. Cârceie 'l paralysează și se duce afund, întră de desub, nu se mai vede.

Pisica, aî cărei ochi de jêratic sclipesc mai tare, ca și cum ar și ce s'a întêmplat, își ridică cода, își rotundește spinarea și se aplcă peste apă...— ér Dunărea curge la valle.

1896 Iunie București.

POM DE CRACIUN

Fiilor și fiicei mele: Alexandru,
Nikita, Pavel, Constantin și Anna
Macedonski.

Zăpada Crăciunului, zăpada copilăriei mele, par'că era mai albă. Fulgi ei, par'că erau mai mari. Și când viscolea, ce viscol! Fluturi de érnă, albi fluturi ai lui Decembrie și Ianuarie, se duceau de colo-colo.

Oh! fericite și bine-cuvântate timpuri când primăria nu se grăbea să noroiască podurile, să morfoléscă stratul de argint al stradei; când nu erau legi comunale să siléscă pe proprietari caselor cu coperișuri triânghiulare, pe boeri cu imomele de chihlibar ai copilăriei mele, să dea jos ninsórea de pe coperișuri; când țuțuróiele de ghiață aveau voie să atérne în libertate, să licăréscă la sóre, să albăstréscă la lună și une ori să spargă și capul câte unui mojie...

In acelle vremuri, par'că și crivéțul mușca mai tare, par'că și poleiul era mai sclipitor; par'că

și jucăriile mai frumoșe, dér par'că și ómeni erau mai avuți.

Acéstă copilărie despre care'mi place să vorbesc astă-đi, mi-am petrecut'o într'o casă vechiă, — ceva ca un castel. Ea era în miđilocul unei curți mari, cu spatele la o grădină în care te perdeai, ér jur-în-prejurul curței, stîlpi de cărămidă netencuită, stachiete verđi între dênși. Pórta, se arcuia într'un zid înalt și monumental, — era mai mult arc de triumph de cât simplă intrare a unei înprejmuirí.

Dér ce 'mi-a rămas cu osebire în minte, nu e nici casa cu coridórele ei întunecóse, nici salonul cell mare în fie-ce parte a lui cu câte o sobă uriașă, nici glasul crivęțului ce se văita la gémuri, nici primăvéra cu trandaphyri ei de dulcétă înfloriți ce urcau péné la ferestre ; ce mi-a rămas în minte, este nóptea Crăciunului, sunt hăinele mele celle noui, catifeaua și dantella lor ; greutatea cu care puteam rěsbi cu tata și mama péné la biserica mahalalei, caii gífăitori prin zăpadă, careta amenințată să se rěstórne, dascălul din strana din stînga, preotul muiat în aurul odăjdielor, tãmîia și smyrna cădelnițată sub bolți. 'Mi-a mai rămas în minte și întórcerea acasă : mésa întinsă, limbile afumate, șuncile, cartaboșul, — tot ce era divin și tot ce e prophan.

Éttă-mă ênse în anul al trei-đeci și șeselea al vieței ; éttă pe tatăl meu dispărut de mult ; éttă pe mama gata să dispară ; în sfârșit, la rândul meu, éttă-mă și pe mine tată.

Dér cu tóte că nu se asémănă Crăciunul meu de astă-đi cu Crăciunul meu de atunci, mi-am pus în gând să nu'mi pară rău de cell vechiū, ci să mă împac cu cell noū.

Prin urmare, am orī n'am banī, voiū face ce nu se făcea atunci,—pom de Crăciun,—și acésta, pentru voi, scumpi mei, pentru tine Alexandre al tatei, pentru tine drăgălașul meu Nikita. Decī băgați bine de sémă : deschideți ochi voștri mari-mari. Pêrul vostru cell de aur, privirile vóstre celle negre, ființa vóstră tótă, este ce voiū să vęd că schinteiază ca flacăra cellor trei-đeci și șese luminări de cêră apprinse în bradul verde din miđi-locul odăiei.

Uitați-vă ênse, copilași mei, uitați-vă pe ramurile acestui brad și vedeți cum strălucește resfirată betéla cu care mama vóstră 'și-a legat' la Sărindar sórta ei cu a mea ; printre acéstă betélă sunt agățate și jucăriile ce am cumpêrat pentru voi, — jucăriile ! aceste schintei, aceste singure schintei de fericire omenescă.

Pentru tine, Alexandre dragul tatei, pentru tine fiul meu mai mare, éttă un cal, — dér ce cal ! E

roib cum îți place ție, și nu te uita că șeua lui e de hârtie, pentru că eu ȃic că e de catifea. Și nu te uita că acéstă șea nu e cusută cu fireturi pentru că eu îți spun că sunt fireturi pe dēnsa și că e muiată în aur.

Veī încăleca într'o ȃi, dragul tatei, veī încăleca și tu pe un cal adevărat dér de o cam-dată, mulțumesc-te sē te uiți la acesta, ori să te joci cu el. Ênse, în ȃiua când veī fi chiămat sē încaleci pe un cal adevărat, ține minte, Alexandre dragul tatei, sē nu cum-va să te pęcălescī sē încaleci pe unul cu numele Pegas, că cea mai pęcătósă mârțogă tot te va duce mai departe de cât calul cu numele Pegas. Ia 'l acum împreună cu aceste bombone și împreună cu acest drum de-fer, cu care, dēc'o fi sē pleci într'o ȃi, sē te duci unde te va duce el, numai de țerra tea sē nu'ți uiți, pentru că, colțul de pământ pe care am sufferit eū, trebuie sē fie sânt pentru tine, pentru voi amēndouī, dragi mei, copilași mei prea iubiți.

Apropie-te ênse și tu, mititelule : numai, bagă de sēmă sē nu caȃi că abia te țin picióarele. Uite! Pentru tine am o mince : cu cât daī cu ea de pământ, cu atât sare mai sus. In luptele vieței sē fii și tu ca dēnsa : de câte ori te-o arunca norocul mai jos, de atâte, sē te ridici mai sus.

Dér tot de-o dată, băiatul meū, éttă și o carte

din care a învățat fratele tău să dea gologani la săraci. Să 'ți spună el ce este nauntru și să te înveți din vreme să fii și tu milostiv. Că vești, în ea este povestea unei mici vîndătoare de chibrituri. Zugrăveala ți-o arătă cu picióarele góle prin zăpadă și sdrențarósă ca vai de ea... S'ar întórce acasă, dér tatăl ei e un bețiv și ar băttea-o de nu i-ar adduce destuî gologani. Și biata fetiță, în colțul unde s'a pítit, apprinde unul câte unul chibriturile de cêră din micile ei cutii cređênd sê-'și încăldéscă mânușítele vinete, degetele ei rebegite de frig. Și fulgi de ninsóre ce cad mereu, i s'atêrnă de gene, îi înfloresc pêrul cell blond, o copêr binișor-binișor, ér lumea ce trece pe lângă dênsa n'o bagă 'n sémă, grăbită cum e lumea în nóptea de Crăciun. Tu, băiatul meü, când vei fi mare, sê nu faci ca lumea. Sê nu faci ca lumea, și Dumnezeü sê vê bine-cuvinteze pe amêndouî, precum și pe cei-l-altî copii de pe fața pămêntului ce serbézá sêü ce nu serbează Crăciunul.

Zăpadă a copilăriei mele, Crăciun al copilăriei mele, rêü nu'mî mai pare c'atî trecut.

Sê mi se adducă un pahar cu vin; voiü sê'l ciocnesc cu al dumnévóstră, cititorî, și fie sê 'l golim cu toți într'un cês bun, amin.

TRECEREA OLTEȚULUI

D-lui Gr. N. Manu, *omagiū*.

Un șir de cai la o trăsură cu zonturi, vremea vechiă, nópte și marginea Oltețului. Pe mallul din potrivă, printre copaci, printre pomi roditori deformați de întunec, satul Balș. Ceva mai sus, pe déll, un turn de biserică, din, care sunnetele desnădejduite ale clopotului alleargă vijelióse peste luncă. Țerrani toți sunt pe mallul rîului ce s'a vërsat din déll în déll. Focuri se aprind sub rîpă, de-a-lungul. Trăsura a stat cât-va oprită. Cei din-nauntru, aū coborât gémurile, și printre vënt și plóie, aū vorbit cu surugii. Câte trei diceaū că nu pot sē trecă, că merg la mórte sigură, dér căllëtorul, fire seméță și aspră, le-a făgăduit bani, 'i-a amenințat, și 'i-a silit sē intre în apă. Doui călăreți, cari urmaū trăsura aū dat vestea în sat. Cu mici cu mari, aū eșit atunci toți țerrani, în frunte cu popa, și la biserică, clopotul bălângăneșce vijelios, sună și rësunnă de urlă déllul. Caii, aprópe

de cum s'aũ băgat în Oltet, aũ dat în not. Trăsura, luată de apă, e tērrată. Surugii, luptă cu mórtea, plesnesc din bice, scot chiote lungi. De pe mallurī, alte chiote le rēspund... Cai înnótă, trăsura pluteșce, plóia se vérsă cu găléta. Apa a intrat de mult înnauntru. Bărbatul începe a fi îngrijit și a se căi de ce a făcut. Soția lui, 'și-a ridicat copii pe genuchi, îi mângăie, caută sē-ī reasigure, dér din când în când, se uită pe gém afară, și spăimēntată de curgerea turbure, de bolboroși spumoși, își perde cumpētul. Dér ea, nu ȃice nimic, și se rógă lui Dumneȃeu călduros, sārută mereũ o iconiȃă de aur. Chiotele surugiilor, plesnirile de bice, se îndesesc, și de pe mall, alte plesniri și alte chiote, — aceste măi dese, măi jalnice și măi tari, — âmplu vėȃduhul, înputer-nicesc pe cai, înbărbătéză ânimile. Cu tóte astea, luată dinapoī de apă, trăsura tot se duce la valle și caii tot înnótă, rēsufflă greũ pe nări, mișcă urechile, — ei oppintindu-se într'o parte, pe când, vechia hărăbaie ce pare a se lăsa măi greũ, trage într'alta. Patru înaintași, slăbesc cu totul, sunt gata sē se înece. Surugiul care se află pe unul, își face semnul crucei, taie șleaurile de la calul sēũ cât și de la cei-l-alti trei, și câte patru, cu el cincī, se duc în jos pe Oltet, spre a măi eși la mall orī spre a nu măi eși, — Dumneȃeu scie. În

vremea asta, țerrani allérgă pe sub rîpă, clopotul sună tot mai tare, popa 'și-a pus odăjdiile. Dér tocmai când se arétă că nu mai e scăpare, rótele încep să ésa din apă, caii nu mai înnótă, urcă dintr'o ultimă oppintire pe un prundiș, și zapciul care auđise și el de primejdie și aștepta pe mall își frécă mánile de mulțumire... Vel-clucerul, clucerésa și copii se daŭ attuncî jos, ér el le uréză bună sosire.

CAII NEGRI

Luï Manoël Slătineanu.

Lume din lume la șosea. Vodă-Cuza trece cu trăsura pe sub teii înfloriți. Cucónele sunt în număr mare. E Maiü și sunt în rochi subțiri. Ale unora sunt de tarlatan cu volane mici mărginite cu panglicuțe verđi séü albastre ; ale altora sunt de gaz de matase pe transparente colorate, ori de grenadină négră cu corsagiul înveselit de purpura aprinsă a câte unei rose... Pălăriile le sunt încărcate cu viorele, cu micșunele, cu boboci de trandaphyrî. Se schimbă dîmbete și salutări. Trăsurile merg încet séü iute, dér tóte sunt luxuóse și pe tóte le înfășórá nuorul de veselie și de orgoliü al Domniei pămêntene. Pe sub alee, salcâmi și teii ning zăpadă înflorită. Fustele scrobite, — se află cucóne cari pórtă pe sub rochi câte douë-spre-đece, — fâșeie, le denunță atentiunei. Consuli toți, demnitari Statului, se întrec în lux, appar în faitóne,

în carete, și dispar — fulgerați de schinteierile firurilor, — cari singuri, cari cu soțiile...

Dér éttă o trăsură și mai strălucită de cât cellelalte. Este a ministrului de răsboi. Vizitiul și feciorul pörtă livrele apröpe ca celle Domnesci: Frac verde galonnat cu argint, jiletcă roșie cu nasturi de bronz, pantalonî de catifea roșie, scurtți, — ghetre galbene încheiate cu sedefuri. Caii sânt iuți și zăbalele lor de argint zăngănesc musical. Capetele 'și le țin în pământ și fug. Trapul le este reppede Cömele le flutură luciöse ca péna corbului. Cödele 'și le tărăsc apröpe în pulverea drumului. Copitele lor lustruite și văcsuite aũ reflexe metalice. Și de sus pënë jos sânt negri. N'aũ nici o pată albă. Eï par nisce cai ai întunericului, — sânt tocmai precum îi căutase commandantul oștirea și al marelui Ștab Domnesc. Toți îi admiră.

Când trăsura se opresce la rondul al duoilea, chiar Vodă trãmite un adjutant sã-l întrebe de la cine i-a luat și cât i-a plătit. Cinci-sute de galbeni, atunci, treceaũ de la o mână la alta cu ușurință. — Pe atât îi cumpërase.

Dér cât se trudise pënë sã-i aibă. Găsise cu douë luni înainte, la acelaș gémbaş, nisce cai la fel cu aceia, de o măsură cu eï, tot așa frumoși și tineri, mai eftini chiar cu o sută galbeni. Dér ce folos ?

Nu-î plăceaă fiind-că erau roibi. Ce căuta, ce vrea, erau cai negri ca abanosul.

Gémbaşul, înţellesese acésta de la ântéia vorbă şi fără să stăruiască de prisos să-şi trecă roibi, îl rugase să mai aştepte : o săptămână, două, trei... Şi așa, trecuseră două luni. Când ênse nerăbdarea muștereiului său ajunsese la culme,—carii fură descoperiți la moment. Şi ei erau negri cum îi dorea, tineri şi iuți cum îi închypuise. Ba ce este mai mult : nu erau pestrițați cu un singur fir de păr alb. Să-l fi căutat cu lumînarea nu-l găseaî. Erau adevărați copii ai întunericului. Besna de pe ei era ca a Iadului şi luciósă ca o oglindă. Cum era să mai stea la cumpănă commandantul marelui Ştab Domnesc şi al óstei, ministrul trebilor de la răsboiú? De mult îi dorise, şi acum îi vedea în păr şi în óse dinaintea ochilor. Pe lângă acésta, ce însemnaú cincî sute de galbeni? Nu vënduse el,—abia trei săptămâni trecuseră de attunci,—o pădure de pe una din moșiile sélle zestrare şi dece miî de gălbenași nu-î dîmbeaú, caldi şi própéti, ferecați şi zimțuiți, de câte ori își deschidea sertarele de mahon ale scrinului? E drept că făgăduise soției sélle să ia cu dênși o casă. Ênse, tot stricase din ei vre-o două sute.

Adică de ce n'ar mai lua cincî sute? Cu ce-î rămânea, tot era să scótă casa pentru a cărei

cumpărătoare intrase în vorbă. Ancă nici nu-î trebuia atât. Caii fură cumpărați. Dér el tot nu scóse bani sê-î dea pënë ce nu închină mai ântêiũ rêmășița, jurându-se pe cruci și Dumneđei că n'o s'o mai attingă, — vorbă sê fie. Îi cer-case mai ântêiũ la cabrioletă. Offițerul sêu de ordonanță, căpitanul Lizu, îi căutase dupe dinți, îi inspectase la unghiile piciórelor, la códă.—In sfârșit, eșiseră bunî, bunî de tot, și acum, stăpânul lor, mai ales că și lui Vodă îi deteseră în ochi, era cu dreptul mëndru de ei.

Dér éttă că, de unde era ȓi cu sóre, un nuor coprinse o parte a cerului, ivit nu se șcie de unde, — nuor de véră, — și acest nuor se sparse într'o plóie repede. In clipă, coșurile de la trăsuri se ridicară, burdufele se puseră, și fuga începu.

Calésca ministrului fugea ca și ale cellor-l-alti muritorî. Ce sê veđi ênse? Caii de la dênse se osebeaũ de ai tutulor. De unde fuseseră negri corb, acum erau portocalii, albaștri, de tóte fețele, — numai negri nu mai erau. De pe dênși curgeaũ niște zóie cumplite. Lumea, cât îi vedea, rîdea cu hohot; Vodă chiar, îi băgă de sémă și bufni.

Commandantul marelui Ștab Domnesc, șeful oș-tirei, fu singurul care sê nu rîdă. Se ghemuise în fundul trăsurei și când ajunse acasă, și când

își dete séma și mai bine de adevăr — cănéla se ștersese și caii rămăseseră roîbî... erau tot cei pe cari îi vëduse cu douë luni înainte. — Dupe ce sparse câte-va gémurî și dupe ce trânti câte-va uși de se sgudui casa din temelie, porunci caraulor de prin curte să-î adducă pe gémbaş pe sus. Dér el era din Odesa și o tulise din ajun.

Maî târđiũ, rîse și commandantul marelui Ștab Domnesc.

DIN CARNETUL UNUI DESERTOR

26 August, 7 $\frac{1}{2}$ ore a. m.— Alaltăeri dimineața am trecut Dunărea. Smuls dintre ai mei, a trebuit să merg de nevoie. Convoiul din care fac parte, se îndreptă în direcțiunea Plevnei. Soldați, cu pași mecanici, cu ochi morți, se apropie dobitocește de primejdie. Printre ofițeri, cei tineri de tot se arătă mai entuziaști. Ei par a crede că a muri pentru țerră este détorie și glorie.

9 ore și $\frac{1}{2}$ a. m.— Lătrările salvelor de puști, ale focurilor de plutóne, încep să se audă. Buhuirile tunurilor își încruciséză sunnetele. Câți-va locuitori ce întêlnim, ne spun prăpastii. Credința lor, este că Turci vor fi biruitori. Unul din ofițeri vădêndu-î coprinși de gróză, voiesce să-î înbărbăteze, cum s'ar dice să le ridice moralul.

— Ce, nu vè e rușine să fugiți? N'o să murim toți odată?

— Apoi de, Domnule, așa o fi, răspunde un moșneg, scărpinându-se în cap, dér de ce să murim cu ȕile?

Și țerrani își urmează drumul spre Dunăre.

Acest „de ce să murim cu ȕile“, al moșnegului, n'a mișcat pe nimeni, ênse pe mine mă pune pe gânduri.

12 ore.— Lovirile de tun nu se mai aud cu tôte că ne apropiem de Plevna. Ênse, cum ne oprim isbucnește dintr'un nuor de praf o răpăire de cai ce allérgă către noi și sosește val-vârtej, împreună cu căruțele „Crucei Roșii“.

Dómne, Dumnezeule.—De sub coviltirile lor nu se ridică de cât gemete sfâșietóre. Când trásurile trec pe dinaintea nóstră, presintăm armele ca un singur om. Intr'una din elle, zărim lungit pe pe un băiat ca de vre-o 22 de ani. El e galben ca mórtea și are doué decorații pe pept.

— Unde-î rănit, întrébă căpitanul nostru.

— Să trăiți, domnule căpitan, un obuz i-a luat amêndoué piciórele.

Și trásura cu băiatul fără amêndoué piciórele și cu doué decorații pe pept, trece.

27 August, 8 ore séra. — Detașamentul nostru a sosit de erí, și generalul, dupe ce ne-a trecut în inspecție, ne-a spus câte-va cuvinte fórte bine simțite, ér la urmă, înconjurat de statul său ma-

jor, a reintrat în baraca de scânduri în care și-a stabilit cuartierul. Peste un sfert de oră, eu și un alt soldat, am fost trimiși să schimbăm sentinelele de la ușa baracei.

Generalul prânzea înconjurat de statul său major.

Pe la trei ore, sentinele noi au venit să ne înlocuască, iar pe la patru, colonelul, ne-a scos în front și ne-a citit o poezie războinică pe care d. Alexandri a scris-o la moșia sa Mircești. Cuvintele de *dor* și *șoimi*, ne-au amplit audurile în timp de câte-va minute.

29 August, 10 ore a. m. — Tot ce am văzut ieri nu se poate spune. Văille, dellurile, albia apelor, sunt pestrițate de cadavre. Membre sburate de ghiulele zac peste tot, coala câte-un picior, dincoace o mână.

Londra, 20 Octomvrie. — În ziua de 30 August, colonelul, ne-a addunat odată cu versatul ȃiorilor și ne-a spus că césul hotărâtor a sunat, că trebuie să murim pentru țerră pêne la cell din urmă român. (Dér attuncî?...) Că, decă vom și să murim, numele nostru nu va fi uitat, că ne așteptă gloria și că să ne facem demni de Mihai și Vitezul și Ștefan cell mare.

Preda, un soldat voinic, a eșit din front și a spus colonelului, că să trăiască, dér că are copii

acasă, și că cine o să îngrijescă de dênși decă o muri el.

— Va să ȃică cutezi să 'mă spuă că ești un laș, a fost răspunsul colonelului. Apoi, a poruncit să 'l pună la asalt în celle ântêiă rânduri.

Și printre domni ofițeri, nu se mai audea de cât „țérră“, „glorie“, „onóre militară“.

Preda ênse, mă întreba că ce este laș? Êr decă 'i-am spus că laș va să ȃică fricos, a stat de s'a gândit ce s'a gândit.

— Apoi, ce să ȃic, 'i-a fost răspunsul, de frică, mi-e frică, că de mórte cum să nu ți se facă pěrul măciucă?

Mirat, nu 'i-am mai ȃis nimic, dér el tot nu m'a lăsat în pace :

— Dér bine, domnule, da' de băttut, de ce ne battem?

Intrebarea lui 'mă-a dat de furcă, cu tóte astea m'am cercat să-ă lămuresc treburile.

— „Țérră“, „Onórea militară“, „Gloria“.

Preda ênse, s'a dus mișcând din cap, și când s'a dat semnalul atacului, ia-ne, pe Preda și pe mine, de unde nu eram.

Cum s'a întêmplat lucrul e complicat. Tot ce mă-adduc aminte, este că, cu cât se apropia cé-sul hotărât, cu atât mă simțeam coprins de o neliniște măi mare. O tremurare nervósă mă scu-

tură în sfârșit din creșcet în tălpi. O sudore rece
mă trecu. Ânima începu să'mi battă în așa chyp
în cât credeam că ea are să'mi sară din pept. Têm-
plele îmi svicneau. Revedeam copilăria mea, pe
mama și pe tata. Imi reînfașam strădania pe care
o pusesem pentru a studia : ducerile la lyceu, pe
ger, pe plóie, pe zăduf : clasele pe cari le cuce-
risem oră cu oră și ȃi cu ȃi : examenul de baca-
laureat, acéstă culme la care ajunseseam conju-
gând pe „tipto, tiptis, tipti, tiptomen, tiptete, ti-
ptusi“ : speranțele mele, aspirările mele, tot ce
fusesse în mine viu și nălucitor. Și ideea de a mă
jertfi pentru țerră, nu mă încâldea. „Onórea mili-
tară“, mă lăsa rece. Gloria de a face parte din-
tr'o hecatombă cât de colosală, fie chiar pentru a
înzestra Europa cu un regat nou, îmi mărmu-
rea piciórele, îmi lega brațele, îmi paralysa limba.
Mintea mea ênse rămânea liberă, înprejurările o
ridicau : o clipire îmi fu de ajuns, ca să'mi dau
séma despre întréga falșificare a educației ome-
neșci, îndreptată cum este în potrivea simțirilor
naturale.

Ei da : Imi era frică și nu-mi era rușine că
îmi e frică. Ceva mai mult : Chiar astă-ȃi, când
mă aflu la adăpostul distanței ce am pus între
mine și lauri câmpului de băttaie, vitejia conșci-
entă a soldatului ce se duce să móră, mi se pare

un sentiment de dementă, folositor guvernelor și thronurilor, dér îngrijitor pentru starea intellectuellă a omenirei, cas de hysterie eroică, ce ar trebui să attragă asupra-î tótă băgarea de sémă a specialiștilor.

Să ne închypuim în adevăr, că toți soldați unui stat atacat ar face ca mine. S'ar întâmpla altceva, de cât că statul năvălitor și-ar întinde granițele? Și apoi?... Un thron, un guvern și o firmă mai puțin. Décă voiū largi acum cadrul, hypotezei, Europa, ér mai la urmă lumea întrégă ar ajunge să nu mai întocmească de cât o singură națiune.

Și decă tot se ține la „Imperiū“, care altul ar fi mai frumos de cât cell al „Omenirei“?

Paginele din carnet se sfârșesc aci.

INTRE COTETE

INTRE COTEȚE

Casa lui Pandele Vergea, nu era despărțită de centrul orașului de cât prin cinci-spre-dece minute de âmblet. Cu tóte aceste, izolată de sgot prin tăcerea uliței coborâtore în culmea căreia domnea, prin locurile virane ce se deșelau la valle de-a dreapta și de-a stînga căiei cenușată de praf, prin nemeți de verdéță ai Cismegiului, tihna țerránescă ce o înfășura îi era turburată rar. Clădire vechiă, cu pridvor de scânduri sprijinit pe stâlpi de lemn, cu coperiș de șindrilă a cărui strașină îi adăpostea pridvorul și ferestrele, dênsa, își da ușile de perete înainte de a se crepa de diuă.

Curtea, — câmpie în miđilocul orașului, — ca la un semnal așteptat, începea atunci să cutcuruzescă, măcănea, gîrăia, lua auđurile, într'un cuvânt, însufflețea împrejurimea cu sute de glasuri. Pandele, sculat cu nóptea în cap, urma dupe puțin,

și, de pe scaunul pe care se aședa în pridvor, găurea negura potopită încă de-asupra curței cu ochiul roșiu al țigărei sêlle, aspira cu simțurile dilatate monotonia ce 'l ocolea, întunecimea de pe pământ, zarea nehotărîtă ce începea să spălăcească un petec de cer. Ca și cum ar fi voit să grăbescă sositrea dîlei, cocoși turcesci, întovărășeau eșirea afară a lui Pandelescu cu băttăi din aripă. Trîmbițările lor răpciugose spărgeau atmosfera. Erau famfare triumphale în cări, diezuri și bemoluri se amestecau precipitat, erau cărcăiri de găini gâlcevitoare, cloncăniri de cloșci nevrosate pe ouă îndērătne, glasuri posomorâte, sunnete limpedi, babylonie! Dér Vergea n'apuca să 'și bea cafeaua ce i se aducea de Marghiola, dădaca, pe al cărei mână crescuse de se făcuse om de 35 ani, că petecul de cer spălăcit se schimba în brazdă gălbuie înseilând în tótă întinderea lor vędduhurile orientale, lărgindu-se și împrumutând dîiorilor roșeța lor delicată de trandaphyri anemică.

Sub déll, orașul, înecat de întunnerec, se lăbărta deșirându-se printre încrucisările lui de felinare, suia către înălțimile pieței teatrului, se cocoța pe déllul Spirei, pe urcușurile Mitropoliei, ondula de la apus la răsărit cu aceiași navală uriașă. Casă cu casă, și uliță cu uliță, București, părea că se înbrăncesc înainte pentru a intra mai

grabnic în fășia de lumină orizontală a Țilei. Clădirile, cu ângھیurile șterse, cu coperișurile vâlmășite, luaă apparențe bizare și allergaă cătrec depărtări ca nișce mari thalase de besnă. De-asupra lor, teatrul într'o direcțiune, spitalul militar într'alta, pluteaă cu proporțiuni de vapore nemăsurate. Ultimele becuri de gaz ce se închideaă scurtaă în sfârșit depărtarea dintre nălucă și nălucă și, împreunându-le într'un singur corp de negură convulsionată, îl culca la urmă, inform și colosal, peste dellurile și vaille nivelate, peste București mistuiți din fața pământului.

Cu tôte aceste, dimineta luând în stăpânire marginea de capitală ce i se afla în drum, piclea albicioasă a evaporărilor pământesci, străpunsă pe locuri de turnuri și clopotnițe, se împingea deasupra întunerecului rărit. Opacitatea condensărei aburose se subția, formele se re-întocmeaă, — în cer pornea să curgă o Dunăre albă cu lățiri netermurite; ce fusese umbră se făcea lumină; colorea asvârlea peste tot însufflețirea ei, tivea răsăritul cu vișiniă, trăgea de-a lungul norilor dungii și înflăcărând adâncimele eclipticeii solare, le păiejena cu poleieli.

Cătrec fundurile curței, rămășița de spoiegelă înecăcioasă ce apăsa învelișurile triângھیulare ale unei serii de cotete, se punea în mișcare, se lăsa

tot mai jos și sdrențuindu-se de ghimpi scaieților, se înghesuia de-a lungul gardului cu ondulațiuni moi. Acea ultimă răgușelă a oxigenului, măturată în sfârșit de pretutindenă, se absorbea evaporată în albéța dimineței și aerul își recâștiga limpediciunea albastră. Dintre gémurile casei, cele cari priveau spre răsărit, se sângerau, ér în cer, un incendiu de roșiu arđător și de galben cald, urca, isbucnea larg și triumphător. Nóri, polichromi, se tighelau cu pembe, se rostogoleau către miadă-đi, bizari în conture și colorări, seri și câte-o-dată antropomorphi, vęrgați cu aur pe funduri liliachii. Uni, mai vecini cu stacojelile ce se vęrsaú în spațiu, se înnecaú în elle și vîlvoraú; dér cei cari urcaú către zenith și coboraú de acolo către apus, hârșeau regiunile superioare ale atmosferei cu albeți nemaculate.

Pandele, în miđilocul cotețelor sélle semēnate în curte cam din întēmplare, appărea atunci, în deplina lumină a ăilei, spelb și slab, cu picioarele lungi, cu bustul cocărjat, cu gîtul împins înainte.

Intárđiat de somn, manifestările sgomotóse cu cari pásērimea sea domestică îl priimi într'o asemenea diminéță, se schimbară, la deschiderea cotețelor, în adevērate ovațiuni. Vergea nu se simțise nici o-dată atât de fericit... Puici albe, pestrițe, galbene, porumbate, îl înconjuraú. Găini, moțate,

între cari, câte-va negre ca péna corbului dér cu creste roșii ca sângele, năpădeaă afară. Cocoși comuni și turcesci, aceștia încălțați și făloși; gășci lătoșe, cu ciocul de colórea morcovului, cu pene cârlionțate; curci negre-verđi și curci aprópe albe; curcani, cu rățoieli în gușă, mânioși pe roșul ce da foc cerului; claponi, păunați cu verde închis, cu auriu, cu fața schimbăciósă a gușei de porumb; rațe de casă și rațe leșesci, se năpusteaă din tóte părțile, se înghesuiaă. Gîrrăirile și cutcurezările, măcănirile și cărcăielile, cutcudaciurile nesfârșite ale găinilor sculate de pe cuibare, turburaă vecinătatea. Vergea, înconjurat de curcani și cocoși, general, în miđilocul statului séu major, sub înviorarea adierilor, înmagazina prin toți pori, fericirea din rusticitatea vieței sélle.

Dér ovațiunile galinacee, în loc să scadă, îl înfășuraă. Elle se ridicăă ascuțite și spartigóse, séu, risipite și confuse, turburaă aerul cu note stinse. Platoul întreg căđut sub imperiul vâlmășiei de sunnete, se câmpenea. Curtea se prefăcea în câmp de băttaie. Asaltați de găini, de gășci, de rațe, curcani și cocoși perdeăă terrenul. Dênși, înlocuiți treptat înprejurul stăpânului de stratele inferióre ale lagěrului permanent, protestaă. Pandele, sufferea attúnci o năvala fără sémén și, ne-măi puténd s'o prididească, naufragia în miđilo-

cul găscelor ce-l apucau de pantalonî, în vreme ce puicele, i se agătau de haine, îi ciocăneau vârful ghetelor.

Cu găini pe umeri, cu găști pe spinare, omul, nu mai șcia unde să-și dea capul... Ar fi vrut să intre în pământ numai să se facă nevădut, atât era de isbit în față și înapoi de vallurile mereu înnouite ale dragostei domestice de paseri grase.

Ense Marghióla, urmată de cloști cu puî abia eșiți din ghióce, dichisită și cu bariș conabiü la cap, începea să adducă tainul obicinuit. Bóbele portocalii de porumb, și grăunțele auriî ale meiu-lui, asvêrlite cu mâni pline răpăiaü și țerrăiaü ca o plóie cu sóre.

Nins de fulgi ce i se agătau pe haină, bustul lui Vergea re-appărea atunci de-asupra legiunilor de capete dér pentru a se re-apleca și a se re-înălța... Banițele, adduse una dupe alta, se goleaü... O parte din băttătura curței, gălbenită sub bóbe, centralisa ciocăniirile pripite. Gîșcele, sîsăiaü ca să depărteze de elle pe curcani. Cu tóte aceste, în pofida belșugului, dênși zoreaü să-și ample gușile cu fonduri de rezervă și se apropiaü de meriticul cellor-l-alte paseri. Bibilicele, eșite din coțe tocmai la urmă, ampleaü de géba curtea cu strigătele lor de: «pecat! pecat! pecat!» Cine era mai tare își făcea și de acea dată partea cea

largă. Puii, pirpirii și golași, călcați în picioare, scăpaū cum puteaū. Cloncānirile desnădejduite ale cloșcelor rēsunnaū în direcțiuni oppuse. Cocoși se apucaū de cu diminéță se încotopenescă puicile prin bălării. Una, tēnēră de tot, luată la scrivelē de cell mai craidon, se refusa. Călcarea fecundatōre, în sēvērșirea ei silnică, revolta cu asprimea ei, sexualitatea feciōrelnică, ér glasul puiceī, sub vijelia simțuallă, se făcea gutural...

În vremea acēsta, sōrele ce rēsărea, schimba cerul într'o baltă de aur fusionnat. Coperișurile de tinichia ale caselor, îngălbeneaū, scăpăraū licăriri vesele, își trāmiteaū, unele altora, săgeți nălucitōre. Atmosphera, prăfuia de-asupra Bucurestilor, pulveri diamantate. Crucile de pe biserici fulgeraū. Gémurile de la sute de ferestre se prefăceaū în plăci de topaz. Colorile mōrte înviaū în aer, pe ziduri și pe frunđe. Deja, în apropiere, penumbra tremuratōre a pomilor păta cu sdrențuīeli cenuși galbenul jigărit al clădirilor, sēū îndulcea albéța āncē prospētă a varului. Din pōrta casei, ulița, desmormētată cu desēvârșire de sub întunerec, se repedea printre destrăbălările gardurilor ce o mărgineaū, rustică și colorată în verdetă blondă a Cișmegiului. De-a drépta ei, celle douē-trei cărciumi în paiente, zidite cam într'un peș, se deșteptaū. Băeți, cu pērul stuf, cu ochi

păiejenată, se întindeau în prag, baie luată în albastrimea atmosferei ce avea să'i facă flăcăi țepeni: apoi, re-încingând șorțul verde, clăteau litrele coclite, gilgăiau câte o cindcă de țuică, se căptușeau cu câte un basamac pentru a se re-apuca de trebă, meremetisiți, — noui.

Dér un trăsnet de aur isbi coperișul unei clopotnițe vecine, o înfășură într'o încolăcire glorioasă, alunecă pe coperișurile caselor din valle și aprinse gemurile ferestrelor și ale felinarelor cu scânteieri de „mica“. București, atâția câți se zăreau de acolo, se re-întregeau uliță cu uliță. Asudarea pământului se tot retrăsese, ér sórele, arhi-ânger al spațiilor ce făcuse diună peste oraș cu un singur dîmbet din lumina sea Dumneșiască, răsărea gygantic între spărtura déllurilor.

Paserile, sfârșiseră să'si mănânce merticurile, și âmpleau, cîrduri-cîrduri, curtea cu porțile închise. Parte din elle, grase, se tolăneau sub câțiva duși, pe lângă cotețe, peste tot pe unde sciau că vor fi ajunse de umbră; dér cea-l-altă parte, în pisma îngrijirilor și dragostei lui Vergea pentru elle, se arêta nemulțumită. Curtea nu le mai încăpea. Se simțeau la strêmtul lor, — își diceau că sunt întemnițate. Puteau óre, addunate la un loc în așa număr și de atâtea némuri, să se simtă fericite? Apoi, nu cum-va, gogeamite rățoi, goș-

gogea curcani, păuni protipendari, gășce capitoline, claponi superfini, toți coconi și cocone de bun nēm, erau să suffere vecinic umilirea de a'si da cotul cu mojici și mojice, cu găini de târg și cu cocoși de sate, nagode și pocituri cari le făceauș dila fripte și cari se înmulțeauș împrejurul lor ađi cu una, mâne cu dece?

De! De! O gândi ce-o pofti Musiū Vergea, dér lucrul nu mai putea să mērgă... Nu e vorba, dumnēlūi s'o fi așteptat și la recunoscință pentru ale câte-va bóbe de porumb ce le asvērlea, — ênse, — slobod! voia la dumnēlūi... Și «gâr» și «clonc», «cut-cut» și «câr-câr», așa cugetaș seū părea lui Pandeles că cugetă naltele straturī ale aripatei sēlle domesticitățī... De întristat, dēnsul, se întrista, dér tot de-odată, le da și dreptate.... Cu tôte aceste, el, Pandeles, în ce era de vină? Nu se rugase de Nichiforescu, prietenul și avocatul lui, âncē de o săptămână, să'ī mai găsească ceva bani? In sfârșit, ce este și mai mult, nu se hotărâse să'și vëndă pēne și petecul de moșie părintescă ce'ī mai rămăsese? Și, o-dată moșia vëndută, nu'și pusese în gând să'și cumpere locul de din valle al lui Năstăsachie cârciumarul, — un ticălos ce se apucase de politică! — și să lărgescă curtea cu el? Ho! ho! Ce summă de cotețe noui avea să mi'ți trântescă? Și cât de în

larg și de mulțumite îi vor fi păsăruicele lui, — drăguțele lui de găsculițe și mândruți lui de păunași? Ho! Ho! Dér cocoșeii lui, găinușele și pui-culițele? Bibilicele și curcănași? Toți și toate — că, veți! așa era el, — la adică, scia să facă jertfe, dér se păzea să se addune cu desmetici. Să'l ferescă Dumneđeū de una ca asta. Auđi! Omenī carī își tócă averea cu cărțile, cu birjele, cu kiefurile, cu nēsdrāvāniile din fundăturile pasagiului, de la Puțu-Spātarului... «Nu, zēū!» Cuminte se nāscuse și cu minte avea să móră, în casa lui, în patul lui, între gășcele și puicele lui, ca un om cinstit, ca un om cum se cade, de ispravă tótă viața,—de ispravă pēnē la sfārșit.

Sórele ce se tot urcase domnea acum în crescetul cerului.

Musculițe, muiate în veselul aer al primăverei, daū ocol unui dud. Era o horă întinsă printre fire de betélă. Aripī, străvėdėtóre și azurii se amestecau cu aripī opace. Căptușéla apendicelor sburătóre înpărtea licăriri, ochi musculițelor ce semēnaū cu gāmălii tencuite cu roșu stins, când se urmăreaū în ocolire, se înfocaū, și tóte, sbīrnăiaū, zīzăiaū, se domoleaū la umbră, se agittaū la sóre.

Vergea, care māncase de amiađi, își isprăvise māmăliga și feluritele zarzavaturī cu carī se hrănea și încredințandu-se că prietenul său Nichifo-

rescu n'are să se ivéscă, se hotărâse să éasă prin tîrg dór de o da de dênsul. Ii cam ghiorlăia pân-tecele, dér carne n'ar fi mâncat s'îl tai. Oué și lapte, mâncase câtă-va vreme, când — într'o ȕi, — își detese séma că laptele e trebuincios viței-lor; cât despre oué, — atâtea găini perdute câte oué mâncate.

Vergea, plecă de acasă îngrijit, aprópe posomorât... Aú era s'și lase paserile s'îi móră de fóme? Și cu pasuri largi, scurta drumul dintre Schitu-Măgureanu și piața Theatrului. Din nenorocire, cu cât înainta, se îndesea și mulțimea. Fie că era Duminecă și ȕi de primă-véră, fie că era altceva, chypuri ce se vęd rare-orî pe podul Mogoșoiei, mitocánime, femei, bărbați, — țérrani chiar, — mișunaú.

Când fu să apuce în Lipscani, nu mai putu să străbattă. Pantaloni creți îl împingeaú înainte, alți îl daú napoi; appucat între pepturi, rêsuf-flarea i se scurta, nu mai șcia ce să facă. Isbit de vijelia populară, cu obrazul văpăiat de dogorelile mulțimei, băttea apa 'n piauă pe loc, séú, fulg luat de corrent, se lăsa în voia lui, mergea fără să șcie unde, și aprópe inconscient de primejdie, iuțea pasurile.

De o-dată, din amêndoué capetele uliței, o veste, mií de strigăte ce se împreunară într'unul: „Ar-

mata! Armata“ se ridicară, trecură stridente și ascuțite pe de-asupra pălăriilor și căciulilor, ér jobenat cum se afla, Pandele, se pomeni fugind în miđilocolul poporului suveran săbiat de uniformăți călări... Gangurile, pivnițele, podurile case-lor chiar, se âmplură într'o clipă de căți putură să nemeréscă aceste adăposturi. Cei-l-alți, călcați sub copitele cailor, se risipeau ca puii de potîr-nichie... Vergea, care appucase să străbattă într'o curte, se pitise dupe o pórtă și nu'si părâsi ascundétórea de cât pe la césurile trei dupe doué-spre-dece. Cu tóte aceste, avu piaza bună să dea ochi cu Nichiforescu. Advocatul, se pregătea toc-mai să vină la dênsul, căci, — ăcea el, — Ver-gea nu trebuia să scape prilejul ce'i găsisse de a'si vinde moșia cu preç. Trei miđ de galbeni pentru patru sute de pogóne în Ilfov, nu i se pă-rură lui Pandele banî puçini, și când, peste o septêmênă, se întórse de la tribunal cu tréba ticluită, cu vëndarea scrisă și rëscrisă în peste opt condice; când lefter de moșióra lui părintéscă dér cu trei mișóre de gâlbenași împërâteșci la pungă, își zăvorî ușa, își prinse în ace perdelele de cit de la ferestre și începu să'si numere sgríp-țori Kesaro-Krăieșci, bucuria lui trecu de hotare. Ho! Ho! Va putea în sfârșit să cumpere locul lui Năstăsachie, să'si înmulțéscă cotetele dupe

plac, să se tăvălescă în puful fulgilor, să nu mai lase să se pîrdă ouă neclocit, să nu'și mai mănânce vremea cu alergări dupe bani.

Ho! Ho! Și nu va mai fi încotopenire de puică, scremet de găină pe ouare, eșire de pui din ghiocă, care să scape nevedute de el. Un singur lucru îl mîhnea... Cocoș, de ce nu'l făcuse Dumneșeu cîcoș, că n'ar fi rămas puică nici găină necălcată; ba chiar, lărgindu-și cadrul teoriei, nu s'ar fi sfiit să mîrgă cât de departe..... Găinele și puicele în ori-ce număr, nu l'ar fi îndestulat; gășcele, curcile, rațele, bibilicele, l'ar fi ispitit deopotrivă; ar fi dat naștere la încrucișări de rase, la noi feluri de viețuitoare. Catîri — erau ei altceva de cât produsele împerechiărilor ne-fireșci dintre armăsari și măgărițe?

Ho! Ho! — Și Vergea, își alegea din gând, ochi rotunzi, rubine în cercuri de chihlibar galben, crîstă sîngerie, cîdă cu pene albe și roșii, se încălța cu fulgi cenușii, se pregătea să facă experiențe. S'ar fi dat cu preferență pe lîngă curca moțată seú pe lîngă gîsca lățosă, albă peste tot și cîrlionțată de 'ți era dragă lumea, numai că 'i-era tîmă, fiind-că le șcia cam slăbuțe, să nu le nimerescă sterpe. Vorba era să brodescă câte-va, trei-patru, cari s'î ouă; la urmă, din ouă, ésa ce-ar eși... Cine șcie? n'ar fi tocmai de mirare

ca sgriptori la cari se uita, momificați acum pe aurul galbenilor, să fi fost în vechime, realități de carne și oase. Adică de ce nu? Pentru ce acești sgriptori să nu fi existat nici-o-dată? Faptul că au două capete nu dovedește nimic; de asemeni, dacă astăzi li s'a pierdut ruda, este pôte, din pricină că, de sus ce au sburat, se vor fi cufundat în cer. Tot ast-fel, phenixi, aceste alte paseri minunate despre cari citise multe, cu cioc pembe, cu chyp aprópe omenesc, cu argint, cu aur și carmin pe aripă; pe gât, cu fecele curcubeului; cu viețe de sute de ani, cu renașceri din cenușa lor, nu puteau să fie simple închipuiri. Și, dacă erau mai mult de atâta, ce lucru așa afară din calle ar fi fost ca, într'o bună dimineață, să se re-ivěscă unul-două, — phenixi sěu sgriptori — dintr'o curcire ori dintr'alta?'

Er, tot numărând și tot resfirându'și galbeni,— Vergea, apucat de nópte, nu mai eși din casă. Mai fericit ca de obicei, somnul, îl fură repede. Ênse, cu cât înainta în cea-l-altă lume,—în țerra visurilor,—aiurările minței,—la început confuse, se precisa... I se părea că reîncepe vieța, că era tot densus, și cu tóte aceste, că nu mai este acelaș. Simțea că i se întemplă ceva ciudat, aprópe nefiresc, dér nu întellegea ce... Tot ce scia, era că hainele i se subție pe corp, își da séma că

se sdrențuiesc, se vedea rămânând în pelea gólă... Un fel de picoteli porneaũ atunci s'el întepe...

„Ho ! Ho !“ — Pricepea în sfârșit ce se petrece, și rēbda durerea, o bine cuvētea chiar. Eraũ fulgi, fulgi ce aveaũ delicatēta catifelei : fulgi galbeni și cenușii ce'i creșceaũ, ce se înmulțeaũ, ce'i coperēaũ piciorēle, ce i se urcaũ pe pept, ce'i năvăleaũ spatele, brațele, gîtul, și ce sfirșeaũ prin a'i coprinde obrazul, prin a'l cucerit întreg... Dér... Dér...

O cugetare îl neliniștea și rēsufflarea i se îngreuna : Se va face el, găină sēu cocoș ? curcă sēu curcan ? eraũ întrebări la cari nu putea sē rēspondă.. cell pușin de-o-cam-dată.

Și, fulgi i se scuturaũ, eraũ înlocuiți cu pene, dér cu pene strălucite : de aur, de argint, cu pene cum nu s'aũ mai vēdut... Ochi i se rotundeau... gura i se ascuțea, se schimba în cioc... peptul și spatele sēu luaũ altă formă : se pomenea că dă din aripi, ér la urmă de tot, tocmai când se desnădejduia, sexul i se hotăra, attribute extra-ordinare înlocuiaũ pe cele vechi.

Cocoș, se simțea cocoș din tălpi în creșcet, cocoș cu totul și cu totul de aur, împintenat și încălțat, cu voce de trâmbiță, ocolit de puici, de găini, de bibilice, de curci și de gășce... Ho ! Ho ! — Și tóte i se supponeaũ, i se puneaũ sub piciorē, îl cereaũ, îl chiămaũ, se uitaũ la el cu jind.

Sufferința trupescă pe care le-o pricinuia cu neprăsnicia lui aspră, i-o răbdaă... De la dânsul, ar fi vrut să îndure de zece ori mai mult: să le sfășie, să le rupă, să le facă să'si dea suffletul într'un spasm genesisic. Ho! Ho! — Și el luându-le pe rând, una-câte-una, le acoperea pe toate cu aripile, se rafina, ciocănea găinele pênă le sângera, le făcea să'si pîrdă moțurile, se repedea printre curci și printre gășce, siluia pe unele, pîcălea pe altele, ademenea cu șoșele cu momelile pe cele necălcate, și când le încolțea, vedeau pe dracu, nu scăpaă cu una cu două.

Energice băttăi în ușă, întovărășite de vorbele Marghiólei, — sunnete îngânate: «Cu-cóne! Cu-cóne! ard chiliile bisericei» scăpară pe o puică albă de cocoșire... Tocmai o inhățase și o pridi-dea dupe țile de tîrcóle... Vergea, trebui să se deștepte. Dér când se desmetici bine, când se uită pe dânsul și vîđu că nu e cocoș, când se încredință că Marghióla nu e puica cea albă, și când luându'si scurteica pe umeri eși în pridvor, focul apucase să scufunde o parte din coperișul unui patruleter de case.

Elle de mai mult de un véc, luaseră la miđi-loc biserica de pe déllul vecin, și acum, în loc s'ocrotóscă, o înfășuraă într'un vîrtej de foc. Flacările, la început domóle, se mulțumiseră să

lingă lemnăria. Une-oră chiar, se înneacă în fum și se arătau că se sting. Așa, la sosirea pompierilor, incendiul nu părea menit să aibă urmări. Ense, de și Dâmbovița curgea în valle, la o bătaie de pușcă, apa lipsea. Din susul și din josul uliței, sacalele, se iveau góale.

Pompieri, se puseseră pe lucru, spărseseră ușile, se repeșiseră înauntru, și printre fum, țerrăiseră peste focar pușina apă ce și putuseră procura. Tulumbuirea, în asemeni condițiunii, rămase fără effect; în curând, flăcările, ațîțate de corentele de aer ce se deschiseseră, se ridicară roșii. Untde-lemnul, lumînărăria de cêră, — reserve ale sântelor slujbe, — contribuiră la desastru. Grațiile tavanului, grindile, ușile, ferestrele, ardeau... Dușumeaua, se povârni în pivniță, coperișul fumegă nimiccit de jur-înprejurul bisericeii. În urmă, într'o clipă, fu o surpare sgomotósă în mișlocul unui foc de artificii: stelle albastre și rachiete stacojii printre palpitările scînteielor ce se încrucișau sub întuneric ca nisce insecte de aur.

Biserica, — atunci când nu era mascată de fum, — re-appărea neclintită printre pânza mișcătoare a flăcărilor. Crucea ei, superbă în vîrfurile frontalului triânghiular al amvonului, nu era apropiată de foc de cât pentru a fi transfigurată.

O întrégă spuzelă de petre scumpe, brillante și saphyre, se mișca de la amêndouă extremitățile ei către centru.

O parte din copaci Cișmegiului, și casele de pe ulițele din valle, se scâldau într'o auroră sângerosă, séu, dupe cum băttea vântul, reîntrau în nópte recuceriți de întunec. Pompieri cari, câtă-va vreme, se mântinuseră pe creșcetul zidurilor șovăitoare, le părăsiseră centralisându-și acțiunea tulumbelor pe biserică. Apa, sosea acum, înbelșugată și liniștitore. Strigătele sacagiilor, ale sergenților de uliți, ordine date brusc, sgomotul mulțmei ținută la distanță, noui surpări ale coperișului pâlpăiri de artificii noi, se încrucișau între cele două povârnișuri ale déllului. Găinăria lui Vergea, creșend că se luminéză de diuă, se deșteptase; cocoși bătteau din aripi, găinile se piguleau; apoi, care gîrrăind, care cutcurezând, închideaș și re-deschideaș ochi.

Jos în uliță, capete, se întorceau de acea parte. Dintre mulțime, uni, póte 'și adduceau aminte, de traiul de țerră, de vremea copilăriei, de frumoșele idylle câmpeneșci ce adesea rămân neșterse din cugetare chiar dupe anni de orășenire, chiar dupe ce s'a îndurat grozavele necazuri ale vieței pământeșci, — viața blestemată. Cu tóte aceste, nu

e părinte cu dare de mână se nu'și introduceă copilul într'ênsa cu tobe și lăutari.

Inprejurul bisericeî, focul învins, murea între përeți scrumiți ai chilielor. Pompieri, eșeaû din întunec maî rar ; cei maî mulți, cu fețele âncë vâpăiate, dintr'un salt, se asvârleaû pe furgóne. Ștregarî de mahala, băietândri de la trei-spredece la cinci-spredece anni, probabil în dorința de a se iniția din vreme în traiul și în moravurile de casarmă, se foloseaû de faptul că ajutaseră la pompe pentru a fi priîmiți pe capra câte unuia.

La urmă, în fuga cailor lăsați în voie, prematuri derbedei, își puneau ciupercile de pălării pe o urechiă, șuëraû printre dinți, se soldățeaû din puteri. Locașul sânt, între chiliile lui incendiate, rămânea ast-fel în urmă, dér, câți veniseră și câți plecaû, se duceaû urmăriți de ochi de jeratic cli-pitor ai oclitorului șir de ferestre.

Ulița, reintra cu încetul în pace. Marghióla care mulțamea lui Dumneđeû că scăpase biserica neatinsă, se hotărâ se maî tragă un puî de somn, fie-care își re-integră domiciliul, și paserile, înauntrul cotețelor, re-cădeaû în piroteală. Gardiști, pentru a'și ține de urât, reîncepeau să fluiere. Nișce fugari de școlă, îngâmfați fiind-că găsiseră adăpost pe la diferite gazette politice ale timpului, credându-se deja bărbați de Stat séu poeți saty-

rici de frunte, primejdiî pentru guvern, luaă fluerile polițieneșci drept semnale, se credeaă urmăriți, ridicaaă gulerele de la haine.

Vergea, re-intrase și dânsul în casă, dér în acea nópte, nu mai putu să închidă ochi.

Visurile ce 'l turburaseră, bucuria că detese de bani, starea lui de nevrosare urcătore, se împreunaă s'îl arunce într'o neliniște hysterică.

Fără îndoială, nu ântêia óră, se pasionase el pentru o causă mare. De copil, iubise natura în multiplele ei manifestări vii. Și, acéstă dragoste a sea, o tradusese în fapt âncé de la douî-spredece anni. Dér, pe attunci, părinți lui trăiaă. Tatâl seă, pe care un profesor isbutise s'îl scótă din minți, abia târđiă, se înduplecase s'îl înstăpânescă peste o odaie spre a se îndeletnici acolo cu așa numitele lui „studii dupe natură“, cell puçin, acesta era titlul cu care, dăscăliciul, botezase aplecările băiatului. Pandele, fără să se turbure de ne-ajunsuri, făcu cell ântêiū pas pe callea sciinței prin creșcerea și înmulțirea furnicilor. În timp de peste douî anni, odaia lui, schimbată în furnicar, înflori și prosperă. Furnici cu aripî, — negre, — castanii, — roșcate, — umplură casa, curtea, grădina, — nu mai lăsară loc pe care să nu'l negrêscă cu miile. Mușuróie, rêsăreaă pe unde cu gândul nu gândeai : în rězórele cu zambile, lângă

puț, în pragul ușilor. Prin odăi, furnicile, eșeau din scânduri cu miile. De géba, pe dușumele, se turna gaz. Insectele, fără ca bătrânul Vergea să știe de unde s'a potopit peste el plaga, — se țineau dîră. In ziua în care bătrânul află adevărul, mânia, stacojie și vênătă, îl strânse de gât înainte de-a apuca să ȳică un cuvânt.

Pandele, căit, dér tot într'o vreme bucuros, pe de o parte jertfi furnicile memoriei tatălui său, pe de alta, încălecă cu hotărîre pe Ducipalul noiei sélle pasiuni. Gândaci de matase succedară furnicilor. Infecțiunea molipsi aerul casei. Paturile de scânduri suprapuse, se ridicau pêne la tavanul odăilor. Din nenorocire, furnicile, ne-stîrpite bine, se re-întorceau. Frunțele de dud, une-orî crude, alte orî bătute de chiciură, măreau calamitatea. In câte cincî odăile, vermuși mureau. Puçini isbutiră să urce pe tufe, să se închidă în gogoși.

Când Pandele împlini două-ȳeci și două ani, epocă la care mama sea apusese la rëndul ei, dënsul, își terminase seria de studii.

Trecuse la brósce, la șopârle, la pești, și, încă de atunci, se pregătea să vëndă una din celle trei moșii agonisite de munca părintéscă.

Asociările de idei ce'l silea în acea nópte să re-urce corentul vieței, îl făcură să se revédă copil. Iși retrăi cés cu cés, ȳilele scurse. Tată, mamă,

rude, camaradi din anni săi blondi, păreaă, în mijlocul reacțiunei ce 'l mișca, re-întregiți, — de față... «Nu, de sigur: felul său de viață nu fusese al unui om în totă firea». Ce 'l mira, era faptul că nu 'și detese séma din vreme despre adevăr. Cu cartea ce învățase, n'ar fi putut și el să însemne în lume ce-va, — să 'și facă un rost ca ori-care? Flecărescu, desmeticul din gymnas, odinioră într'o clasă cu dēnsul, — nota 3 în cursul anului, ér la examen, cea trecătoare de milă, — n'ajunsese deputat? Se mai vorbea prin gazette de cât de el? Nu se spunea chiar, că are să fie chiămat la minister?

Deputat?... Ministru?... Să se țină de mofturi, — astă-dî cu roși, mâne cu albi, poimâne... „independent“, dupe poimâne, ér roșu, apoi din nou alb, ba cu Vodă, ba contra lui Vodă, —nu dēu! să 'i fie de bine lui Flecărescu, dér lui unuia, asemeni lucruri nu 'i-ar fi plăcut. Cu toate aceste, —și asta veđi așa e, —cine 'l ar fi oprit să se însore, să 'și aléga o nevestică, —scii! —numai bună... să ajungă om cu greutate, tată de familie, căci, —drept vorbind, — de ce n'ar fi prăsit mai bine copii de cât găini? Și cum 'i ar fi iubit mititeii de ei! n'ar fi fost jucărie pe care să nu le-o cumpere, prăjitură să nu le-o adducă, catifea cu care să nu 'i înbrace... Dér el nu s'ar fi mulțumit cu unul-două...

'I-ar fi trebuit sése, ȃce, două-spre-ȃce,—un bat-talion,— curtea i s'ar fi bătătorit de dênși ca în palmă, s'ar fi jucat de-a „mama-gaia“, de-a as-cunsele.

Câte-odată, véra, le-ar fi făcut smee: ei 'l-ar fi înconjurat : „tată“, „tată“, — îl înconjuraú deja, — éttă-í: óchieși, plăviți, maí mari, maí mici, patru, — cincí, — opt, și áncé patru, și áncé două... — tată ! tată“, —eșind de prin odăi, de sub lilieci, de dupe jieniță.

Ce te faci éense, când se apropie érna? Tre-buiesc haine, ghete, cărți. Profesori și doctori dáu iureș casei, — pedagogi, alternează cu clystirul, cicăleli, strigăte, zăpăcélă... Dădacele 'și iaú lumea în cap, doica nu maí este de ținut, copii se hái-nesc : unul, la școlă, se addună cu băieți stricăți, se dá la deprinderi relle ; altul se bolnăveșce greú, — móre.

— Nu ȃéú ! Șcia el ce e însurătórea ce sunt copii.

Cutcurezările cocoșilor vesteaú întórcerea ȃilei. Un fel de zare appărea între perdelele de cit. Gémurile se albăstreaú. Intunecimea își perdea densitatea: Inbucăturită, se retrăgea în celle pa-tru colțuri alle odăiei. Minteá luí Vergea se re-popula cu gânduri normale. Nu; de ȃce orí nu; Maí bine cu cocoșei și cu găinușele luí. Pentru

ce s'ar descălugëri? Pentru necazurile, desamăgirile și desgustul ce 'l-ar aștepta în lume. E adevërat că nu cunoșcea viëta socială de cât din audite. Cu tóte aceste, bună-órá el, n'ar fi un neghiob decă nu s'ar folosi și de experiența altora? Fluturî, strălucirî de o clipă, se află destuî carî 'și ard aripele în flacăra ticăloșiilor pămënteșci...

Afară, era diuă albă. Voios, se sculă, se înbracă, desprinse perdelele din ace, și o lună dupe acea nópte, locul lui Năstăsachie cârciumarul, cum-përat, înmulțea cotetele, lărgea curtea și o făcea să cobóre déllul de către partea apusului; singurî sgriptori împërăteșci de pe galbeni ce'i rămăseseră se înpuçinau. Intreținerea unei prășile ce 'și sporea numărul cu câte cincî-șese capete pe cés, nu putea să dea alt rezultat.

Hypotecarea immobilului domiciliar, cuib al némului sëu diñ tată în fiū, abia isbuti să împingă lucrurile pënë la începutul luneî Octomvrie. De la acea dată, prăvălirea, alunecă pe povârnișul ce duce la prăpastie cu iuțela unui troian de zăpadă din vërful muntelui blondit de sóre.

Scaun cu scaun, Pandeles, își desmobilă interiorul pentru a 'și hrăni păsërimea. Marghióla, că reia i-se supprimese chiar taînul de pâne, se suppusese la regimul mămăligeî, dér, într'o Duminecă, își ridică lada de cu nópte, o aruncă pe capra

unei birje și se duse. In acea ȃi, Vergea își așteptă zadarnic caféua. Cercetări, în bucătărie, în odăi, îl convinseră despre adevăr. La nouă, amărât, vântură dinaintea pridvorului fundul unei banițe, rămășiță de bóbe descoperită din întemplantare, și re-urcă treptele scării cu capul gol de gânduri. Dupe el, ușile rămânând deschise, casa, luă înfăcișarea unei locuințe în care cine-va a murit de curând.

Dér în curte—ce de astă-dată era coperită în lung și larg cu cărduri domestice de paseri — glăsuirile pântecelor flămînde înprășciau mâinii; fulgi de nisóre, fluturători de o jumătate de cés, îndeșiți și micșorați, picurau cu întepări usturătoare. Cotețele nu mai încăpeau înpopularea; frigul, rebegea; găinile și gâscele, își ascundeau în pene, când un picior când cel-l-alt; păuni, cobeau a sărăcie și a pustietate; curcani, revoluționari și răstiți, umblau de colo-colo. Infoiați, cu códele rotunđite, ei se addunau, întocmeau battalióne și păreau munciți de o idee ne-strămutată. Din când în când, dintre rândurile lor pestrițe, câte unul, trupeș și moțat, se desliplea, allerga către tabera gâșcelor, le rățoia ordine și lozinci.

Alți, repediți printre găini și puici, luau înțelegere cu cocoși, fraternisau cu bibilicele, cu păuni, organisau răsmerița, hotărau césul. Conson-

nanțele asiatice ale commandanților se multiplicaă. Răbdarea, trecuse peste margini; propaganda, — guturală séu vocalisantă, — punea communitatea în mișcare. Gâșce, cocoși, curcani, găini, rațe, claponi, pănă și pui ne-scuturați âncă de puf, se uneau în principiu... «Da Vergea, trebuia exterminat: cell mai puçin, scos din casă și dat afară pe pörtă. Călduröse și încăpătore, opt odăi, aparțineau mai cu drept unei obște de cât unui om. Afară de acesta, decă nu se șcia volnic să le hrănescă, de ce le addunase, le prăsisse și le învătase cu binele?»

Intocmită pe nesimțite, ordinea de băttaie fu cea care se obicînuia în mișcările offensive. Corpul principal al armatei, patru divisiuni de găini, formaă centrul. Cocoși de țerră, bibilicele și curcile, regimentați în cadrele cavaleriei, se repărteaă pe amëndouë flancurile. Battalionul sacru, cell căruia i se dăruia gloria de a pătrunde în cetate în urma gâșcelor, compus din rațe și rătoï, măcănea de ne-răbdare, mascat de gâșcele desfășurate în tiraliori pe tot frontul armatei, și ce, la un moment dat, avea instructiunea de a se concentra pentru a constitui ântêiele scadröne de attac.

Curcani, păuni, un număr óre-care de cocoși turcești, toți commandanți supremi, ca ofiçeri ce

fintaă marele stat-major, se pregăteaă se domine și se conducă lupta de la adăpostul unui coteț, isbânda seă peirea unei cause atêrnând de dênși, și căpeteniile, fiind détore a nu se expune. Ast-fel, commandanți, împreună cu reserva, o brigadă de cloșci și două regimente de claponi, nu 'și vor muta cartierul general pentru a ocupa locul cucerit, de cât attunci când va fi statornic că dușmanul a fost expulsat.

Nóptea se lăsa cetósă. Șirurile de felinare se apprindeaă. De pe déll, elle se încrucișau de-asupra Bucureștilor, îl presăreaă cu meteore roșii,—galbene,—cu figurī geometrice orizontale și, unele, aprópe perpendiculare; elle în, depărtări, se grupaă în hyeroglyphe de flacări. Sub întunerec, zăpada de pe trotuare, se nuanța cu albastru. Cea de pe miđilocul ulițelor, morfolită de trăsuri, têrra printre casele capitalei dîra ei cafenie.

Statul-major ce, la adăpostul unui coteț depărtat, chibzuia în permanentă, găsi cu calle se aștepte ca ulițele se între în stăpânirea gardiștilor. Un curcan, țanțoș dér căđut de bêtrânețe era cell care îndemnase mai mult la o acțiune imediată, Scia că, cu poliția, nu e de glumit, că véra la opt, și érna la cincī, București sunt ai gardiștilor. Despărțirile commisariale îi eraă cunnoscute din tinerețe când abia scăpase ciont din mâna unui

epistat care afară din pórta curței, îl prinsese în flagrant delict cu o curcă.

Insistența invalidului reduse oppositiunea ce i se făcea de minoritatea consiliului de răsboi.

Răpciugos, de și răsunnător, glasul cocoșului turcesc ce urmă să dea semnalul suprem, cutcu-reză: o-dată, de-două, de-trei-orî.

Gâșcele, ce copereaă armata cu desfășurarea lor semi-circonferențială, înaintaseră de la cea întâiu famfară. Una, cea care ocupa centrul jumătăței de cerc, se aventură pêne la treptele de scândurî ce urcau în pridvor și se crăcăni peste fie-care în mișlocul liniștei amenințătoare ce în-fășura casa.

Faptul eroic, îndeplinit sub ochi battalionului sacru, puse pe rățoi în mișcare. Flancat de cavalerie, grosul armatei, se sbuciumă la moment, ér la cincî-deci de pasurî de pridvor, se rânduî în colónne de asalt. Dintre offițerî, unî, ar fi vrut să domoléscă avéntul. Dupe judecata lor, entusiasmul, se cuvenea să fie păstrat pentru mai târđiú.

Corentul, prea mare, têrrâ pe toți.

Companiile din frunte, apucate între zidurile casei și soldățimea ce le sosea în spate, căđură. Piuirile rupeaă ánima. Desordinea se generalisa... Statul-major care asista la catastrophă, căuta de géba să și dea séma de cauza ce o produsese. De

dupe cotețul unde se afla, îngrozit, și creșdend că dușmanul a operat o eșire, că a reputat victoria cutcurigă semnalurî de retragere. Situațiunea lui era critică. Reserva îl părăsi de la începutul acțiunei. Cu câte-va căprări de găini ce raliase, statul-major dete în sfârșit din aripă, mișcă din picioare, o răsni la fugă și se val-vêrteji de valle.

Desastrul, dinaintea pridvorului, se mărea. Soldați, nu mai recunșocșeau pe șefi. Cercaș se scape din înbuldělă și nu'și puteau croi drum. Găinile cădeau peste cocoși, rățoii, peste gășce. Luptători, fără osebire de sex, se înhățau. Fulgi penelor sburaș. Neschilodiți scăpară pușini și mai mult de o viéță illustră se curmă acolo.

Cu tôte aceste, un număr ore-care dintre gășcele ce atacaseră la început, rățoi, găini, jumătatea unui batalion de curci, câte-va plutóne de bibilici, cincî-șeci de cocoși, străbătuseră în pridvor. Elle, dupe ce pe rând, occupaseră sala, salonul și sofrageria, din odaie în odaie, pătrunseră în étac. In momentul ântéiș, Vergea, addâncit în gândurî, nici nu'și ridicase capul. Pămêntul, se învêrtise sub el de diminéță, îl simșise că'î fuge de sub picioare, și acum se beatifica înlemnit în prodromele estatiche ale sfârșitului. Attuncî, în odaia âmplută de bestiș, se petrecu un lucru nepomenit.

Escaladat de gășce ce i se încleștau de panta-

loni, în mișlocul bibilicelor, al curcilor și al cocoșilor ce i se aruncau în cap, orbit de unul, cu urechia spintecată de altul, Pandele voi să se scôle. Cădu, se înalță, re-cădu. Cu obraji șiruitoři de sânge, instinctul animalității îl repunea pe picióre. Turbarea, îl reîntrema. Vedea roșu și era cutremurat de rîs. Inprejurul sêu, puici troncăneau repedite de scânduri; gășce și curci, erau date cu capul de pereți pêne li se sleiau creeri. Striviți de cisme, rățoii și bibilicele, cari morți, cari cu cotóiele rupte, se înșirau de la pat la ușă. Bătălia părea perdută. Năvălitori goleaū odaia. De Pandele nu se mai agăța de cât un mic număr de curci. Un cocoș turcesc, roșu, de o statură neobicinuită, proklet ce, pêne aci, nu participase la luptă, i se năpusti ênse în obraz, și un răcnet de durere sfâșia nóptea.

Coperindu-și cu o mână ochiul, pe care cocoșul i-l crêpase dintr'o lovitură de cioc, cu cea-l-altă, apêrându-se cum putea, Vergea, eși în pridvor, ér de acolo, atacat de mulțimea ce se desmeticise, coborâ spre pórtă, și o tuli afară, condus și petrecut în uliță, de alaiul triumphal al curcilor de sîsăitul gășcelor, de cutcurezările monstruóse ale cocoșilor.

— Cocoș! m'am făcut cocoș! răspundea el a doua-đi vecinilor cari îl găseaū lungit pe una din

lavițele cârciumei ce, de astă-dată se ducea de-a berbeléca cu uliță cu tot, către Cișmegiul mocirlit, către desolațiunea fără margini a crecilor fără frunđe și a cércéfului de zăpadă întins peste fața grădinei ca peste un catafalc.

Ér pënë ce prietenul său Nichiforescu, care'i luase curatela, găsi un muștereū pentru casă, dênsa, cu întellegere deplină, fu stăpânită de bunele paseri, de gășce și de curci, de rățoii din batalionul sacru, de bibilice, de claponi, de găini, și mai ales, de cocoșul roșu din acéstă poveste.

O NÓPTE IN SULINA

Lui Wilhelm Goldenberg, poetul și amicului adevărat.

Dobrovia abia fusese luată în stăpânire.

Noul administrator al gurilor Dunărei, pe o zi de primăveră, 23 Aprile, cobora din vapor în luntre spre a debarca în Sulina. Vântul ridicat din spre mare, suffla în răsper apa albastră a gyganticului fluviu și o da răsvrătită înapoi. Cerul era curat ca un cristal și sórele îl âmplea cu veselie. Orașul încăleca brațul Dunărei cu case albe, cu minarete subțiri. Pe unele coperișuri, grădini atâr-nate, — leandri înfloriți și lămâi, — primăvăraș atmosphaera. Nuanțe rose și verđi se fidanșau. Un sbor de libelule, — nor azuriu, — albăstrea de-asupra Deltei cu depărtări pe cari trestia și papura ténără le frăgeșea. Administratorul, 26 ani și ochi addânci de visător, furat de răsvrătirea vallurilor, ametea, era coprins de fiori pe cari nu-i simțise

vre-odată. Marea, împinsă de vânt, era,—până la ore-care distanță, —mânată în susul Dunărei, și un sgomot de băttălie izbucnea. De-asupra apei, pe spațurile unde sórele curgea torențial, bătteaun ca nisce late aripi de aur ale unor pasări colosale. Când țermul fu apropiat, sunnetele de argint ale clopotelor bisericeii triumphară.

În cathedra orașului, locuit mai mult de greci și maltesii, se celebra un Te-Deum pentru onomastica regelui George. De cum luntrea se opri, reprezentantul guvernului, întâmpinat de primar, intră în haosul administrativ, ascultă plângeri, făcu și priimi visite înfășurat de atmosfera înghiățată a banalității dîmbetului oficial pe care 'și-l stereotipase pe buze.

Une-orii, întrerupea convorbirile prin câte o adesiune, prin câte o exclamare seú prin câte o întrebare, fragmente de phrase calculate să dovedească marele seú interes, pentru câte i se spun. În realitate, gândul seú sbura pe marea de azur luminos ce se zărea de pe ferestrele unor case, sbura pe luciul Dunărei ce, muiat în aur, palpita sub altele, seú se rătăcea prin rogozul și printre papura verde a Deltei ce stăpânea orizonul către o altă parte a orașului. Dér séra venea și putu să respire. De pe terrasa casei unde fusese găzduit, Sulina, dîină nudă până la brâu, i se destăinui cu

deplinitate în mișlocul pharmecului de ape. Largi brasde de sânge mohoraŭ apusul cu dungă orizontale pe a căror violență brutală, cele două pharuri ale portului, minareta gémiei și turla bisericeii, se conturaŭ exaltate de aceeași aphoteosă.

Pe mare, pe Dunăre și prin trestii vibraŭ schintierile roșii, albastre, aurii și violete ca ale prismei unei enorme revărsări de petre scumpe. Vapóre, cu mișcarea matrozilor pe punți, însufflețeau portul printr'un exotism de forme, de chypuri, de colori și costume. Spre larg, în direcțiunea insulei Șerpilor, un vas-pilot, fulgerat de sórele ce se înecase pe trei sferturi, se mișca în gloria supremă a unei agonii de incendiū. In drépta portului, palatul commisiunei europene, edificiu ca cell al Universității din București, în mișlocul cuartierului de ville al inpiegaților săi, privea marea cu întreitul lui șir de ferestre supra-puse, ca și cum el, de sus péné jos, ar fi fost vestmântat de-o luminațiune phantastică. S'ar fi cređut că, în fie-ce cameră electricitatea și gazul se întrec pe policandre și torțare de bronz, pe girandole de cristal, se serbeze o cununie de împărat ténér și frumos, gata să calce pragul thalamului. Dér pe nesimțite, nuanța viorie de pe valluri se catifelă cu întunecările lila ale unui indigo ce se posomora neîncetat.

Rosele muriră în cer și pe apă. Crini de argint expirară la apus. Ferestrele palatului se stinseră și căscară guri de besnă asupra clar-obscurului. Apusul singur mai rămase albastru. Ense și acell azur se domoli, își perdu vioiciunea spre a se preface la urmă în verdele șters al peruzelelor ce îmbetrănesc. Secera de argint a lunii își oprise scînteierea, și odată cu înoptarea cerului și a mării, o melancolie dulce se lăți. Din spre staționarul de răsboiū engles, un cântec trăgănat de voci tinere, ce amesteca suavitatea unor sonorități blânde, slăbit de depărtare, susurua împăciuitoare. Aspiranți — tinereți albe ca un lapte în cari ar fi căduț foii de rosă, — urcați în funii, agățați de catarge, își mângăiau exilul cu duioșia rythmului. Dér pe stradele orașului, o mulțime împălăriată, se îmbuldea să ră-suffle rēcórea.

Acea mulțime, spre a scăpa de țințari, neobosită, agitta batiste. In acellași scop, uni dintre locuitori, făceau focuri în drum. Fumul retrămitea pe óspeți mici și răsboinici în stuhăria bălței. Chypurile lumei în mișcare, când ajungeau în lumina flacărilor, licăreau o clipă în apotheosa unei frumuseți vigurose. Forța scăpăra din colóre și forme. Femeile păreau minuni ale unei Grecii antice re-constituite, tineri, Al-

kibiađi, cu nuori creți de pěr pe frunte, cu fulgere în ochi, séu Antinousi molatici, energii și abandon suav, — duceaă gândul la propylee, spre timpi socratici. Ense aerul se rėcorise. Vėntul se ascuțea. Nuori allergaă. Intr'un moment, stradele rėmaseră pustii. Vaiete jalnice, symphonii fiరోse, eșeaă din funiile vaselor ancorate. Marea și Dunărea detunnaă.

La međul nopței, urgia din cer și de pe apă, innăbușea orașul. Gėmurile vibraă.

Bombardarea furtunei cutremura aerul.

Și Sulina, în miđilocul stridentei, se mormėnta sub ıntuneric.

PĂDUREA ULMILOR

Luī Gr. G. Tocilescu, ilustrul
istoric, și archeolog.

Călărașul o luase spre Têrgoviște, că 'și ispră-
vise schimbul și venise rândul slujbei. Era dis-
de diminéță. Dîiorile abia se iveau și rēcórea îl
înfiora pe sub pînza tunicei. Vioiciunea aerului
îi brobonase pelea pe pept și pe braçe. Iși puse
calul în trap. Dér un gând îl răpi, și un dîmbet
truphaș ce i se agăță de vêrfurile mici ale mustă-
ților îi miji pe buze. Nu'i mai era frig. O fla-
cără îl înfășa ca o manta. Obraji lui vîlvorară.
Tinerețea, sănătatea și puterea ce erau într'ênsul
îi sufflară în animă o vijelie. Gîndul ce'l furase
era al fetei de la bordeiul din Pădurea Ulmilor,
pădure pe unde avea să trecă curând; acest gînd
era al dînei codrului cu cosiță galbenă. Și nu o-dată
o vêduse el. Că de mai multe ori, chypul alb, miđi,
locul tras prin ânel, îi sclipiseră prin minte. Fêta
de frumósă, era frumósă,—frumósă cât nu se mai

putea, și n'aveai ce ȃice. Dér veȃi cȃ nici pu-pȃza, nici cucul nu-o spurcase, fiind-cȃ se ferea, șirȃta! sȃ ȃsȃ afarȃ pe nemȃncate. Acum ȃnse, tot a vechie nu o sȃ mai fie, cȃ cucul cȃnta ȃn-prejurul lui și ȃnaintea lui, ȃr ȃl flȃcȃu nu i-a auȃit pȃnȃ aci glasul așȃ de cu nȃpȃtea. Dȃr-dȃr de-o ȃnsemna asta ceva. Dȃr de-o fi ȃșit Ruxan-dra din bordeiȃ cu ȃnima gȃlȃ, — și ce o fi fost scris, — dȃcȃ o fi fost, — de rȃndul ȃsta pȃte s'o ȃntȃmpla.

Și tot așȃ gȃndindu-se voinicul ȃși ȃnfigea pin-teni ȃn cal, sabia ȃi zornȃia pe cȃpsȃ și calul o lua la fugȃ, ȃși mȃrea trapul, 'și'l schimba ȃn gȃnȃ, ridica nuorȃ de praf pe carȃ sȃrele ce rȃsȃ-rea ȃi suffla cu aur. Pȃdurea Ulmilor, — la urmȃ, — se arȃta și ea, — vestita pȃdure a ciocoiului din Bucureșȃi, — cea care se ȃntinde ȃn drumul Tȃrgovișȃi pe o lungime de o jumȃtate de poșȃ, cea ȃn care cȃntȃ merla și cinflorul, ȃn care curg pȃrrurile albe ca laptele, ȃr unde ȃrba e de smarald și frunȃele de matostat. Cu tȃte astea, verde, tainicȃ, mȃngȃiȃsȃ ca un basm, cu bordeiul ȃi din rarișȃtea cea mare, cu fȃta ȃi cu cosișȃ galbenȃ, — ea nu este crescutȃ pe locul unde se aflȃ pentru ciocoiul din Bucureșȃi, care de bogat ce este, nici n'o șȃcie, nici n'a vȃȃut-o...

Cȃlȃrașul, cȃnd o ajunsȃ, ȃși domoli cȃrlanul

înpăciuit de liniștea ce-l ocolea. Susurarea frunzelor, șoptele apelor, cântecul de paseri, în loc s'o turbure părea că o măresc. Copaci nu erau groși, dér deși, ér pe sub ei nu se zărea de cât o addâncime albastră și verde. Frunzele de ann, căđute și mórte, cu fața samanie, ruginite, așterneaű pe sub creci un covor fremătător. Ici-colo, erburı și flori, lăstari și rădăcini îl spărgeaű, își făceaű loc printr'ensul către lumina primăverei. Gândaci sbırnăiaű și sburaű. Oști de furnici mișunaű grăbite, addunaű din vreme hrana pentru érnă,—bani cei albı pentru đilele celle negre. Boii lui Dumneđeű pe trunchiurile mai vechi urcaű printre mușchiű, și când se opreaű unul lângă altul, se înșiraű ca nișce bóbe de mărgean róșu. Flăcăul se gândea atunci la câte nu i le-ar adduce đinei lui, decă..., — decă așa și altminterea, — și ânima începea să-ı battă ér, dogoréla să-ı aprindă obraji și calul să se pornéscă pe fugă cu pinteni înfipti în el și de-alungul cóstelor cu neastâmperul pulppelor vınjose ce-l grăbeaű și ce-l isbeaű, mereű mai nemilostive, mai năpraznice. Copaci se năluceaű repede pe dinaintea ochilor călărețului, calul gîfăia, — se poticnise de două ori, — amenința să nu-l mai ducă. Dér éttă că rariștea se deschidea, și bordeiul,—mare și înalt, lung de mai bine de trei stâneni.—eșea dintre frunze, pe

pajiştea lui verde, ca un boreiŭ din vremea de de-mult, bordeiŭ dintre celle la cari veneau sã poposescã vênãtori domnesci dragi ca nişce feţi-frumosi.

De obiceiŭ, patru-đeci—cinci-đeci de care, înjurate ori desjugate, îl înconjuraŭ, cã acolo se opreaŭ țerrani, și ții de mergeau la Tãrgovişte și ții de se întorceau. Dér acum, préjma lui era pustie. Călãraşul descalecã și intrã înnauntru. Unchiaşul și mãtuşa, — pe semne cã așa fusese scris, — se duuserã se vede la sat dupe merinde, cã nu se zãreaŭ nicãieri. Féta, prinsã de friguri, ațipise pe nişce velințe. Sînurile ei petróse, mici ca doue portocale, se mişcaŭ sub cămaşa de borangic subțire. Aiurã din somn. I se părea cã de cu nóptea, o spurcase pupãzã și cã un smeŭ în chyp de om o încleştase în brațe, o mânca cu buzele. Și în visul ei se lupta cu nãluca. Chinul nimiccitor creşcea. De-odatã, deschise ochi, dér chinul îi era în faça, buze pe buzele ei, și acestuï chin nu i se mai înpotrivea, — îl strãngea la pept, se topea în el. Inprejur, ulmi cântau o doinã duiósã; isma créțã și leušténul de pe fântãna lângã care credea cã se aflã, cimbrul înflorit, o îmbetaŭ de miresme..., ér sërutãrile îi cântau pe buze și pe ochi, — îi cântau cãntecul priveghiãtórei din pãdurea ulmilor...

Èr când călărașul eși din bordeiū, era în de améđi. Dîmbetul ce i se agăța de mustăți era par'că mai truphaș, dér o dulceată nespusă îi înneca ochi. Incălecă și se duse.

M A S C A

Admirabilului cântăreț al sufletului român, lui Jules Brun.

Casa, în fundul curței coprinsă între ziduri, se desfășura maiestuósă în tihna întunerecului. Și cu tóte că orele nopței nu erau âncă addânci, strada, dosnică și troiănită de zăpada, era pustie, Porțile curței, închise, zăvoreaū cu străjnicie, odihna boeréscă a împrejurimeii. Dér Andrei Licescu, moștenitor de curând al unei însemnate averi, se pregătea, têner și framos în miđilocul elipsei de aur a oglindei, să sfârșéscă anul vechiū între butelcile de șampanie ale unei petreceri de prieteni. Mustățile sélle, umbre blonde, cutezaū, ascuțite pe transparenta chypului de mascul prós-pet,—cutezaū către asalturi de voluptăți mortale; legătura, albă împrejurul gulerului strălucitor, domolea nălucirea schinteietóre a peptarului că-mășei cu nuanța innocentă a muselinei perfide.

Éttă ênse, că orele un-spre-țece sunnaŭ la pendula de abanos cu vibrări de o solemnităte antică. Licescu, se grăbi să înbrace redengota, addună pe mėsă o risipă de aur, își âmplu cu ea posunarele.

Dér un sgomot ciudat turbură liniștea îngrijitoare a casei.

Păreaŭ loviri năbușite, cu tóte aceste, stăruitoare, ér une-orî, loviri ce aveaŭ tonalitățile brutale ale unei spargerî de uși. Licescu, care din nevrosa modernă nu cunnoșcea de cât pe a petrecerilor ușóre, nevrosă din spumă de șampanie și din petale de trandaphyri, nu era spiritist. Indată, își dete séma de înpreurare. Nu puteaŭ să fie de cât făcători de rele. Pe servitori îi concediase de cu séra; ferestrele, mormântate fiind sub transparente de matase grósă, fațada casei, urma neapărat să se aréte stinsă de lumină. Curtea și casa, puteaŭ să pară pustii.

In timpul acesta, sgomotul, ne-hotărât la început, câștiga temeiu, pătrundea în odaie cu afirmările brutale alle unor sfărmări de scânduri, stridentă voce a lemnului violat în echilibrul afinităței lui molleculare. Nu mai încăpea îndoială : erau hoți.

Și în adevăr, ușa ce da în grădină, căduse deja despicată sub mojica țepenie a brutalității flămânde.

Și deja prin coridórele depărtate, se lungeaș pasurii de bestiile ne-cunoscute.

Hoții! — Și uși dupe uși se deschideaș trântite de perete. Din sala de mâncare, surpării de argintării se răspândeau cu sunnetele sinistre alle tócei de fer în timp de incendiu. Câte-va secunde încă, și ténérul, descoperit în odaia sea, avea să plătescă cu vieța osebirea socială răsălățită între ómeni.

Licescu, dinaintea oglindei, părea ênsă mărmurit într'o nepăsare bizară. Ușoră, o paliditate, vestea singură, mișcări suffleteșci mai repedi. Êr în momentul când ușa unei camerei vecine, forțată și sdrobotită, detunna într'o cădere nimiccitóre, blondul ténér pășii tot ne-turburat către un scaun pe care se afla desfășurarea mătăsósă de domino roșu și masca oribilă de Satana cu cari la balul din ajun, asvêrlise în Iadul voinicesc al vârstei rose mai mult de un ânger anostit de seraphyce symphonii. Și pe când în camera lăaturalnică, scrinurii și dulapurii, deschise silnic, vêrsaș pe covóre tainele avute ale coprinsurilor, el, — blondul ténér, — înbrăca mantia cea roșie de demon cu aceiași liniste ca și cum ar fi fost să re-plece la balul din ajun, și cu masca pusă pe obraz, — Satană cu ochi ellectrici și cu rînjire îngrozitóre, — appărea, — vedenie păgână! — în pragul ușei pe care o deszăvora cu sgomot.

Trei strigăte și pasurii de bestiile ce se lungeaș

într'o fugă răppăitoare răsunnară prin coridóre și
muriră înnăbușite în zăpada albăstrie ce troiănea
curtea...

Este că în lume totul nu atêrnă de cât de mască.

NICU DEREANU

Luī G. O. Gârbea, Profesor la gym-
nasiul Cantemir, poetuluī, fostuluī con-
școlar și amicului.

NICU DEREANU

Luī G. O. Gârbea, poetul, fostul
tului conșcolar și amicului.

Nicu Dereanu se născuse în Ploești. El era nepotul unui fost ministru. Iși făcuse studiile lyceale în București unde luase bacalaureatul, fusese numit copist la un minister prin stăruința unchiului său, și acum, urma la drept, — când urma. Cu toate acestea, Nicu, cunoșcea de minune edificiul de peste drum de statua lui Mihai-Vitezul călare pe un cal mic cu codă mare, ér în mâna stîngă cu un topor cât toate ȃilele cu care amenință de când se află în această pozițiune, în general, Universitatea, în deosebă, sălile facultăței de drept și pe profesori cari vin la curs, — când vin. Mai ales sêra, îi plăcea lui Nicu să se așede pe banca verde din turnătoria *Lemaître* ce se afla tocmai în fața frontispiciului coronat cu un vultur de ciment de Portland, refractar la igrasie. Și pe când, sub lumina gazului ce îndulcea verdele închis

al teilor, trotuarele de asphalt gemea  sub pasuri dese, tineri cu ghiete engleze ci, cu tocuri scurte, cu pantalon  str m ti ce fac să răsară reliefuri, cu sacouri ce abia trec de talie, se amestecau cu b tr ni ciuda i la  nf ci are,  ov itori sub un eroticism senil, urm rea  cârdurile de femei cu rochi umflate pe la spate într'un mod exagerat, treceau în sus  i în jos, l sa  în urma lor cascadele de note false ale râsetelor insolente ce isbucneau, ale vorbelor triviale ce sbura  din gură în gură ca ni ce minci asv rlite în aer, prinse în sbor de mâni dibace  i retrecute mai departe. Nicu, în mi ilocol acellui sgomot, isbutea s  ' i isoleze mintea, vederile, de tot ce se petrece. Cu ochi mari  i negri, cu obrazul  che , cu buze frem t nde de ro eta s n t tei, cam slab, cu păr de inspirat, m le  i ondulator, cu privirea  intit  în timp de ore asupra aripelor plouate ale vulturului, el  i  petrecea multe din no tile de v r , fără să șcie nici cine trece pe dinaintea lui, nici cine 'i sunt tovar i de bancă. Este drept că privele tea ce 'l ph rmeca cu osebire, era Eliade înclinat pe pedestalul de marmoră,  nse un Eliade gygantic, uit ndu-se de sus la Palatul  u u  i chiar la ceremonie trecerei în revistă a trupelor din garnis n ...

Eliade! Pentru ce n'ar fi  i el un Eliade, ca

să aibă și el o statuie, albă cum este curățenia
ce 'i arippéză snffletul, o statuie,—gygantică în
forul public,—gygantică în ânima fie-căruî român.

E adevărat că nu este de cât un simplu copist.
Ênse, ce face acésta? Bolintinénu n'a fost și el
copist?... Bolintinénu! pentru ce n'ar ajunge și el
poet mare, n'ar muri și el în désolațiune ca nici
el să n'aibă statuie, căci, ce altă glorie mai mare
de cât s'o meriți și să n'o aibi?

Și visurile ce 'l ademeneaû, se coboraû stolurî,
se aședaû pe fruntea lui ca nișce porumbei albi,
de o albéță mai străvêdétóre ca lumina ȃilei, séu
ca nișce privighiătorî cu miî de cântece. In acelle
momente, i se părea că stellele se aplécă asupra 'i
și 'l înfășóră într'o substanță lactee, cum este
pe cer lumina nebulóselor, așa în cât, se simțea
ridicat de la pământ, péné ce 'și lua singur avên-
tul, și sbura mai departe, în lumea viselor, în
splendórea gloriei vecinice. Și cât de mare ajun-
gea: cel ântéiû dintre ómeni! Poet, legist, orator,
militar, inventator! Adică de ce nu? Poet? Astă-ȃi
fie-care școlar are câte o dragoste în ânimă, câte o
presimțire funestă că o-dată cu căderea frunȃe-
lor... — ér fie-care școlar, ține să comunice tóte
aceste simțiri, țerreî, lumei întregi. Legist? Dér
ce? Nu se proclamă în principiû că cetățénul e
considerat ca avênd deplină cunnoșcință a legiui-

rilor existente? — Orator?... Să i se arate lui Nicu un singur avocat de la judecătoria de ocol care să nu posedă în fond arta de a vorbi?

În cât despre nobila carieră a armelor, ce cuprinde în sine apărarea patriei, cu alte cuvinte, apărarea bugetului și legilor, legi votate pretutindeni pentru trebuințele celor tari, — fie-care cetățean, — dupe noua organizațiune, — naște soldat, ér fie-care soldat are în raniță, în lipsa bastonului de mareșal, galonul unui general divisionar. Rămâne cestiunea descoperirilor mari. Dér Nicu șcia foarte bine că decă nici una nu s'a efectuat pêne acum, causa este că pucini români 'și-aū applicat facultățile intelectuale în acéstă direcțiune. Și apoi, tot există descoperirea făcută de un fecior de popă care a găsit mișlocul să fabrice un vapor ce se póte cufunda, și tótă lumea cunnóșce, că experiențe numeroase aū demonstrat pêne la evidență posibilitatea de a cufunda un vapor și de a'l ține sub apă ori-cât va voi inventatorul, ér acésta, mulțumită celor de ce mii de lei ce s'aū accordat de Cameri în scopul dis.....

El ênse, — Nicu Dereanu, — n'are de cât să voiéscă spre a da o lovitură de tun pe senin, una dintre acelle lovituri al cărei răsunset se se audă în tótă Europa. Ce 'l-a preocupat tot-dauna aū fost mai ales cestiunile comerciale; în acéstă

ramură trebuie să se facă cercetări, căci în epoca actuală, ori-ce descoperire, fie ea cât de mare, este condamnată să rămână embrionară decât aplicarea ei nu este practică sevă decât este prea costisitoare. De-o-cam-dată, pentru ca să nu vorbescă de alt-ceva, numai el știe câte zile, câte nopți nu 'și a bătut capul ca să ajungă la traducerea în fapt a acestui principiu: *Obținerea mișcării prin mișcare*. Cărbuni, electricitatea, aerul comprimat, trebuiesc repudiate: Elle, pe lângă faptul că dau naștere la cheltuieli neproportionate cu rezultatul obținut, produc o summă de întâmplări nenorocite. De altă parte, fumul de cărbuni, mai este de natură să prăpădescă sănătatea cellor expuși la absorbirea lui. Cu totul altfel ar merge lucrurile decât el, necunoscutul de ađi dér pôte omul celebru de mâne, ar găsi pe cine-va să înțellégă marele principiu pe care 'l-a scos din neant și pe care 'l-a formulat într'un mod atât de lămurit! De sigur că, la început, i s'a obiectat de mulți cât și de inteligența lui superióră, că un principiu cât de întemeiat, nu este îndestulător să ducă la realizarea lui. In asemeni materii, se cer probe. Nicu, mai mult de cât ori-cine, simțise valórea acestor obiecțiuni. Lasă că adesea, practicarea unei theorii nu corespunde cu adevărurile demonstrate theoretic,

ênse chiar decă inventatori nu s'ar înșela nici-odată, ei cari merg pe dibuite, — căci acolo unde invențiunea începe știința sfârșese, — cum era se prefacă Dereanu lumea, ér mai ales pe compatrioți lui cari nu admit că un român etc.

Și în sfârșit, istoria differitelor progrese obținute pe terrâmul științific nu este destul de conchidătoare? Fulton, propune lui Napoleon I întrebuințarea aburului ca mișloc de locomoțiune și marele împărat dă din umeri: Fulton? Un nebun!

Daguerre, presintă Academiei de științe din Paris, un raport amănunțit al descoperirii ce 'și atribuia, ér secretarul învățatului corp, demonstrează mathematic printr'un raport rămas celebru că afirmările în cestiune intră în domeniul utopiei. Firește dér, că totul povățuia pe Nicu să trecă cât mai curând, de la principiū la aplicarea lui, așa că, pe banca verde din fața Universității, își întocmea adesea mașina ce închypuise. Și nu era mecanism care se nu funcționeze de minune: că acéstă locomotivă nouă se va mișca, ba încă cu o iuțelă superiőră aburului, nu se mai putea tăgădai. Nicu, o vedea deja, la gară, aședată pe șine, și 'n ochi lui de halucinat, vagonetele, se întindeaū în urma ei într'un șir lung. Peronul era negru de lume. Toți București sunt în picióre. Delegați presei caută se 'și facă loc

prin mișlocul mulțimei. Dér înbuldela este ne pomenită. Mai multe dómne găsesc oportun să leșine. Incurcătura se mărește. Publicul schimbă ghionturi cu gardiști. Prefectul poliției se repede înauntru stației telegraphice ca să reclame sosirea pompelor. Semnalul de plecare este gata să se dea... Nu se mai așteptă de cât regele... In acest timp, Nicu, înbrăcat în negru, cu simplitate, asistă de pe platforma locomotivei la tot ce se petrece fără ca pe fața lui să apară cea mai mică nuanță de neliniște. Din potrivă, un ușor dîmbet de triumph se schițeză la colțul buzelor lui, ca și cum dînsul, ar voi se aréte mulțimei cât de sigur este de invențiunea pe care totă lumea o va constata în curând.

Enthusiasmul trece atunci peste o parte a publicului, îl face să-și ridice pălăriile în sus, să salute cu mari strigăte, pe când altă parte, ca spițele unei holde de grâu bătută de vînt, arétă semne védite de neîncredere.

Dér nerăbdarea cellor cari se află pe peron sfârșesce prin a 'și attige culmea. Dinaintea garei, în curte, trăsura regelui se strecórá printre mulțimea care face un gol înaprejurul ei. Ceî din trăsura, — un adiutant și o dómna de onore, căci curtea e în doliu și M.M. L.L. s'au abținut de a veni, salută cât pot, înapart dîmbete înalte. Vi-

zitiul, roșu și gras sub livreaua regală, întorce și oprește drept lângă scară. Mulțimea un moment întredeschisă, se re-'nchide înprejurul cailor cu sgomotul mării în reflux. Sub geamlîcul ce adăpostește vagónele la cari se află înhămată fai-mósa locomotivă, o fluierătură scurtă răsunnă, — semnalul. Aprópe în acellaș moment, trenul, resimte în tótă lungimea o sguuire puternică, dupe care, se pune în mișcare, la început încet de tot, apoi, din ce în ce tot mai iute, pêne ce în sfârșit, proporțiunile lui se micșorează, se perd în depărtare. Asistenți, scot tocmai atunci un lung strigăt, unificat de și compus din miș de voci. Acest strigăt se ridică în sus gygantic, se lovește de coperișul de sticlă, cobórá mărit âncă de eco, isbucnește vijelios afară și o pornește pe urmele trenului extra-ordinar din care nu se mai vede de cât stégul cu colorile naționale ce fâlfăește în fruntea lui.

Și pe când strigătele de enthusiasm se repetă în gară, locomotiva pe care se află Dereanu, își sporește iuțéla la fie-ce secundă. Vagónele încep se sară pe șine într'un mod îngrijitor. Dér dên-sul, în picióre, cu mânele încleștate de pereți platformei, suríde, se transfigurează, se simte aprópe Dumneđu. Éttă'l... éttă'l stăpân peste sórta lui, peste acéstă sórtă, ce n'a fost pentru ei ce cât o mamă vitregă, ênse pe care, de astă

dată, a isbutit s'o învingă, s'o țină strivită sub tălpi! «Maî iute! Maî iute!» sunt cuvintele ce'i rătăcesc pe buze, pe când gesturile cu cari taie vântul ce-l isbeșce în pept și'i șueră la urechi se fac violente. Ce? Lumea întrégă nu este de astă-dî a lui? Numele lui n'are să cutreere tot pământul trêmbițat din țerră în țerră de sutimi de miî de voci? Averea,—o avere ce nu se pôte calcula, n'are să'i rîure înprejur o plóie de aur ce nu va înceta să cadă? Și pêně la mórte, nimic de cât florî, de cât cer senin, de cât viciurile ce simte deja că'l mușcă de ânimă, satisfăcute, schimbate de lume în virtuți, séu cell mult în mici greșeli nedespărțite de orî-ce naturi superióre... Aur! glorie! zeități ce ridicați pe om de-asupra omenirei, de-asupra legilor conventionnelle, de-asupra moralei naturale chiar, éttě-vě în stăpânirea mea, în stăpânirea unui Nicu Dereanu!..

Și trenul ce aluneca repede, neconținut maî repede, cu iuțela vântului, se întrecea cu sborul triânghiular al berzelor, se prăvălea ca o furună peste valle. In depărtare, un oraș, apărea cu clopotniți aurite, cu cruci muiate în splendórea unei sóre de Iulie, cu plopî argintii și verđi ce'și mișcau umbra de-a lungul unui rîu cu maluri nesipóse. Cu cât ênse, distanța dintre tren și oraș se micșora, cu atât se încrunta și figura

lui Dereanu. Orgoliul ce adineauri încă îi înfăşura totă fiinţa într'o atmosferă luminosă, părea a' fi părăsit cu desăvârşire. Mânile lui încleştate asupra manivelei frêului de oprire, o învêtea cu o sêlbăticie crescândă.

Dér trenul îşi urma mersul îngrozitor. Locomotiva şi vagónele trecuseră de mult ca nişce năluci uimitóre pe dinaintea staţiunei unde trebuia să se opréscă.

Magaziile de pe linie, staţiunea, orăşeni ce aşteptău nerăbdători, turnurile de biserici, ploi argintii şi verđi, rîul cu mallurile nesipóse, fulgeraseră numai un moment pe dinaintea ochilor lui Dereanu şi dispăruseră.

Dér acum, în faţa şi în urma lui, nu se mai vedea de cât panglica albă a şoselei cu cele două şine ale ei, ce se întindeau formând două paralele nesfârşite în miđilocul monotoniei câmpului de-a drépta şi de-a stînga căiei ferate.

Ense, tocmai în momentul când desnădejdea lui era mai mare, căci locomotiva îşi ajunsese acell macsim de iuţelă dincolo de a căruí graniţă catastropha informă, — haos de vagóne rupte, urcate unul peste altul, — aştéptă sdrobitóre, densul, auđi, séu cređu că aude, sunnetul metalic al unui orologiũ ce se repetă de patru ori şi se pre-

lungi funebru în nóptea ce i se făcuse dinaintea vederei.

Erañ în adevăr patru ore de diminéță când Nicu se desmetici din visul bizar ce-l înfășurase în țesăturile lui precum înfășóră o pânză de păiajen pe prada destinată călăului ascuns în întunecimea pândei.

Când studentul se ridică de pe bancă, luna albea, aprópe ștérsă în petecul de cer din stînga turnului Colței. Celle-l-alte constelațiuni, trăsese rá peste elle perdéua albastră a diminetei prindēnd'o cu brilliantul colosal al lucéfărului.

Două gardiști addormeañ pe treptele intrărei Museului, și din când în când, câte un pantalon creț al unui ajutor de măcelar, spătos și cu brațe musculóse sub mâneci pe jumătate summese, flăcău pe care nu se află doică să nu-l urmeze cu ochi lungi, appărea pe strada Colței spre a se grăbi cu pasuri rēsunnătóre în direcțiunea pieței mici.

Nicu, se întórse acasă încet; brațele și tótă spinarea îi erañ înțepenite de umedéla noptei.

Piciórele i se înpleticeañ. Abia mai puteañ s'el ducă. Câți-va camaradi din facultate cari îl în-télniră în dosul pasagiului, cređēnd că ese de la vre-o petrecere, voiañ cu orí-ce preç s'el siléscă a'i însoçi la „Pisica albă“ pentru a se drege. El se smulse din miđilocul lor și se grăbi să se de-

părteze, în urmă'i cu rîsetele și cu glumele triviale ale unora ce-l ajungeau ca niște glonțe.

Realitatea îl relua dér în stăpânire fără tranșiție. Éttă'l din nou, cădut din înălțimea visurilor ca o pasere cu aripa ruptă de alica vînătorului, din înălțimea cerului luminos; éttă'l din nou biet student sêrac fără alte miđilóce de cât celle pe cari i le da funcțiunea, véra cu pantalonî de érnă și galoși, érna fără palton și cu ghetele căscate la vêrfuri prin noroiul cleios al uliței.

Cu tóte aceste, frigurile ce'l trêntiră la pat, îl siliră sê nu se întórcă la cancelarie de cât a treia đi. Când re-appăru, muștrările ce-l așteptaū isbucniră furtunóse. Cum? Dumnélui își închypuia că affacerile de stat pot sê stea pe loc fiind-că i-a venit gust sê se bolnăvéscă?... De sigur că lucrurile nu pot sê mérgă ast-fel...

Décă e bolnăvicios, coconaș, sê facă bine sê'și dea demisiunea.

Sunt cincî-spre-dece candidați cari aștéptă, — și toți cu bacalaureat! O funcțiune cu viitor!... Nouê-deci și câți-va lei pe lună, de-o cam-dată, pentru câți-va anni, ér la urmă, coronnarea carierei cu înaintarea la gradul de sub-șef de biuroū! Dér perspectiva pensiei? Ce fel? Puçin lucru este sê șciî că décă vei servi trei-deci de anni și vei attinge vêrsta de 60, vei avea dreptul sê stai

pe saltea, să'ți odihnești bătrânețele, să fii pensionar, să vii regulat la Fialkowski și să bei câte o cafea neagră. Apoi, Dereanu, mai avea și perspectiva să ajungă avocat.

Și când funcțiunea ce ocupa îi înlesnea această, dumnnelui, în loc să fie recunoscător șefilor cari 'l țineaă în pâne, în loc să 'și facă dătoriile, să prescrie circulările, ordinele, își permitea să ștregărescă, să facă pe bolnavul. Să bage ênse de sémă, de astă-dată i se trece, dér la cea ântâiă ocasiune, să șcie că va fi înlocuit.

Nicu, își plecă fruntea sub muștrări, își re-luă locul obicînit pe scaunul de paie ce 'i subția fundul patalonilor, și, aplecându-se asupra mesei pe care zăcea un vraf de hârtii, începu să se pună în corentul lucrărilor de ăi, concepțiunii ce, de obiceiă, se apropie mult de modelul următor :

Domnule Prefect,

„Vi se pune în vedere că în cestiunea pe care mi-ați suppus'o în raportul cu No. 150, sunteți *cu onóre invitat* să vă conformați *întocmai* cu spiritul și littera legei.

„Priimiți etc.

«Ministru LEGALICESCU»

Ordine de așa fel sînt în adevăr de mare însemnătate de vreme ce daă loc la următórea lucrare în cancelaria prefecturei către care sunt îndreptate:

„Domnule subprefect.

„Vi se pune în vedere că în cestiunea pe care ne-ați suppus'o în raportul d-v cu No. 640, cerându-ne *deslegare* despre modul cum trebuie să urmați, sunteți invitat (cu onóre se supprime de óre-ce un prefect nu póte să vorbescă subalternului său cu onóre), sunteți invitat să vă conformați întocmai cu spiritul și littera legei (aici se adaugă), *cunoscând că la* din contră vă vom face direct răspundător.

«Prefect, PÎRJOLESCU»

Șefi, se arătară cât-va timp mulțumiți, căci, pe când uni dintre colegi lui, fumaș țigări, vorbeau despre viitorea fétă pe care aveau de gând s'o pună la mână, său despre cămătari cărora le trăsaseră chiulu, și pe când alți, mâncau pe sub mese struguri adduși de afară înfășurați în gazette, el singur, rămânea neclintit, tot-d'auna cu peptul înainte, cu spinarea încovoiată asupra lucrărilor ce avea de făcut.

Dilele, treceaă acum pentru dânsul, monotone și regulate; venea la cancelarie la opt diminéta, se aședa liniștit în aparentă dinaintea călimărilor de pământ ars, și,—mașină de copiat—scuipa litteră cu litteră, bine-făcătoarele dispozițiunii ministeriale întocmai cu spiritul și littera legei. Dér decă renunçase la visurile lui de sub cer liber,

décă téma de a remânea pe drumurî îl silise sê nu mai facă séra preâmlări al căror resultat îi fusese cathegoric pus în vedere, el nu renunçase și la voluptatea de a'si lăsa condeiuul să allerge pe còla albă într'un mod aprópe mechanic. Și cu cât trecea, cu atât acéstă dispozițiune psihologică particulară se pronunça, lua proporțiunile unei bóle, nevrosă ce 'l făcea sê trăiércă douë vieți,—una automatică și tēmpitóre,—alta, plină de visurî bizare, creațiuni ce, când nu fac sê șovăiască echilibrul facultăților intelectuale, își iaă avēntul aripate de geniū.

In acelle momente, ca și pe banca verde, Dereanu, uita tot, nu mai șcia unde se află, nu mai auđea nimic. De câte orî, nu se vėđuse,—vis între alte visurî ale lui,—bune óră la granița, pe marginele unei ape, pe o câmpie întinsă, între miî de soldați, cu bătălia începută, căci rēșboiul se declarase și inamicul înaintase cu iuțelă.

Nicu care, prin imaginațiune intrase ca voluntar, sosise tocmai attunci cu alți studenți, și, în miđilocul detunnărilor și al confusiunei, nu șcia la cine sê se adreseze... A 'și lua rāndul și a merge înainte era tot ce avea de făcut. Așa și urmă. Camarađi îl immitară.

Fumul îl înconjóră deja. Glónțele întunecă aerul cernute ca de un ciur gygantic. Obuzele sbóră,

vîjăie, cad, crépă, se țândăresc la drépta și la stînga lui. Salve de pușci latră când mai aprópe, când mai departe. Peste tot, flacăre, baionete, plumb topit, mórte și răcnete. Dintre români, generalul care conduce lupta, isbit în ânimă, cade jos de pe cal, — un armăsar negru ce face spume în zăbale. Un strigăt de gróză se ridică dintre șirurile nóstre... Un alt strigăt, dér acesta de bucurie, îi răspunde: Inamici aũ vėđut căderea generalului român... Roșiori se asvîrl de géba nainte. Óstea se înduplecă, se dă înapoi. Bătălia e perdută. Ense el, Nicu Dereanu, — 'și-a dat séma de primejdie. Dintr'un salt se afla călare, ia comanda armatei.

Pe cap, a pus chypiul divisionarului, și cu spada în mână se aruncă... Din fericire pentru țérră, acțiunile lui n'aũ scăpat din vederea soldaților, și de unde staũ gata să fugă, o mare parte se repede pe urmele lui ca un troian ce se surpă de pe cóstele unui munte într'o prăpastie. Hura! Iureș! Cei d'ântêiũ soldați cad; cad rândurile ce urmează. Dér Dereanu apare printre fum, ridicându-se în scări, cu statura înaltă, cu gestul magnetic. Asaltul ce se dă redutelor inamice este hotărâtor. Armata română merge póte către o peire sigură, ênse, în tot casul, o aștéptă o glorie vecinică. Câte-va regimente iaũ în acell moment

redutele în cóstă... Dereanu împlântă cell ântéiū, stégul românesc pe una din elle. Inamici sdrobiți de tótă artileria nóstră bat în retragere, góna ce li se dă e pentru dênși atât de desastróusă în cât soldați nóstri abia pot sê mormênteze cadavrele armatei de invasiune...

O ! triumph ! O ! glorie ! In sunnetul clopotelor, pe calul sêū negru, printre mulțimea de popor care 'i strigă hura, Dereanu, reintră în capitala de unde plecase simplu soldat. Și când ajunge pe bulevard, suride cu mândrie, trece încet pe din-naintea băncei verđi, pe când, gloriosul sêū armăsar, slăbit de rănile priimate, șováieșce sub greutatea corónnelor adduse de o populațiune în delir...

— Te-am prevestit de mai multe ori, domnule Derene, că ai s'o pați, fură cuvintele ce 'i rêsunnară în auđ într'una din đilele de la finele lui Septemvrie, tocmai pe când dênșul urmărea una din aceste strălucitóre himere.

Și i se comunică destituirea. Greșelile ce i se strecurau în transcrieri erau în adevăr de nesuferit.

De trei ori i se întêmplase ca în loc de „întocmai cu spiritul și littera legei“ sê pună „întocmai cu legea și spiritul ei“.

Altă-dată ér, își permisesese cu precugetare, sê modifice unele formule. De câte ori nu i se spu-

sese să nu mai pună : „Am onóre să vă invit, etc.“ ci „cu onóre vă invit, etc.“. Apoi, unde am ajunge decă cei cari îndrăsnesc a se attinge de sânțenia formulelor administrative n'ar fi cu asprime pe-depsiți? Dumnélui, n'a găsit de cât ce a căutat. Auđi! Bine 'i șede, tēner cum este, ancē pe băncile școlei, să îndrăsnescă să corecteze pe ómeni cu experiență, vechi în biroucratie, și cari, în tot casul, i sunt șefi direcți.

Nicu, auđea aceste cuvinte ce pătrundeañ una câte una în urechile lui ca atâtea bucăți de plumb topit. Dér sunnetele lor, se amestecañ pentru dēnsul în ne-orânduială, cu vibrațiuni surde ca celle produse de un glas ce ar rēsunna într'o pivniță de unde ar nāváli printre crepăturile ușei,—desformate de îngustimea locurilor prin cari aũ trecut, — pe gârligiũ în sus și de acolo afară. În timp de un moment, o idee roșie îi injectă ochi. I se părea că cine-va 'l-a asvêrlit de viũ într'un cuptor înflăcărat, că limbile șerpuitoare ale grozavului element i se urcañ de la tălpi la creșcet, că'l mușcañ chinindu'l cu dureri sēlbatice, că'l înfășurañ și că nu mai avea alt miđiloc de a'și scăpa fața, de cât, să închidă ochi, să cadă la pământ, cu mânele pe obraz, în convulsiunile din urmă ce mișcă epileptic corpurile însufflețite când sunt gata să re-dea capitalul lor de materie gró-

peî re-născătoare. Dér când era să săvîrşescă faptul, privirile lui întelniră scândurile murdare, cu urme de noroiu pe elle, cu salivări spumóse ce se rotundeau aburii, celle mai multe cu proporţiuni modeste, ca şi cum ar fi căđut pe locurile unde se aflaú cu un fel de sfială, séú, ca şi cum s'ar fi simţit onorate de a figura allături cu câte-va altele, mai mari, tolánite în largul lor, ca ale domnului archivar şi ca ale câte unui senator în favóre, care, — une-orí, consimţea să facă să rêsunne tusea lui respectabilă la auđul copiştilor péné ce i se da notă despre numéruł hártimei ce urmărea.

Un sentiment de scârbă, unit cu al amorului propriú ce renăşcea într'ensul, scăpă pe Dereanu de ruşinea de a se da în stambă, ér, — pe când urechile lui ţipaú áncé,—îşi desprinse pălăria din cuier şi eşi fără să ăică un cuvânt.

Afară, o plóie de tómnă, monotonă şi pătrundătoare, se cernea din înălţimea posacă a vėđduhului. Ea spála petrele din curtea ministerului, în care, birjari puternicilor ăilei, înfăşuraţi în giubele roşii şi albastre, îşi înfundaú căciulile pe ochi. Pe uliţi, cu cât ploua mai mult, noroiul se făcea mai lipicios, se agăţa de tocul şi de vėrful ghietelor, se pleoştea în stropi galbeni pe pantaloni treceto-

rilor și pănă pe gémurile dintr'o bucată de la prăvăliile mari.

Nicu, în haina lui négră, lustruită de prea multă purtare, cu umbrela în mână pe care n'o deșchidea, âmbla sub plóie cu pasul măsurat, cu gesturi moi. El se lovea de câte un om de la care apoi își cerea scuse, o lua pe o uliță, revenea asupra pasurilor făcute, o pleca din noă, și tóte aceste, fără să 'și dea séma despre ce face, fără ca ideia destituirei chiar, să vorbească într'ênsul, să 'i redea notiunea exactă a împrejurărilor, a timpului și locului, séu, cell puțin, a existenței lui.

În molliciunea plóiósă a ȓillei, un fel de amorțelă generală îl coprinsese, îi destinsese nervi încordați. Singura senzațiune, de care putea să 'și dea séma, era un fel de liniște desăvârșită, odihnă ca cea pe care o resimte un om când, dupe ce a priimit o lovitură pe cap, se redestéptă din leșin, într'un așternut prósplet cu rađe peȓise ce se furișeză în odaie printre laturile transparentului lăsat.

Fără îndoială că durerea are să nască dupe un moment séu două, și ea, are să fie cu atât mai nemilostivă cu cât 'și-a suspendat cursul mai mult timp.

Cu tóte aceste, ȓilele, trecură pentru Dereanu, precum trec pentru tótă lumea, cel puțin în appa-

rență, căci fața, nu i se schimbase mult,—décă se schimbase cum-va, de și acum, era în ajunul Crăciunului și n'avea unde locui de mai bine de o lună. Unchiul său, care se afla la Nizza, l'ar fi putut ajuta, dér el, găsise cu calle să păstreze o tăcere elocuentă.

La început,—dupe ce stăpâna casei îl dete afară nefiind destul de bătrână spre a găzdui degéba pe studenți sëraci,— Dereanu, intra prin cafenele, cerea cu vocea stinsă un pahar cu apă, aștepta sosirea câte unui prieten care să 'l poftéscă la o cafea, vorbea cu vocea tare împotriva guvernului, a societăței întregi, făcea proces Dumneđeirei, îi tăgăduia existența cu gesturi scurte, cu dîmbete convulsive, se simțea devenind rău, începea să înțéllégă teoriile socialiste, se perdea la urmă în elle, trecea la comunism, organisa lumea pe alte baze. Și la cea mai mică observațiune, vinele gîtului i se umflău, albul ochilor i se congestionna, înfășura omenirea întregă în aceiași ură. Visul petrolului, cu case ardënd ca nișce masalale, cu surpări detunnătóre, îi urla în creeri epopea unei destrucțiunii obștești. Obicînuiți cafenelei, — stâlpi,— făceau cerc, îl întărêtau printr'o vorbă batjocoritóre.

Alți, mai neghiobi, se prefăceau că 'i împărtășesc vederile, pentru a'l excita și a face la

urmă haz ca nișce ómeni de duh ce erau. Altedăți, allerga de diminéță pënë séra, între grădina Episcopiei și piața Constantin-Vodă pentru a vena un franc, obținut sub formă de împrumut de pe la cunoscuți ce avea, de pe la studenți mai cu dare de mână, și chiar de la ómeni cari mucedeañ odinióră prin sálile ministerului tot așteptând să intre în pământurile făgăduinței al unei slujbușore. Dar pentru el, problema cea mare, cestiunea de viéță séu de mórte pe care trebuia s'o deslege de trei-đeci de orí pe lună, se resuma mai cu sémă în cuvintele; „Unde am să dorm la nópte?“ Și când se apropia de un-spre-đece césuri, când lumea se făcea mai rară prin cafenele, lua în revisie birturile, se allătura de chiolhanagií, i se turna în pahar mai mult de cât putea să bea, era silit sé'í întovărășească pe la Puțu Spătarului, în localuri patentate, fericit decă, vre-unul, trásnit de vin, îl invita să 'l însocească la dênsul și 'i offera un pat, o dormesă, mai puçin de atât, un scaun. Intr'o ñi, întêmplarea îl făcu să întêlnéscă pe un ténér cu care fusese în clasele primare. Era în dreptul birtului „la Purcel“. Nu se vêduseră de vre-o cincí anni, dér se recunnoscură.

Tênérul, páru încântat că revede pe Dereanu.
„Cum te-ai schimbat! Ênse,... de sigur că... în

bine. Numai, — dupe înfăcişare, — nu pari în fondurî“.

— Eî da! M'am schimbat; cât despre fondurî, n'am fost nici-odată bogat; apoi, sunt şi fără funcţiune: Dér tu, ce te-ai făcut de când nu te-am vădut?

— Pe unde cređi că n'am âmblat? Nouă ţerri şi nouă mări; cu tóte aceste, 'mî-a mers binişor... Cu comerčiul ajunge cine-va departe.

Şi din aceste momente, prietenul lui Dereanu, se arêta nedespărţit de el, îl ajuta, îi puse odaia la dispoziţiune, dormeau înpreună, făceau chefuri pe tăcute, când, într'o séră, — óspele lui Nicu bैसे mai mult ca de obicei, — câte-va cuvinte şuierate în mod îngânat îi alunecară pe buze în miđilocal unei discuţiuni. Era îngânfarea omului cu miđilóce ce triumpă de prietenie. Dereanu, voi să răspundă, răspunse chiar, ênse, un potop de insulte îi tăiară vorba... Puţin în urmă, odaia căldurósă, cu perdelele lăsate, rêsunnă lung de sgomotul unei uşii ce se deschide şi se reînchide trântită pe ţiţinele ei.

Şi acum, în nóptea ajunului, sub un vânt ascuţit ce allérgă ţipând de-a lungul uliţilor, Nicu, în biata lui haină lustruită de prea multă purtare, fără galoşi, cu ghietele aprópe căscate la vêrf, cu pâlarióra pe care a desprins-o din cuierul ministerului fără să dică un cuvânt, âmblă pe

podul Mogoşóie cu pasuri măsurate, tot ca în ziua destituirei, se lovesce de câte un om, îşi cere scuse, se opresce dinaintea gémului de la câte o prăvălie, se uită la bronzurile, la obiectele de arte ce schinteiază la lumina gazului, dér fără să le védă. Lumea, grăbită, îşi dá cu cótele, îşi încru-cişéză umbrele ce se lungesc de-a curmezişul tro-tuarului şi pënë pe mişilocolul uliţei printre rótele trásurilor ce scot vuiete metalice din caldarâmul înghiăţat.

Cu tóte aceste, între rësunsetul uşei trântită pe ţiţínele ei şi între momentul actual, aũ trecut trei ǎile, trei ǎile de nemâncare şi de nedormire pentru el. Cu cei cincí-ǎeci bani pe cari 'i-a găsit rătăciţi în căptuşéla posunarului de la jiletcă, 'şí-a cumpérat o jimblă, din care 'i-a mai rămas o bucată ce rínjesce sub braţul său printr'o spăr-tură a gazettei ce-o înfăşórá.

În acest timp, la Capşa, la Broft, gelatinele cu faça galbenă ca a chihlibarului limpedít, tremurá pe talere de argint peste tocăturile de cãrnuri ce aũ luat forma typarului; pe tãvi, purcei gata pentru a fi fripti, înpodobiţi cu zulufi de hãrtie, cu pëtrunjel verde în dinţi, ér, alţi, fripti gata, cu şoriciũ poleit de flacãri, se uită la trecetóri, allături cu lişite, cu fasaní umpluţi şi re-înbrăcaţi cu podóba lor naturală, printre spăr-

turii de bombóne ce se topesc în gură, printre prăjituri monumentale ce urcă în sus și astupă o parte din priveliștea interioară a prăvăliei.

Dereanu, a âmblat în sus, a âmblat în jos. În sfârșit, s'a hotărît să intre în cafeneaua din piața Thétrului, cunoscută de paraponisiți tuturilor guvernelor cari, înauntrul ei, aũ aflat tot-d'a-una adăpost și pahare cu apă.

Aci, câți-va neguțători faliți, ședeau dinaintea meselor de marmoră pe canapelele roșii din celle două colțuri situate în fața ușei. În mișlocul fumului de țigări, lăsat de mulțimea consumatorilor, gazul becurilor, ardea înconjurat de cercuri roșii, precum se arătă câte o-dată luna în nopțile cețóse ale tómnai. Nicu, se aședă și el pe plușul zgăit, ceru un pahar cu apă, ce i se adduse fără observațiune, și se apucă să aștepte...

Ce? nu șcia nici el, — nașcerea mântuitorului, sórta lui póte? Privirile lui rătăciră mult timp, înprejurul pervazurilor de la oglinđi, despoleite pe unele locuri, înnegrite pe altele, de-a-lungul capetelor de alamă galbenă de la cuiele ce prind înbrăcăminte canapelelor, séu pe fața luciósă a cellor două oleographii din peretele din drépta, cu o presuppusă mônăstire Tismana într'una, și într'alta, cu o confusiune de colorii.

Ense, gémurile de la ușă, se albăstreaă de aburî.

Felinarul din piață, pus tocmai în dreptul intrărei laterale a teatrului, abia se mai zărea prin elle.

Afară, începuse să ningă,—ningea de mai bine de un cés. Vântul, se oprise un moment, fulgi căduseră mari, se agățaseră mai ânteiă de felinare, se prinseseră de crecile câte unui pom ca nișce fluturî albi, se așternuseră la urmă pe trotuare, albiseră coperișurile caselor, și acum, nu se mai vedea peste tot de cât acellaș strat gros și uniform. Cete de băieți cu „Bună dimineăta la moș ajun“ se bălăbăneaă printr'ênsul, troiăniți pene la glesne, își perdeau galoși, se isbeau în spate cu bulgări de zăpadă și se îndreptaă, uni rîdend, alți înjurându-se, pe ulița povârnită de valle ce formează ca un al douilea fund de scenă teatrului nostru național. Nicu, eși cell din urmă din caffenea, își strânse haina la pept, își înfundă piciórele în zăpadă, și o luă inainte, pe trotuarele pustii, mergend allăturat de case, în umbra lor culcată peste uliță, seă pe sub gazul ce-o întrepuca din loc în altul cu ângustele lui făși de lumină păiejenată. Ninsórea ce urma să cadă, i se grămădea repede pe marginile pălării. Ea se urca în sus înprejurul gâtului, îi albea spa-

tele, mânecile și pulpana hainei, îi pudra părul și sprâncenile și îl prefăcea, din tînăr de două-deci ani, în moșneag ne mai așteptător de bunuri pămîntești.

Pasurile lui, firește, se făceau mereu mai grăbite. Părea coprins de frigurile unei puteri supra-omenești. Nu era óre détór să însemne în acea nópte urmele lui, urmele negre ale miseriei, peste tot corpul Bucureștilor ?

Da, acésta era menirea lui... El și-o înțelegea acum... Se mira numai, cum de nu s'a gândit mai din vreme să 'și-o împlinésca, și mergea,— mergea.. Înainte! tot înainte! erau cuvintele ce se ridicau în gândul lui ca un refren, făcîndu-l să 'și miște buzele și să le articuleze cu vibrațiuni surde. Căci, ce va dice Capitala, când se va scula a doua-đi și nu va găsi pîrtia ei făcută gata ?

Și în delirul ce-l coprindea, băttea sub picíore zăpada ce începuse să înghiățe și ce trosnea ca zaharul pisat, făcea pîrtie, — pîrtie largă ca să încapă pe toți înpaltonați Crăciunului. Cu încetul, vîntul se ascuțea, se prefăcea în viscol, îi asvêrlea în obraz vîrtejuri de ninsóre amestecată cu mazărică, i se văita la urechi cu sunnete desnădējduite, îl silea să se opréscă, să se rézime de ziduri, gîfăind, ne-mai simțindu-și picíorele, cu dinți clănțanitori.

De-o-dată, cum se afla în largul bulevardului spre care o putere ne-învingătoare îl re-aducea, câte-va tăieturi îi scuturară pânțele în convulsiuni grozave... Voi să le stăpânescă, dăr fômea își ridicase glasul în el și porunca ei era mai mare de cât voința lui. Mai făcu două trei pași și piciorarele refuseră să 'l mai ducă.

Se aplecă atunci, rupse tremurând gazetta în care se afla ultima lui bucată de pâne,—un codru uscat și tare ca pétra,—o smulse din hărtie, o muiă în zăpadă, luă zăpadă în mâni și o frecă cu dênșă cât putu, apoi, duse codrul la gură, își înfipse dinți în el, cu sêlbăticie, cu un fel de furie.

Inprejurul lui, pomi încărcați de ninsóre se încovoiau sub greutatea mulțimei de flori albe, țacăneaș sub viscol ca nișce bucăți de sticlă puse pe foc. Șirurile de felinare se întindeau printre dênși, pe două părți, cu gémurile înbrăcate în alb, cu ghietőie atêrnate de elle ca nișce stalactite cu forme bizare.

Celle două stătue, Eliade și Mihaiu, sfredeleau atmosphaera, apăreau printre fulgi, cu umbre și lumini pe dênși,—ómenî și semi-dei.

Dereanu, pe brânci, ajutându-se cu mânele, se têrra acum mai mult de cât âmbra, ca un câne isbit de mórte dăr tot credincios stăpânului sêu, către banca verde, către cuibul lui de visuri de odi-

nióră, când luna albea aprópe ştérsă în petecul de cer din stînga turnului Colţea, când diminéta trăgea perdéua ei albastră peste celle-l-alte constelaţiuni şi o prindea cu brilliantul colosal al lucrului.

Şi când ajunse la ea, când mătură cu pulpana haïnei stratul alb şi mólle ce i-o ascundea, se lăsă de-alungul de-asupra ei, îşi puse o mână sub cap şi alta pe pept, închise ochi pe jumătate.

Ninsórea, punea fulgî rotunđi pe genele lui crete. Ei se topeau la contactul pleópelor, înghiătau din noú la sufflarea crivéţului, şi se schimbaú în micí bóbe schinteiétoare. Dér cu cât viscolul ţipa mai tare, visul lui era mai dulce, corpul lui mai uşor. Vocí confuse îi sufflaú în urechí melodii rápitóre ce páreaú că se cobórá din nălţimea cerului anume pentru el. Doué vedenii albe, cu ochi blândi şi addânci, — tatál şi mama lui póte, — se înclinaú peste dênsul, îi întindeau braţele... O lumină uimitóre, îi nălucea vederile. Aripí! Aripí! Simţea cum îi cresc aripí, — la umeri, — la braţe, — la picióre.

In acest timp, césurile cincí din nópte sunnaú la „Călugérite“. Vibrările orologiului slábite de distanţá furá cu tóte aceste auđite de o cétá de tinerí plecaţi dupe covrigí şi glume. Dênşi, ajungênd în dreptul palatului Şuţu, se despărţirá spre

a se întorce pe la casele lor. Câți-va, o apucară pe
bulevard, vădură un om întins pe o bancă, îl cre-
dură beat și 'i strigară aprópe în urechiă un re-
sunnător: „Bună diminéța la moș ajun“.

Și tăcerea re-născu, zăpada urmă să cadă, vis-
colul să șuiere, pomi să se încovóie sub greutatea
mulțimei de flori albe.

COMETA LUI ODORESCU

Odorescu era un băiat bun. Scurt, cu dispozițiuni Napoleoniane ale pântecului, și cu toate acestea, poet, — poet în puterea cuvântului. Locuia la o mătușă, — înprejurul bulevardului cell nou, bulevard ce se va numi al Colței, când va duce de la șosea la spital. El era în clasa IV gimnazială, dér, de și citea pe capete—romane, poezii, știință vulgarisată, — bună-ora pe Jules Verne și pe Flamarion, — rămăsese corigent. Publicase și vre-o câte-va versuri într'un ziar cotidian, ênse acesta nu entusiasmase pe respectabila lui mătușă, — săsotică de origină, — și rea, rea foc. «Invetă, ticălosule!», îi striga ea de câte ori îl prindea cu vre-una din acelle cărți în mână. Și i le rupea, i le băga în sobă. In sfârșit, băiatul se disperase, părăsise domiciliul mătușei, și, de mai bine de șese zile, dormea la un prieten care poseda

un întreg stock de cărți de-ale lui Flamarion. Astfel, se împlinea aproape săptămâna de când Odorescu sburase în lumi transcendente. Pentru stelle, pentru infinit, renunțase chiar la scrierea de versuri. Ce începuse să-l trudească acum, era o altă ambițiune.... Hotărât, tot astronomia n'are reprezentanți extra-ordinari în România, și așa fiind, de ce nu s'ar deda el la un asemenea studiu. Și de când se apucase să citească pe Flamarion, ce-l turbura mai mult, era problema cometelor... A! de ce nu dă Dumneșeu, cell puțin să vedă și el una? Cât ar fi de încântat! Cum ar observa-o! Cum ar căuta să-și deslușească mersul! Și,—cine scie?... pôte...— O! dér acésta ar fi o glorie prea mare!...—pôte că se va ajunge într'o ȃi a se ȃice: «*Cometa lui Odorescu*», dupe cum se ȃice: «*Cometa lui Biela*».

Băiețandrul, fire entusiastă și nobilă, se simțea attuncî mai presus de ticăloșele împrerurări ale traiului ce'l înconjura. Ochi i se âmpleau de o lumină aproape tot așa de aprinsă ca a sêmburilor de comete, și beat de bucurie... — gloria! gloria! — nu se gândea decât a mâncat sêu nu, așa că cesarismul pântecului sêu se democratise pe ȃi ce trecea. Mătușa sea, — odiósa burghesă! — pându de mult sosirea acestuî moment psihologic, și—o! trădare! — pusă în corent de amicul la

care nepotul său dormea, — îi ținu callea într'o séră tocmai pe bulevard, — pe largul fluviu de asphalt și granit, ce curge de la margini spre ânima Bucureștilor, și pe care, lui îi plăcea să-l străbattă în tótă lărgimea, să-l măsóre în tótă lungimea, cu ochi vecinic țintă pe stelle, pe lună, pe cele patru colțuri ale orizonului, dór-dór de s'o ivi cometa mult așteptată, evenimentul ce avea să hotărască despre ce va fi viața lui, — superióră său... său... — gróză a grózelor și blestem al blestemelor! — său ce este viața tuturilor Icarilor cari cad din ceruri la pământ:

...«cu aripa sdrobită de-a lumefi perfidie
...cu vise, cu-amor, cu poezie...»

Vocea formidabilă a onoratei mătușe, se înțellege că, în acea séră mai cu sémă, îl surprinse într'un mod cu totul neplăcut... Tocmai i se păruse, orî era póte și realitate, că zăresce pe cer o lumină ne-obicinuită, bizară, roșie, bătând puçin în albastru și chiar întru cât-va în galben, afară numai decă nu se va fi înșelat...

Invectivele mătușei curgeau. Vocabularul amenința să nu sfârșescă... «Hai! păcătoșule! d'aia «mî-am pus eũ nădejdea'n tine! ca să ajungî o «haimana?... Da' stăi că-ți arăt eũ. Acum ți s'a «înfundat... O să veđi cu cine ai aface... Decă «vrei să numeri petrele, numără-le — dér nu cu

«hainele pe cari ți le-am cumpărat eu... Și ghie-tele? Ale tèle sunt, ori tot eu ți le-am luat?»

Și onorabila mătușă,— energetică nu glumă,— îl și înhățase pe băiat de guler,... îl desbrăcase de o mânecă... El se sbăttea, nu e vorba,— ênse n'ar fi fost mirare ca mătușă să rămână cu victoria, adică cu haina.

Cum și ce fel se făcu, Dumnezeu știe. Destul că în acelle momente de grea cumpănă, Odorescu ridică ochi în sus... Așa se întemplă tot-d'a-una când ești în primejdie. Ridică ochi în sus,—ênse minune a minunelor! vădu,—vădu,— și nu era nă-lucă, — vădu o cometă, o cometă adevărată, o goș-gogea cometă, cu sêmburele roșu de te băga în rēcori, și cu un fel de kódă,— scurtă e adevărat, dér a cărei scurtime era răscumpărată de faptul că era cilindrică și tricoloră... Acéstă cometă era portocalie, roșie și albastră și bițăia.

Ori-cine ar fi vădu't'o, nu putea de cât să simtă pērul sbârlindu-i-se pe cap... Băiatul, abia avu puterea s'o arête mătușei sêlle și să gâfâie: „Co-me-ta!“ Și în adevăr, era de sigur o cometă, era cometa ce-î venea în ajutor, cometa ce scă-pase de tôte ochianele astronomilor din New-York, Londra, Paris, Petersburg și Berlin, spre a nu i se destăinui de cât lui, spre gloria lui cea mare,

ér, la drept vorbind, și spre mântuirea jachetei lui de ghiarele hrăpitoare...

Acele ghiare — de și ghiare de mătușă, — în fața cometei, se slăbănogiră, se descleștară și alunecară cu brațe cu tot de-a lungul rochiei.

„Cometa! Sfârșitul lumii! vai de mine și de mine! Hai Iancule, să ne împăcăm“ fură vorbele ce-i sbîrnăiră desnădejduit pe buze, și, podidită de lacrymi, se aruncă de gâtul nepotului pe care îl înăbuși cu sêrutări.

Negreșit că Odorescu, cu tîtă împăcăciunea, nu perdu vremea. Din acea sêră chiar, dete sfîră în București despre marele eveniment... Nu prea o vîduse nimeni, dîcă cum-va o vîduse cine-va, afară de directorul observatorului meteorologic care, de cum îi sosise svonul, nu numai că o vîduse, dîr îi și determinase direcțiunea. Ea se mișca de la West spre Nord-West, înclina spre pămînt, avea o densitate amenințătoare asupra căreia nu se putea înșela cu o iotă, și dîcă a doua zi sêra nu se va arêta, era o dovadă că se apropie de pămînt cu iuțelă. În adevăr, în astronomie, este ceva elementar că atunci când cometele sunt destinate să se depărteze, să nu se ciocnescă cu pămîntul, rêmân, nôptea, din ce în ce mai mult pe cer, urcă spre zenith.

În puçină vreme, București fură în mișcare. A

doua și séra, lume din lume, — uni cu binoclură, alți cu ochiane, — se grămădise pe bulevard, năvălea spre șosea, aștepta arătarea rătăcitorului și înfricoșatului astru. Odorescu înota în glorie ca în elementul lui... Trecea de la o grupă la alta... O văduse între orele 10 și 10 jumătate... Trebuia să se ivescă..

— Și era cu kódă ?

— Firește că cu kódă : roșie, galbenă și albastră.

Cu toate aceste, meșul nopței sunnă, sunnă și ora unu, ér cometa nu se ivi. O parte din lume plecă acasă decepționată... Altă parte, — cea pենe la care theoria apropierei de pământ a cometelor ajunsese, — era cu totul îngrijată... Uni, — atribuiaū ivirea cometei și sfârșitul lumii, dethronărei mitropolitului-primat... Păgâni ênse, — și câți nu sunt păgâni în ziua de ađi ? — nu credeaū... pe când, oborenî, puneau cometa în socotéla intrărei în București a împăratului Austriei, — sosire ce, — e și drept a se constata, — nu s'a putut întempla de cât dupe îndeplinirea unei eclipse de lună...

Orî-cum ar fi fost, Odorescu, de la o și la alta, își văduse visul cu ochi. In București, nu se mai vorbea de cât despre cometă !... „Cometa lui Odorescu !“

Cu încetul, totul reintră în liniște. Trecuseră

două septemâni... Gloriile,—chiar cele mai mari,— în unele țări sunt ephemere.—Odorescu scăpase cu succes de corrigență... Póte că profesori, în urma evenimentului, erau și interesați să nu facă alt-fel.

Pe el ênse, îl aștepta în curând o mică decepțiune... Intr'o séră, — funestă nópte! — se afla la amicul său, la cell cu cărți de-ale lui Flammarrion... Cometa appăru... Era ea, nu încăpea nici o îndoială. Mergea de la West la Nord-West. Inclina vedit spre pământ. Códă ei, scurtă, dér compensată prin faptul că era grósă și cylindrică, acea faimósă kódă, roșie, galbenă și albastră, se mișca năbădăios..... immita câte o-dată legênarea pendulului, altă dată, se da peste cap de trei ori... Sêmburele ei era roșu ca para. Odorescu și amicul său n'avură vreme să 'și schimbe părerile. Cometa se apropia repede, vîjăiea de lua lumea în cap, dér o-dată cu dênse,—ce lua înfăcișarea unui lampion venețian—se zărea și un patrat sumbru,—colosal smeū de hârtie vênětă al unor copii de peste drum ce atêrnaseră de sfóră cometa lui Odorescu.

PALATUL PHĂRMECAT

Domuului N. Xanto, *ommagiù.*

Frumósele ñile s'aũ dus, dér éttă-mě avut, — avut cum n'a fost altul, și ca sě 'mĩ trecă de urât am pus sě 'mĩ ziděscă un palat. Façada lui se întinde pe lungime de un kilometru și e de marmoră albă... E ca unul din acelle palate din Indiĩ séũ din basme. Porți monumentale, galeriĩ suspendate, ferestre încadrate în chenare de matostat, de lapis-lazuli, de bronz, balcóne aurite, arabescuri de petre în nuançe șterse, îl înfloreasc. Și pe coperișurile de aur și argint, turnuri, cupole, svelteți de minarete, se armonisează pentru a întocmi poema phantasiei și a banului. La scara lui principală se ajunge pe o alee al cărei nesip este din pétră de alabastru sfărmată. Acéstă alee este marginită de o parte și alta, de statui, de sphinxĩ, de tripede pe cari ard parfume. Copaci de tóte esențele, încărcați cu flori și póme, plante gygan-

tice, partere de corole și petale delicate ca aripile de libelule, îl înconjură, — îl încadrăză. Apa, țîjnesce din fontâni, albă ca cristalul; se prăfuește din havuze, rouă prismatică; se prăvălesce din cascade ca o spumă de lapte; șerpuesce, argint curat, pe smaraldul pajiștelor; se schimbă în azur și amethyst în cupele de Onix ale basinelor; — șoptește, — cântă. — Cântă și paserile, — paserile de toate colorile, de toate némurile, din toate țerrile. Inauntru, sute de camere, de salóne, de săli. Pereți coridórelor dispar sub covóre de Persia. Argintul și aurul se jócă pe ziduri. Parchete de aventurină licăresc. Tavanul unei săli, e de cristal și nu e de cât fundul unui gygantic aquariu. Pesci albastri și trandaphyrii, schinteiază ca fulgere magice. Catifeaua, mătăsea, peile de animale sělbatice, brocartul, dantella, statuetele, obiectele de artă, penele scumpe, âmplu galeriile... oști de servitori și curtenî, de parasiți și bufoni, sunt aci în o mișcare ne-încetată. În aripa stîngă a immensului patrulator, șiruri de camere și de săli reînviază epoca romană a decadentei. Sclavi și sclave, împletesc ghirlante de rose, se coronnează cu crini. Danțuri de nudități gracióse flutură în penumbra sălilor. Aripa dréptă, împreună cu fundul ce completează palatul și dă asupra parcului, n'au fost nici-o-

dată străbătute de pasuri prothane. În aceste părți ale edificiului se află o sală de o sută metre lungime ai cărei pereți și al cărei tavan sunt de cristal ce a fost turnat pe loc pentru a nu forma de toate părțile de cât una și aceeași oglindă. Când se intră în această sală, se rămâne mărmurit. Infinitul se addâncește fără întrerupere, în drépta, în stînga, în sus, în jos... În o altă sală, sunt ferestre la spatele căror, circulă neîncetat, — chiar și nóptea, — o pânză colosală, — panoramă succesivă a cellor mai frumoase privesliști și orașe de pe fața pământului.

Allături, — în sala numită a bibliotecei, — pe o mėsă de aur masiv, se află o singură carte... Această carte, este legată în petre scumpe și pórtă titlul de : Cartea Cărților.

Paginile ei, nu sunt în adevăr alt-ceva de cât titluri de rentă ale tuturilor statelor din lume. — În vestibulul acestei bibliotecei, o pendulă de marmoră négră. De câte orî sunnă la ea sferturile, jumătățile și orele, un ânger appare și rupe câte o hărtie monetă de o mie lei...

Nóptea, tot palatul e un vis. Lumina este emisă de obiecte, de florî, de lampadare, de pereți și ziduri, de apă, de nesipul alleelor. Colorî vii se jócă pe covorele de érbă, catifelează frunțele, sêrută florile.

Și toți se închină banului, îngenuchiază dinaintea banului, ridică osanale aurului..

Dér când es din palatul meŭ phărmecat, din acest palat ce m'a costat două sute milióne, scot port-tabacul, și cu mirare vėd că nu e nici de aur nici de diamante. Și în urmă, când voiŭ să 'mă fac o țigare, în fundul lui, n'o găsesc nici pe aceea.

DRAMĂ BANALĂ

DRAMA BANALA

Lui Constant Cantilli, credinciosul meu
discipol, poetul simțitor și delicat.

Serdarul Calomphyr, bătrânul „taica moșu“, cum îi diceau mici sei nepoți, era bolnav de-o sептămână. Dênși, plecaseră luna la pension cu âni-ma sburată. Și, odată în bănci, întristarea îi întuneca și mai mult. Ochi le alunecau pe cărți. Citeau fără să pricépa ce citesc. Iși aminteau grija de acasă. Mereu se gândeau la „taica-moșu“. Nu 'și dau bine séma despre ce putea să se întem-ple, dér stau cu ochi perduți în gol. S'ar fi cre-đut că așteptă ceva. Acest «taica-moșu», era apoi, așa de iubitor. El era cell care îi lua, în țilele de serbător, și care îi ducea pe sub séră la cofe-tărie. Și tot el era cell care le ținea parte în ori-ce înprejurări.

Inprejurul lor, cei-l-alti băieți, se jucau cu mincea, cu arșicele. Dér de géba. Eї nu se ames-

tecau în jocuri. Ființa lor suffletescă tótă, era acasă, în sala străbătută la plecare în vârful picioarelor... Re-auđeau gîfăirea și rësufflarea grea a bêtânului,—întrevedeau pe o ușă crăpată, mésa încărcată cu doctorii. Sticluțele de tóte mărimile, cu etichete mărginite cu chenare poleite, gătite cu scufițe verđi, roșii, albastre și galbene, le rămăseseră în minte, le schinteiau dinaintea ochilor. Chelia fulgerătoare a doctorului Axelmann, bərbierul cu lipitori, cu păhărele pentru ventuse, câte-o slujnică ascundënd sub stamba vërgată a sortului rotundimi de vase, șóptele de prin colțuri ale familiei neliniștite, feciori, intrând și eșind, strecurându-se de-a lungul pereților ca nișce umbre, ér odată afară, allergând, — care pe jos, care cu birja, — la spițerie, — la doctori, — erau lucruri ce întocmeau grămădindu-se batalióne de imagini a căror năvală turburătoare le asalta mințile. Lumina phosphorică a fulgerelor intellectualle îi făcea atunci să întrevédă câte un petec din abysul vieței omenești. Ce erau în adevër, mulțimile de chypuri galbene ce le appăruseră de atâtea ori, rînjitoare de-asupra carurilor pompuóse dér negre, decă nu tot ómenii cari pătimiseră tocmai ca bietul lor taica-moșu și cari, se duceau la urmă între popi și ciocli? Și va să dică : într'o ți toți se vor duce așa? Și unde? Și pentru ce? Și...—In miđilocol

acestor întrebări, copii se perdeau, dér la urmă, min-tea lor le lăsa la o parte. Priveliști mai vesele îi în-viora. Se gândeaŭ la prieteni ce aveaŭ în curtea ca-sei de peste drum cu pătule de porumbieŭ. Re-vedeaŭ foișorul locuinței părinteșci înneecat de trandaphyrŭ de dulcătă ce urcaŭ pănă la stîlpŭ... O! și crini din grădinița de sub ferestre și din 'nprejurul foișo-rului, cât eraŭ de argintiŭ și cum îmbălsămaŭ. Dér grădina de din valle, cât era ea de frumósă!... Verdéta ei străvedie sub plóia sórelui, pomi ei de argint în miđŭ-locul poleielei universalle a primă-verei, tot ce le făcea copilăria veselă și tot ce avea să le-o facă ne-uitată, le rîdea în ânimă.

Ense, vremea ce trecea, îi re-asvêrlea în reali-tate. Clopotul ce începea să sunne pentru clasă, recreațiunea închiăiată, amesteca glasul pedago-gilor, aspru și răgușit, cu rîsete argintiŭ, cu cer-turŭ pe capre, pe miele, pe ichiurŭ. Strigăte, daŭ ocol curței. Mai în fund, dupe o magazie, între o parte de elevŭ, se schimba pumnurŭ. O altă parte, din care numai câți-va cu tunică de uni-formă și pantalonŭ serŭ, re-intra.

Se înșiraŭ ast-fel, și defilaŭ, copii de tóte vâr-stele și de tóte staturele. Uni, eraŭ plăviți, cu pelița obrazului ca flórea de zarzăr; alți eraŭ óchieși,—țigani cu ochŭ de flacări. Pêrul unora,

fuior de aur. Al altora, scurt și creț, scăpăra lumini de bronz, séu, negru ca abanosul, aripă de corb, se nuanța ușor cu albastru. Cât de frumoși copii sunt cei ai Olteniei, dér cât de iuți, cât de prematurî! — Cei de la două-spre-șce ani în sus, aveaă deja ochi băttuți, — vinețeli symptomatice, — desflorări ale atmosferei pensiónelor, ale moralității dormitórelor... — Cei-l-alti, — eraă din fericire mici ângerî, schintei scăpate din addâncimile cerului, picături de lapte și fulgi de zăpadă.

Pavel și Grigore, nepoți serdarului Calomphyr, n'apucaseră bine să intre în clasă, când, un faiton, caléscă a mamei lor care venea să'î ia, se opri la pórtă.

Acea dómná, de o frumusețe răpitóre dér plânsă pe sub vual și cu obraji aprinși, vorbi un moment cu directorul. Taica-moșu trebuia de sigur să fie mai rău, cugetaă copiii chiămați la trăsura. Cu tóte aceste, ei, pe loc ce urcară nauntru, fură târrăți în vârtejul aerului viú al libertăței. Sgomotul cu care fusese trântită portița faitonului, trapătul cailor ce treceaă de foisorul de foc și eșeaă în podul cell mare al Craiovei, faimósa calle a „Unirei“ ce începe cu „Vallea Vlăiceii“ și sfârșește cu „Fântána cu Tépă“, totul, îi interesa.

În dreptul cofetăriei lui Struhala, caili fură si-

liți se 'și domoléscă mersul, căci lumea ce mișuna de-alungul prăvălielor năpădea pe miți-locul podului...

Părea că se petrece ceva neobicinuit: stéguri fâlfăiaă de-asupra firmelor, o musică cânta în răscuriul cell mic. La casin, în spațiu ce desparte clădirea de uliță, o mésză coperită cu postav roșu, cu călimări și cu tot ce trebuie de scris, se impunea trecătorilor și adduna mulțimea împrejur, trêmbiță cu nota ei stăcojie, marele eveniment, realisarea aspirațiunilor generațiunei de la 1848: Domn străin și dynastie din o casă suverană a Europei. Craioveni—boieri, neguțători séu meseriași,—în parte înbrăcați âncă cu pal-tonele de érnă, iscăleaă pe capete, și, flocoși ca nișce urși, mormăiaă scoțându-și focul pe Domnia pământénă séu proorocind fericiri viitóre. Mai jos de Casin, înapoi spre casa lui „Barbă-rasă“, magazinul de mode al lui „Madame Caty Riedl“, se încărca pe din afară pentru luminația ce avea să se facă séra, cu felinare de hârtie și candelé multicolore: Croitorul Stanghelmann, expunea la feréstră, jiletci „Bismarck“, cu fața ca a năutului prăjit... Acest nume de Bismarck, nu era destinat ênse să rămână ca firmă a unei jiletci. El reserva Europei o surprisă: Avea să fie scuipat în curând peste lumea latină de tunurile Krupp...

Don Juani grădinei liceului, se opreau dinaintea vitrinei lui Stanghelmann, erau răpiți de colorea jiletcelor expuse, proiectau să 'și commande cât mai grabnic una, și apoi, se depărtau lăsând în urma lor scârțâirea ghietelor de «Hula» ce 'și păstraă caracterul distinctiv cu totă răpăiala mulțimei.

Plebiscitul de sub aer liber își urma ênse cursul sub mitralia de aur a sórelui și lua une-orî porțiunile unui cyclon de capete ce se mișcaă vijelios.

Mai ales la casin, în fața mesei așternută cu postav roșu, sgomotul se făcea asurđitor: Un boier giubeliu care nu vrusese să 'și dea iscălitura în favórea unui Domn și unei Dynastii străine, bătea în retragere cocoșat sub plóia de lămâi și portocale ce i se asvêrleaă, și addunând pe cele mai bune, își âmplea cu elle posunarele urmărit de hohote generale.

Une-orî, — și tocmai când bacchanala populară părea gata să 'și dea suffletul, un numêr de cuvinte repeđite ca rachetele, se deslipeaă din coprinsul phraselor, urcaă cù sforăiri largi. Printre aceste, numele de Hohenzollern împreunat cu Sig-Maringen, se repeta lățindu-se, desfundaă auđurile și împrumuta rêsunnete de famfară...

Dér clasele de jos, peste cari vibrările triumphale

ploua în syllabe desformate, le schimba la rândul lor, și stranepotul lui Frederic, viitorul suveran la Dunărea de jos, se încetățea în orașul Banilor sub numele de „Sic-Marine.“

În vremea acésta, odaia unde se afla expus cadavrul serdarului, re-intra în tăcerea și seninătatea ei turburată un moment de re-întórcerea fetei și nepoților lui.

Preotul, care citise tótă diminéța, se repeđise acasă de mai bine de un cés. Sórele, intrând pe ferestrele deschise, se revérșa în liniște peste ospéțul ce, înainte de a fi dat pământului, înțepenea pe méșa pusă în miđi-loc, cu vârful ghietelor în sus și cu capul între perini. O cenușă de aur palpita în aerul odăiei. Poleieli calde curgeau de-a lungul cércéfului de olandă ale cărui albeți se făceau diatonice, și spălau cu laptele nematerial al luminei, albăstrelile cu ușóre posomorări dintre cutele ce se prelungeau când într'o parte a sea când într'alta.

Odaia își perdea înfăcișarea funebră: Aurul pervazurilor, cu tóte că înnegrit de zăbranic, fulgera eliptic înprejurul marilor oglinđi Venețiane. Una, reproducea în luminișul ei, addâncit âncé de tonuri generale ce păreau că 'l aburesc, effigia stérsă, trăsurile depărtate ale serdarului.

Dér largile buchete de trandaphyri sanguini

striviți de stampă pe câmpul negru al jețurilor de damască, — asonante și vocalisări de roșucardinal, — își rythmau poema moleculară de colorii ardătoare și vîlvorau între arsenicul verde al frunzelor crestate la margini de rugina pămîntului de Sienna.

Cu tóte aceste, mortul, pe frunte cu o pecetie din ce în ce mai enigmatică, înainta sub pórtă cea largă a vecinicieii înconjurat de făcliile ce'i solemnisau rêmășițele: De colțul buzelor s'elle îngustate, se agătau severități și dîmbete ciudate de câte ori cădea asupra lor splendorea însufletitoare a rașelor. Spectral séu radios, chypul se aurolisa de taină. „Ce s'a făcut cugetarea, ce s'a făcut simțirea, ce s'a făcut vieța“, erau formulele abstracte ce populau întrebătoare mișlocul ambiant, ér în loc de răspunsuri, abysul morței addâncea cadavrul în ocnele lui, căldura pămîntéscă îl îmbăia în sudorile descompunerilor, microzoarele lumilor nevêdute îl găureau sub înfigeri, lichide se deșertau în cavitățile abdominale, pelea obrazului se scofâlcea, firele barbei re-appăreau, sângele roșea cu mici pete bumbacul cu care i se astupaseră nările și mușchi destinși îl lungeau...

Dér în salonul din stînga sălei, rudele și prieteni mortului începênd să se addune, canapelele

și jețurile monumentale se înpodobeau de cucóne și demóselle ale căror malacóve se ridicau neconținut ca și cum le-ar fi amenințat să le dea fustele peste cap. Bărbați, cu ghieróce cari le treceau de genuchi cu două laturi de mână, se înghiesuiau printre ferestre făcându-și vânt cu câte una din acelle immense pălării de Panama ce par destinate să se transmită din tată în fiu, séu cu câte un cilindru de castor neteđit cu dosul mânecei. Fratele mortului, cu guler și manișcă négră, lăcrymă cuviincios uítându-se la césornicul de aur de care se asigurase îndată dupe mórtea serdarului. Și fiind-că ușa se deschidea mereu, așa că salonul ajungea să nu mai încapă lumea, cucóna Catinca, cumnata lui și văduvă a reposatului, se hotára să ésa din odaia de allături...

Casa, intră atunci în chaosul de jale sgomotosă a vremei vechi: Ușile se deschideau și se trânteau. Tropăiri allergau pe coridóre. Aprópe la fie-ce minut, trăsuri se opreau la scară. Țipele se îndeseau. Elle isbucneau din salonul cell mare întru întempinarea nouilor sosiți. Câte un: «văđurăți cum mă călcă focul cucóne Ștefane séu cucóne Iordache»,—dupe cum era și numele celui care intra, — întovărășea de obicei vaitetele văduvei, frângerile ei de mâni și mocăirile din

cap cu cari își legăna corpul de făcea să trosnescă jețul din închieieturi. Mângâierile curgeau: „Din pământ am eșit, în pământ ne ducem“. — „Toți o să murim“, — Fie-care la rândul nostru, cucónă „Catinco“, și așa mai departe. Prietenele serdăresei, óse înșirate pe sufflet, móște ce, stropite cu vin și unse cu myr, s'ar fi desmucigăit, o înconjuraū aplecându-și peste dânsa chypurile stafidite și o scoteau din leșinuri cu o grabă domólă.

Bóla de care zăcuse mortul era re-luată atunci de-a capul: Cine, cine, — vai de ea și de ea! — s'ar fi gândit la una ca asta? Tocmai își cumperase haine de Paști... Ii đisese dânsa, nu e vorba, să se astêmpere, să nu ésa în acea đi, mai ales că trăgea un vânt ce fura pe la spate, ênse, care bărbat ascultă de vorbele femeilor, ne-cum de-ale nevestei...

Par'că era să se mute casinul Măcescului din loc... De! Bine era acum? Să 'și lase mătușa singură la vreme de bătrânețe! Dér fêtuica lui — „vătuiul“ — cum îi đicea adese, ce se va face fără el? Dér copilași, mititeii mamei-marî! Apoi, fînul, — cine 'l va strânge de pe câmp c'o să putredéscă acolo? Dér rapîța? Grâul? Porumbul?

Și bătrâna, călugărită sub zăbranice negre, își vërșa focul: Cine, — cine avea s'o mai îngrijéscă? Trăiseră patru-đeci de anni împreună și nu mai

întocmeau de cât un sufflet. Armăsari, el îi cum-părase, la balurile lui Iancu Bibescu el o dusese în tinerețe, dătoriile ce făcea pe horboțele la marfagii cu tolba, el i le plătea, casa el i-o zidise, pe flică-sea, el o măritase de ajunsese ministrésă.

Și bóla serdarului defila: Se întorsese pe sub séră... Ênse, în loc să 'și scótă haînele, să 'și le chitéască și să le așede binișor în sertarul scri-nului, se trântise în pat înbrăcat cum se află. Cu-cóna Catinca, băgase fireșce de sémă că ce era nu era bine. Dér ce să'i faci? Unde să'i scoți vorbă cu șir din gură?... Ba că a vădut pe o muiere înfășurată de sus pănă jos într'un cércéf alb și că dênsa i s'a luat în urmă din curtea bisericeii Petri-Boj, ba că după ce a ajuns acasă stafia s'a pitit pe dupe stîlpi porței.

— Ce-e-e să-ți spun, cu-u-u-cóne Nicule, m-mórtea, mórtea!“.

Preoți ênse, âmpluseră curtea: Erau mai mult de trei-đeci și toți în odăjdiî cu florî de argint și aur pe fundurile stacojiî ale mătăsăriilor séu pe verdele și pe albastrul catifelelor. Potcapu-rile negre, corónne împărăteșci pe cari astă-đi uni preoți bătutuți de Dumneđeu le asyîrl dupe ușă și le înlocuiesc cu papiștașismul pălăriilor șnuruite, affirmau mai mult strălucirea patrafi-

relor, bogăția maiestuóasă a vechiei religiunii orthodoxe.

Vlădica, cu o adevărată corónnă pe cap, se da jos din caretă și urca scara profilându-se în sóre, venerabil ca Dumneđeű sub schinteierea aurăriei și brilliantelor; dricul, cármea în curte inhămat cu șése caí cu capetele împenate și mascate, cu trupurile înbrăcate în valtrapuri negre găítanate cu fir. Ciocli cari îi țineaű de dەرlogi, își duceau la subțióră șlapele de mareșali ai morței și înaintaű cu pasuri măsurate. Ángerii dricului, poleiți, se incendiaű în sóre. Mormăiri allergaű între pórtă și grădină lărgindu-se peste curte și chiar peste o parte a mahalalei. Musica militară șosea. Ea se grupa în stînga scărei. Convoitul se organisa, — nu se mai aștepta de cât coșciugul cu mortul.

Ênse căldura smulgea blesteme împotriva césuluí. Dintre ciocli, câți-va își ștergeaű sudorile. Alți, zoreaű pe ómeni casei, strigând în gura mare. Unul, mai téněr, se dase la o parte, și, — băiat sprinten, — își făcea vorbă cu o fétă din corul de musică vocală care, cu simțurile gâdelate de vorbe aprinse și de brutalitatea glumelor, se deda cu posomorărea uniformărei lui și se erotisa sub măs-cări. Allăturí, sub pom, sbîrnăiri de mușce răs-culate zízăiaű. Elle, trăsните de sóre, se năpus-

teaă una peste alta, și împerechiându-se din sbor, cădeaă pe câte o frunză seă pe câte-o crecă.

Dér alaiul se rânduia. Preoți, în mâni cu făclii, coprindeaă ulița. Dricul, cu coșciugul sub oranisc, se puna în mișcare. Leșinurile împedeaă exploziile durerei, și curtea ce rămânea în urmă, se cufunda pustie de însufflețire în grópa tăcerei.

Țipetele cucónei Catinchei, nu se redesteptară de cât printre grămădirea plebiscitară a podului cell mare al Craiovei. Dênsa, cu capul scos pe gémul caretei, părea că voieșce să întovărășescă musica. Dér instrumentele de alamă galbenă îi copereaă vocea. Trêmbiți și trombóne, vërsaă în așuri torentele cadențate ale unui marș funebru ce câte-o-dată se liniștea prefăcut într'o symphonie de vibrări lungi și grave, și ce, alte ori, precipitându-se, recădeaă sfărmate în schintei metalice ce străbătteaă ânimile.

Lumea, dându-se într'o parte se descoperea cu un respect mësurasat dupe aurăria alaiului ce'i lua vëdul, dupe numërul de trăsuri de casă și dupe durerea manifestă a vëduvei și a unei părți de rude cari aveaă acum ca mărturie a ne-mângâierei lor orașul întreg.

Când dricul se opri în rës cruciul de peșce, musica tăcu și preoți își începură rugăciunile îngheșuite de glótele dinprejur.

Un vânt subțire, largă sufflare a încrușișărei de uliți, apucase fășiile de zăbranic albastru în-nodate la brațele ângerilor cu aripă sufflate cu aur și le însufflețea cu fâlfăiri. Ciocli cari, duceau capacul cosciugului, îl puseseră jos cu pălăria mortului de-asupra, și catifeaua lui liliachie, mărginită de céprazuri cu ciucuri de fir, părea că 'și mai îndulceșce o tónă colórea duióasă sub rêsfrângerile mângâioșe ale sórelui. Ingânarea rugăciunilor, graiũ rythmat al cellor d'ântêiũ părinți ai bisericeĩ, se făcea ênse cu totul addâncă și câștiga pe buzele cucernice puteri convingetóre, — Dumneđeire ce se schimba în cuvênt pentru a se întrupa în omenire.

Corul de musică vocală, intonă în sfârșit cântarea lui înaltă. Vocea preoților expira și dricul se re-punea în mișcare cu sgomotul roților innăbușit de sunnetele limpeđi ce păreaũ că ridică pământul în sus, că'l apropie de cer și că'l prăvălesc în nisce regiuni stellare printre cari, viéțamaterială, schimbată în fluid trandaphyriũ, în esență vecinică, tot într'o vreme cântec seraphic și lumină orbitóre, se face principiul aprópe abstract al corporalităței de odiniórá.

Și pêne la biserica Sântul Nicolae-beli-vacă, unde avea a se face slujba, lupta dintre vocile senine ale corului și dintre sunnetele instrumen-

tale, își desfășură poema musicală ce coprindea în magia ei lacrymi ne-versate încă de ochi ome-nești. Văduva, obosită, își lăsa capul pe spate și nu se mai deșteptă din jumătatea ei de leșin de cât în curtea bisericeii, dinaintea cosciugului înăuntrul căruia, mortul dispărea sub o surpare de flori.

Preoțimea, care întocmea un semi-cerc împre-jurul lui, părea că'l ia deja în stăpânire pentru a'l transmite pământului.

Clopotele bisericeii puse în mișcare de mai bine de un sfert de cés își alinau prelungirile bălăn-gănitore și pogribania veciniceii pomenirii se urca pe urmele fumului de tămâie cădelnițat ce se ad-dâncea în limpedimea albastră a cerului. „Vosgla-seniile“, înlocuiau „psalmi“ și erau înlocuite de „ectenii“.

Finalele de cuvinte, tórse de dascăli, se sfâr-șeau în sunnete subțiri...

„Dómne mi-lu-iește“.

Și monotonia împăciuitoare a slujbei, se ducea printre „troparii“, înprumuta aripele de flacări ale credinței, sbura la Dumneđeű pe căi tainice, cânta lauda „Tatălui“ și a „Fiului“, amintea zădărni-ciile lumești, se ruga petru ertarea greșelilor mortului, pentru cele „cu voie și pentru cele fără voie“, pentru cele întru, „fintă“ și pentru

celle întru „ne-ființă“, pentru celle întru „știință“ și pentru celle întru „ne-știință“, trecându-le iubitorul de ómenî pe tóte și aședându'l ca un bun în curțile sélle...

„Dómne mi-lu-ieșce.“

„Că adevărat deșertăciune sunt tóte și viéța „acésta umbră și vis, că în deșert se turbură tot „păménténul căci precum a đis scriptura : Când do- „bândim lumea attunci în grópă ne sălășluim unde „împreună sunt împěrați și sěraci.“

Dér féta mortului, dómná de lumea nouă care nu 'și da durerea în stambă și ce plânsese pենě attunci cu lacrymî tăcute, sfășiă aerul cu o isbucnire și rudele cari se grăbeaű în jurul eű, o sprijineaű fără sě cuteze sě turbure taina Dumne-deească cu mângâierile lor...

„Slavă ție Dómne, slavă ție.“

Și slujba re-deștepta pe momente trăgănirea jalnică a clopotelor, porumbiei bisericeű, goniți de furtuna sunnetului, ocoleaű turnurile lărgindu-'și spiralele urcătóre, făcliile ce începeaű sě fumege posomoraű glasul preoților, și pogribania lua un caracter de pripă : Vlădica, sprijinit de duoű diaconű, se apleca peste coșciug, myruia mortul, îi închina peptul cu un larg semn de cruce.

„Slavă ție Dómne, slavă ție.“

«Că tu singur ești fără mórte cell care ai fă-

«cut și ai zidit pre om (1) ér pământeni, din pământ suntem și în pământ vom merge precum
 «aū poruncit cell care ne-aū zidit și aū ȃis: Că
 «pământ ești și în pământ vei merge făcând tânguire cea de-asupra grópei cântare;

«Alilua.»

Ênse sêracimea, împingându-se printre asisistenți, se vîra cu obrăsnicia ne-averei pêne la coșurile cu lumînări. Testemelele cu flori roșii se smulgeaū. Fratele mortului, silit de mulțime, se da la o parte și deslega la gură sacul cu sfântuici, cu firfirci de douē-ȃeci-și-douē și de trei-spre-ȃece... Inpărțela ne-dréptă începea: Sêracilor înbrăcați mă bine li se punea în mână mă mult. Cellor goi, mă puțin. Vêduvele, se alegeaū abia cu câte-o lumînare. Teleleicele, plecaū cu câte trei testemele. Orphani, își stricaū gura de géba... că scris este la carte: că cellui care are sê i se mă dea, ér cellui care n'are sê i se mă ia...

«... Domnului sê ne rugă-ă-ăm.»

Și rugăciunile, syllabe înbrâncite unele într'alttele, acopereaū astfel ne-dreptățile...

«Domnului sê ne rugă-ă-ăm...»

(1) Textul exact este următorul:

«Că tu ênsu-ți ești fără de mórte cella-ce ai zidit pre ómeni pământeni
 «din pământ suntem zidiți și în pământ vom merge precum ne-aū porun-
 «cit cella-ce ne-aū zidit și aū ȃis: Că pământ ești și în pământ vom merge,
 «unde mergem toți pământeni, făcând tânguirea cea de-asupra grópei
 «cântare.»

Și mereu mai grăbite, aceste rugăciuni își re-
peșeau scadrónele către asaltul cerului, grabeau
sosirea momentului de supremă crisă religiósă
când, pe urmele cântărilor încetate, vocea de ar-
gint a unui singur preot, răsuna în ânimî cu
melancolia unui solo de flaut :

«Veniți, veniți fraților la grópă sê vedem țer-
«râna din care ne-am zidit. Unde mergem acum ?
«Și ce ne-am făcut ? Cine este sêracul sêu boga-
«tul ? Cine este stăpânul ? Sêu cine este slobodul ?
«Aú nu sînt toți cenușă ? Frumusețea chypului
«aú putrețit și tótă flórea tinereților o aú veș-
«tețit mórtea.»

Ingenuchiata pe pămêntul gol, vêduva mortului
se lovea cu capul de coșciug și coprinsă de astă-
data de o desnădejde adevêrată, își înfigea unghiile
în pămênt... „Nu, nu“, — și mai cêrea rêgaz de o
clipă... Iși amintea viêța ei tótă, îl revedea prin-
tre perdeaua lacrymilor, — tênêr, — frumos... Nop-
țile albastre, în frunte cu Constantinatul de aur
al luneî, re-coboraú peste dênsa... Re-urca în tre-
cut, — vêduvâ la cincî-spre-dece anni de ântêiul
ei bărbat și re-măritată la șêpte-spre-dece... Re-
punea malotéua de catifea cusută cu fir pe care
i-o dâruise unchiul ei, Banul Génă... Se vedea
re-înbrăcând-o și privindu-se în oglindă... Și cât
îi sta de bine, havaie cum era și cusută în măr-

găritare... Apoi, ca și cum vremea n'ar fi trecut, butca trăgea la scară, rădvane multe o urmau împreună cu tineri feciori de boieri călări, cu pistole și cuțite în brâu... Calomphyr, o ducea ast-fel la cununie... Biserica se âmplea de lume, lumînările de cêră ardeau cu sfîrrăiri vesele. Candele albastre și roșii presărau prin colțuri câte-o nestemată luciosă, „Isaia dănțuiesce era cântat, mésa ocolită. Nașa, o dăruia cu o fulie de diamante pe care i-o prindea în pěr... Pe rochia ei de sarasir, clipeau saphyre, pîlpăiau rubine, dîmbeau mărgăritare...—„O! Nu, nu!“ și ér mai cerea rēgaz de-o clipă, se asvêrlea peste cadavru, îi coperea chypul cu sêrutări, îi neteđea pěrul, îi vorbea încet, cu blândețea unei ape pe-o pajiște înflorită, îl co-prindea în brațe... O! ar fi vrut să 'l răpescă de acolo și să fugă cu el, departe, — departe, — unde?... — nu șcia nici ea, dér se vedea ducându-se, allergând în sóre-apune... — Și un colț de pădure i se arêta... Brađi o înconjurau, urcau pêne la cer, negura se îndeșea, nu mai vedea nimic, nu mai auđea nimic, nu mai simțea nimic, și cu tóte aceste era fericită, battăile ânimei i se linișteau, tēmplele nu'i mai svîcneau, o rēcóre o înbrăcișa fără veste,—vêntul batistelor ce se mișcau de-asupra ei, ér flica sea, împreună cu cîte-va rude, is-

buteaă s'o ridice de jos, s'o ducă pënë la trăsură...

„Că ochi aă apus, piciórele, s'aă legat, mânile
„aă încetat, și auđul cu dênsele, limba cu tăcere
„s'aă îngrădit și grópei se dă, că adevărat deșer-
„tăciune sunt tóte.“

Și vecínica pomenire pecetlui slubjba, risipi
alaiul, ér coșciugul pus într'o căruță spre a fi
dus la țerră, apucă, urmat de patru-cincă trăsuri
spre bariera Amaradieï pe sub care, tótă acéstă
dramă banală dispăru în fuga cailor ne-măi lă-
sând peste puțin altă urmă de cât un nor de praf
alburii.

BARIERA ȘIMNICULUI

Luî Mircea Dimitriade, poetul cu înaltă
concepție a artei și amicului bun.

Erau trei copii și bunica. Mama copiilor plecase la Paris unde se ducea în toate verile. Avea acolo o fătă în pension. Acea fătă era un fel de țigăncușă, cârnă, cu nările umflate de bube și cu fața ca fundul unei tingiri ne-costorite; dér cum era cum nu era, maică-sea o creșcea cu multă îngrijire, că așa sînt mamele: Povestea pupezei séu a bufniței ce tratase alianță cu vulturul și făcuse învoială cu paserea de pradă ca dînsa să nu se attingă nici-odată de puii ei. În acest scop, vulturul îi ceruse să-i spună cum îi sînt puii spre a ști,—la înprejurare,—să-i cruțe. Și ea detese acelle semnalmente: Toți puii ei erau frumoși,—rupti din sóre. — coconași, care mai de care mai arêtos, — cu totul și cu totul de aur. Vulturul, într'o di, dete de un cuib: era al aliately sélle, dér nu șcia. La drept vorbind, nici nu putea să-i

dea prin gând una ca asta. Puii cei zugrăviți așa de gingaș, errau grozav de urâți, purdalnici! Pițigăiați, cu cașul pe cioc, nișce schiloși și nișce ciume,—dér de! tot bun de mâncare, și uliul îi înghiți pe rând. Când se ivi și cumătra aliată, fu foc și cértă mare. Cu tóte astea, dreptatea era de partea uliului. Ênse, pas de fă pe o mamă să pipăie adevărul cu degetul, când e vorba de odraslele ei. Mamele sunt tóte la fel: Pe toți copii lor, ele 'i véd cu stemă în frunte. Ba une-orî pe cei mai urîți orî pe cei mai netrebnici, îi iubesc mai mult.

Așa era și mama care plecase la Paris să-și vedă cioróica, prăsilă de bufniță ivită nu se șcie cum, în cuibul de porumbică, și sêraca de ea de mamă! tocmai pe acea lighionă, o dorea mai mult, o rês�ăca mai mult, de 'și lăsase ea pe sêma buniciei pe cei trei drăgălași de băieți ce avea.

Nu e vorba că nici bunica nu era muiere rea, nici de rând, dér era cucónă cam cu tóne și într'o di, măcar că șcia că Tudorache vizitiul e beat, îi porunci să pună caii și pace, că așa îi cășunase cucónei să plece nepristant la țeră. Ce era se dîcă ál Tudorache? Se ținea cât putea și tăcu, dichisi trăsura spilc, o spălă, asvîrli caii la oiște, — și éttă-l gata,—tras cu ea la scară.

Copii și bunica se aședară înauntru,—bêtrâna dând în sêma slugilor, gășcile, curcile și găinile

de prin curte, ér copii ținând cu mare grijă în brațe, câte o goșgogea icónă de argint, — că cucóna fără icóne nu se mișca afară din oraș, s'o fi picat cu céră, s'o fi ars de vie.

Când trăsura ajunsese la bariera Șimnicului, pe unde se appucă drumul spre Valea-Vieii, Tudorache se clătina rău pe capră. Caii, nișce telegari rusești, galbeni la pěr și iuți, simțind că mâna ce'i duce e nevoiașă, când se urce cósta, ba săreau, ba puneau zăpor. Géba îi ustură Tudorache cu biciul, ei aruncau cu picióarele dinapoii să facă praf rótele și mai multe nu; bētrâna țipa sub coșul ridicat, copii strângeau icónele la pept...

Ce era să se întempele de cât ce se întemplă? Telegari o frânseră îndērăt în cóstă și deteră faitonul peste cap.

Unul din băieții se alese cu piciorul rupt, bunica își sdreli trei cóste, cei-l-alții copii — cu tóte că fuseseră jucați de copite, — scăpară numai cu câte-va vênătăi, și când se deșteptară din leșin, se pomeniră cu icónele neclintite din brațele lor.

Bețivul de Tudorache se trezi, încălecă pe un cal, merse la oraș de înhămă armăsari ai negri la caretă și veni să addune de pe câmp pe bētrână și pe copii.

De atunci aș trecut anni. Băieții s'aũ făcut mari, dér și astă-dii își aduc aminte de bariera

Șimnicului, de cósta povârnită în stînga drumului, către o fântână între două sălcii, cu sânti roșii și albaștri zugrăviți pe ea, de Tudorache, de telegari rusești, galbeni și iuți, și de bătrâna lor bunică, care își dórme somnul de veci în înprejmuirea bisericuței din zăvoiul Bîrcaciului.

SCRISÓREA DE LA DUMNEDEU

Iubitei mele socii.

Copii, — câte trei între șapte și două-spre-zece
anți, — ciripeaũ, ciripeaũ.

Și ciripirile micilor însemnaũ acésta:

Spune-ne, tatã, o poveste din viéța tea.

Am sã vã spun una, rãspundea tatãl, attrãgẽnd
pe cell mãi mare lângã dẽnsul, în vreme ce, de
jețul în care lucra mama, se agãțaũ ceĩ-l-altĩ douĩ.

Și pe când sub lumina veselã a lampei, ceaiul
era turnat și fumega în ceșci de porțelan, tatãl
își începea povestea ast-fel:

— Voi șciți, copii meĩ, ce este o gazetã cãci
a'ți crescut cu elle înprejurul vostru...

— Cum sã nu șcim? Cãte smee n'am fãcut cu
celle pe cari le-ai scos tu! intrerupea cell mãi
mare.

— Așa dér, fiind-cã șciți ce este o gazetã, éttã
ce se întẽplã une-orĩ cellor cari scot gazettele...

— Bine tatã, dér povestea?

— «E scurtă : Acum câți-va ani, — voi erați mici de tot, — răutatea omenescă ne asvêrlise într'o mare sêracie. Furăm nevoiți, eū și mama vóstră, sê vindem canapele, scaune, tóte lucrurile de preç ce le avém și sê ne mutăm într'o căscióră de mahala.

«Eraū patru odăițe sub un înveliș de vremea vechie, în miđilocal unei curți mari.

«Moșul, — căci era bêtân proprietarul de la care luasem căscióra cu chirie, — locuia în aceiași curte și ne îngăduia de plata chiriei așa că, têr-râș-grăpis, o duceam cum o duceam ; Dér într'o bună diminéță, prinserăm de veste că nu mai are sê mérgă. Gazetta pe care o scoteam attunci nu prindea. Abia apucam s'o trămit că 'mî era înapoiată grămadă.

«In acea ți, dragi copilași, era un viscol de zăpadă de nu vedeaî înaintea ochilor, ér lemnele se sfârșiseră și parale n'aveam lăscaie. Biata mama vóstră, nu scia încotro sê apuce și se înbrăca în odaia de allături. Voi dormeați. Eū mă deșteptasem cu nóptea 'n cap, dér nu mă dam jos din pat.

«Mê gândeam la ce miđilóce sê allerg pentru a vê scóte la liman, și înainte de orî-ce, pentru a găsi îndată bani trebuincioși spre a cumpêra carne și pâne.

«Dumnezeu, care nici odată nu mă părăsise, părea că s'a obosit chiar el de a'mi veni în ajutor.

«Ênse, pêne a nu apuca să mă îndoiesc de bunătatea lui, curierul poștal, deschise ușa sălei și aruncă înauntru un ténc de gazette ce mi se 'na-poiau.

«Săriiū din pat, luaū cu supérare pachetul de jurnale și le trântiū prin odaie risipindu-le prin toate colțurile. Le călcaiū apoi sub picióre, ér multe dintre elle, le scuturam, și le sfășiam ca un nebun.

«De odată, din una din gazettele urgisite astfel, o scrisóre alunecă afară și rămase întinsă pe scândurī cu fața pe care se afla timbrul în sus. O ridicaiū uimit. De cum puseiū mâna pe ea, îmi deteiū séma că se strecurase din greșelă între foile jurnalului; și în adevér, ea nici nu'mi era adresată.

«Ântéiul meu gând fu să trāmit s'o asvêrle într'o cutie poștală spre a fi pornită la destinație, un oraș din Ungaria.

«Dér pe loc, un alt gând mă opri. Ceva 'mī spunea că acea scrisóre nu se strecurase fără scop înauntru jurnalului meu. Și cu mâna tremurătoare, o deschiseiū. Douě hârtiū, de câte ȳce florinī una, scāpară din plicul rupt înpreună cu o fóie scrisă în nemȳtesce; prin ea, o femeie ves-

tea pe o prietenă că împrejurări neprevădute o siliseră să întârzie a'și plăti acea mică détorie.

«Chiămaiū pe mama vóstră. Nu vė mai spun bucuria ce simțirăm...

«Ea se înbracă repede, plecă în piață, schimbă la un zaraf fiorini. Ast-fel a'ți bėut în acea ȃi cafeaua vóstră cu lapte, copiii mei.

«Scrisórea fusese de la Dumneȃeū».

Tătăl tăcu. Copii, — cei mai mici cari nu înțeleseseră își reluară jocul, — dér cell mai mare, sub vesela lumină a lampeï, rămase mult timp gânditor.

La urmă, se aruncă de gîtul tatălui sėū.

CASA CU No. 10 *)

D-lui Pierre Quillard, *omagiū*.

Era ascunsă sub verdéță așa precum se ascunde vioreaua sub érbă, casa din strada Nerva-Traian. Pe zidurile cu stachiete ce o înprejmuiaū, vița amestecată cu códa rîndunelei și cu lemn cânesc, ale cărui flori sunt albe, o lua în sus, festonând stachietele desvopsite și zidul cu tencuială că-đută. Era un haos de frunđe cutezătóre ce rîdeaū verde de sub pulbera alburie, pe care o răscolea câte-o trăsură și o arunca asupra lor.

Curtea era plină de stufuri de trandaphyri, de liliac alb, albastru și roșcat. Păně și porumbe vinete și córne roșii creșceaū în acea curte, allăturī cu șiruri de măceși, cu bozul ce pórtă un bogat rod de ciorchine din bóbe mărunte și negre, și cu

---

*) Acéstă nuvellă a fost tradusă și publicată în limba francesă în jurnalul «Des Débats» din Paris în No. de la 23 Febr. 1895, care a însoțit'o cu marī elogii.

feluri de alți pomișori, de flori, de erburii și de bălării. Salba móle, acéstă varietate a salciei, cu flori galbene îmbălsămátore, salcâmul alb și salcâmul roșu, castanul sêlbatic, nucul cu largi frunđe, al căror miros îmbétă, plopul cu mlădiósa lui cómă de un verde argintiu, păreaă că-și deteseră vorba a se întêlni în acell locaș și a-și amesteca frunđele, ramurile séu florile. Intr'un cuvênt, rodul câmpului și rodul grădinei âmplea curtea fără nici o symetrie, mascând casa aședată în fund ce nici nu se zărea din frunđe. Când ajungeai la scara ei, fie pe cărarea ce pleca de la pórtă în stînga, fie pe cea care cotea către drépta, rêmâneai cu desăvêrsire surprins și mirat.

Era și ciudată înfăcișarea acellei locuințe pe care nu s'ar fi putut aștepta nimeni s'o afle în București de astă-đi.

Văruiță pe din afară din noú, și albă ca laptele peste tot, ea amintea, de sub coperișul ei de șindrilă, pe una din acelle vechi case boerești ce mai obicînuit se aflaă aședate la țerră séu prin orașele mai mici de prin județe.

Dér, cât de veselă era sub vechiul ei coperiș de șindrilă înnegrită, în susul ei cu un cer albastru muiat în sóre ca un smalt de aceiași fačă peste care s'ar trece un strat subțire de aur topit.

Cu două caturi, rîndul de jos era întocmit din beciuri, cam umede, cam întunecóse, dér curate.

Jos, nu avea de cât o singură uşă de intrare, în drepta: Fórte grósă, ea era lucrată din mai multe rînduri de scînduri de ştejar, așa în cât elle formaū pe din afară o serie de patrate vop-site pe margini cu albastru și în miđiloc cu roșu. Acea uşă singură, era o poemă a trecutului, un cântec bêtrânesc, o doină mișcătóre făcută din câte-va scînduri de stejar și din puçină vopsea.

În stînga, mai era altă uşă, ênse ea era durată din ochiulețe de lemn și dovedea că ascunde dupe dênsa gârligiul pivniței.

Décă intrai în beciuri, dai tot de trecut: In-tr'unul din elle se afla un rêsboiū, în care se țeseaū chilimuri și scórțe. În celle-lalte erau aședate rêsboiele pentru pânzeturī de in séu bumbac.

Câte asemenea trâmbe de pânză nu ați vêđut póte, în copilărie, întinse la țerră pe mărăcinī și albīnd pe verdêta câmpului, bătute și spălate cum fuseseră în jghiaburile fântânei.

Urcându-te sus, scara nu te ducea de-a dreptul în odăi, ci într'un pridvor de zid deschis asupra curței și lung cât tótă lărgimea casei. Stîlpi lui erau tot de zid, pe când tavanul, era din bîrne și din scînduri cărora timpul le detese o față cafenie. Dér ce era frumos între acelle bîrne nu

erau scândurile cafenii, ci cuiburile ce rîndunelele 'și făcuseră acolo.

Și câte cuiburi, Dómnne! Dér rîndunele, câte mai erau! Și cum mai ciovicăiaă, — ciovic-ciovic, — adducênd puilor golași câte o rîmă sêu câte un gîndac în cioc.

Agățată de un stîlp al pridvorului, se mai afla o colivie în care era o privighiătoare, ér pe o scară ce ducea la ușa podului, sta lungită la sóre o pisică albă cu ochi strălucitori ca nisce diamante galbene.

Décă intraî în casă, dai de patru odăi câte patru înbrăcate pe jos cu scórțe cu fel de flori, în fel de fețe.

Și pe ziduri erau scórțe! O poemă de covóre cu fețele celle mai vii și cu florile celle mai felurite între elle. Paturî turcești, largi și scunde așternute tot în covóre; înprejur, fride și dulapurî pline cu cărți sêu alte lucruri.

Cărțile sunt tóte pămêntene: „*Vestitorul țerei Românești*“, gazetta lui Carcalechi, se află deschis pe o meșciórá de chiparos cu sidefuri ce este aședată pe una din sofale: „*Curierul de ambe Sexé*“ al lui Heliadé, *Alexandria*, *Povestea Vorbei*, se arétă mai allături pe pat.

Peschire, frumos lucrate cu borangic și cu flori de matase în fețe, atêrnate în piróne, daă ocol

odăilor; perdelele de la fie-ce feréstră sunt de tibat cu o parte albastră și cu alta conabie séu roșie, marea modă de pe la 1816 péné la 1830.

Ér pe mescióra lucrată în siefurí, allăturí cu „*Vestitorul țérrei româneșci*“, se maí află pe o tăviță verde înfăcișând în poleieli și în feçe, ducerea la giamie a Sultanului Mahmud, o mică ceașcă într'un zarf de argint din care ese aromaticul abur al unei cafele pe care rar o maí putem bea astă-dí.

Și rezemat de meșcióra, tradiționalul ciubuc de iasomie, terminat la partea superióra printr'o colosală imomea de chihlibar legată în aur și înconjurată cu peruzele și saphyre, așteptă, aprópe stins, buzele menite sé 'l re-ínsufflețească, și sé âmple odaia cu nuorí albaștri.

THALASSA

THALASSA

NOPTEA DE ARGINT *)

D-lui Albert Mockel, promotorul marelui mișcări litterare de la revista «Wallonie».

Fluturi cu aripi albe, luntrea, între cerul albastru și colórea addâncă a mării, apropierea cóstelor lustruite de thalasure. Insula, pisc de munte vârsat de gehenna plutoniană a transformărilor pământești, sângera la expansiunile solare ultime. Suprafața șesă a ei, largă cât o băttătură de curte, înecată de erburii gygantice fișăite de șerpă, privea apotheosată de strălucirile apusului, immensitatea circulară. Pharul din centrul alb între clădiri mici, — casărmări de odinioară ale garnisónei musulmane, — resfrângea în len-

---

*) A se vedea notele de la finele volumului.

tila ochiului său de cyclop, discul de aur fulgător ce se precipita în mare. Dér luntrea, dănțuitoare pe valluri, scurte, zig-zagă cu „volte în vânt“ repetate. O ultimă manoperă de matroz dibaciū, o repeși pe creșcetul unui vall și o avvicină téfără de stâncă. Nălucă, scăpără atunci de-a lungul potecei urcătoare, bronzul unui pěr scurt și creț, marmora penthelică a unui gît Apollonian și un pharmec levantin de ephēb puber, — ér marea, măcinată între gherdapuri insolente, urmă să plesnéscă în scaliul detunnător.

Adolescentul, prepus noū al Commisiunei europene pentru îngrijirea pharului, ajuns în culmea insulei, se opri: Era a lui insula Șerpilor! Și el, își umflă plămâni, luă în posesiune aerul vivace, jucă érba sub picióre. Dér puțin câte puțin, exalările leșinatóre ale verdeței strivite se ridicău și 'l înfășuraū cu o blândețe dulcégă de chloroform. O molliciune îl șovăia. Solul, îl fura tocmaī ca pe un om beat. Și fără să vrea, abandonna erburilor moi, lasitudinea plastică a corpului său de Spartiat. Atmosphera, condensa asupra'i o abstragere de timp și loc. Cu câte cincī simțurile într'o tăcere aprópe desăvērșită, cugetările i se aboleaū, se afunda în inconșiența voluptuósă a existenței.

Cu tóte aceste, printre exuberanța invisibilă a

vibrărilor de plante, mentha, artificioasă deja cu mici explodări de tonalități pimentate. Animalul omenesc, suprimat o clipă, renășcea ast-fel, superb. De sigur, bolta craniană, ne-luminată încă de ochi, apăsă peste acellaș întuneric, dér bestia, dilata deja, nări sensuale. De altă-parte, amurgul, lărgea sufflarea mării, și și ce, salină și aprigă, îi âmplea peptul. Mișcări lenevose începeau a se afirma; tensiuni musculare supra-veneau și se resolvau sgu-duitoare. Sexul, violent și preponderant, se re-deștepta nainte chiar ca omul psychic să fi fost redat normalității sêlle. Dér acest fenomen, aducea cu sine noțiunea anesthesiată a contactului. Și aprôpe îndată, syncopa, rezultat parțial al unei prea mari radiări de fluid nervos, intra în perioada terminală. Epiderma, resensibilisată, tresărea sub vioiciunea sereii, pori, priimeau impresiunea cu un fel de plăcere ce'i asprea. Auđul, ce i se re-âmplea de vocea mării, definitivă reacțiunea. Deschise ochi: Cerul stins de clarul diurn, plana stelar în maiestatea sphinxiceii sêlle vecinicii. Luciul apei, întenebrat, se mișca săpat de valluri dese. Suffletul puternic al nopței, le ridica resvrătite, Și negre, se repedeau legiuni.

Ênse pharul, schinteiător prin grija vechiului paznic, le trăsnea din înălțime. Și din două di-

recțiunii de-odată, zona roșie a luminei sinistre, le sângera.

Re-dat realității, ténérul, contemplà priveliștea melancholisat de sentimentul solemn al pustietății. Crescut în voia întemplerii, poesia asiatică a plinului Orient, în unele momente, îl covârșea. Aed primitiv, de copil, cântase sórele, luna și stellele. Mai târziu, când preotul venerabil, — singura figură persistentă peste abisul copilăriei sélle hasarduóse, — îl învățase scrierea și citirea, bucuria lui nu era în jocuri. Rătăcitor pe stradele Smyrnei, ce'l attrăgea, era priveliștea vallurilor.

Și acolo, în fața lor, cu pulpele și peptul gol, se lungea pe nesipul cald. Camarađi sėi de sórtă, flori ca și dēnsul presărate de tulpini necunnoscute, decă voiaŭ sė'l aŭfle, șciaŭ unde sė allerge. Dér ei mai des, se arėtaŭ zădarnic. Petrecerile nu-l tēraŭ de cât decă obosea sė desciffreze în foi smulse barbariei scholareșci, trunchiări din Iliada sėŭ Syracusiacele dragoști ale bacilor lui Theocrit, ér une-orī, ênsășī istorice povestiri. «Thalassa! Thalassa!», strigăt isbucnit din celle đece miș pepturī ale illustrei rēmășițe condusă de Xenophon, cânta în mintea âncē copilă ca o harpă sacră. Și sub sdrențele sélle, pittoresc transfigurate de magia solară, își simțea crescēdu'ī o ânimă attică. Un verb de care era âncē inconsciŭ, i se urca pe buze fără

să p^otă deborda. De ai săi îl surprinseră în mai multe rânduri cu brațul întins peste luciul albastru. In acelle momente, ochi săi hypnotisați pe amethystul liquid al orizonului marin, se catife-lău, morți pentru noțiunea realului; de-a lungul systemului său nervos, o super-activitate înprăstia către extremități, înfiorări: corpul, nu 'și-l mai simțea. Și pe când unda leneșă, incendiată de sóre, i se prelingea pe eleganța sculpturală a glesnei, forțe ne-materialle, îi fulgerau sufletul, departe, în o zare confusă, plină cu palpitări de lumii ne-definite. Era ceva ca expansiunile unui parfum de vieți mai trăite. Ênse, de cum voia să'și dea séma, să schinteieze peste întunec cu amintiri precise, tenebre încăpătore de secole, îl invadau, re-despărțeau prezentul de trecut, și sdro-bit, îl re-aruncau pământului.

Thalassa! Thalassa! celebre cuvinte syllabisite în istoricul străbun, coincideau cu începuturile de crisă. Aceste sunnete, surprinse în emiterea lor, ajunseră în scurt timp subiectul glumeț al rîsurilor copilăroase. Cu vremea, nici nu i se mai dîse altfel, ér mai târziu, când marea îl smulse țermului natal, porecla, stărui între Asia și Europa, pêne ce, într'o di, răsunnă cu proporțiunile definitive alle unui nume, maiestuos și ondulator ca vallul.

Faptul că sînul perfid îi legănă trecerea de la

copilărie la etatea adultă, fu pentru Thalassa, o înprejurare norocósă.

Delicategă bolnavă a nervilor, cedă intemperiilor, biciuirei unei atmosfere saturată cu principii potasice, urcării în vârful catargelor, oboseșilor differite. Pe transparența epidermei, începură să curgă tonurile vigurose ale bronzului; mușchi, i se accentuară, se făcură apoi, înpetriri ca ale Discobolului antic. Când la șapte-spre-dece anni, corabia pe care servea, îl debarcă pentru o greșelă disciplinară la gurile Dunărei, pharmecul masculinităței sêlle, îl strecură, mulțumită unei sympathii anonyme de femeie influentă, între împiegați inferiori ai Commisiunei. Și un ann deplin ochi sêi lungi, coperiți de palpitările negre ale genelor, desvoltarea largă a thoracelui, brînul roșu cu care 'și cingea mișlocul, întregul aphrodisiac radiat de organismul sêu exultant de viêtă, pubertatea cam melancholică a frunței întunecóse, tóte aceste mici amênunte ale frumuseței și puterei, se uniră să turbure simștirile feminine ale orașului, să violeze chiar, castitatea albă a viselor virginală de fiice avute. Cu tóte aceste, el, în Sulina ca și în Constantinopol, ca și în Odesa, rămânea acelaș. Timidități ne-învinsé îl separău de femeie, îi puneau pe ânimă anesthesiarea unei ghiățe. Cerca, cu têmelele svîcnitóre, să immite

pe cei de potriva lui. Căuta să se amăgască singur prin vorbe și gesturi impudice. Dér odată coprins între pereți de lupanar, odată intrat între îngustimea mucigăioasă a odăiei, cynismul rece al tristei prostituțiuni, îl re-asvêrlea în uliță intact. Ignoranța lui de femei, îl întorcea către satisfacerile citirei. Și în orele sêlle libere, clasici, vechi lui prieteni pe cari, acum, îi deslușea cu înlesnire, îl înconjurau triumfători. Nóptea, cuvinte mysterióse i se armonisau pe buze. El, 'și le declama cu întovărășiri de gesturi mari. Sonorități de rime, suavități rythmice, se încrușișau în aerul odăiei.

Inprejurarea că obținut să fie nummit paznic al pharului, îi isbi ânima ca o trêmbițare de fanfară victoriósă. Și fără să aștepte vaporul Comisiunei poruncit să libereze insula de vechiul impiegat și să ducă provisiunile trilunare ale noului, încredință vallurilor, pe o luntre de împrumut, aspirarea sea către pacea senină a izolamentului.

Dér luna, enormă, isbucnea de-asupra orizontului, roșie și monstruósă ca o figură de aramă rînjitoare, și Thalassa, se hotăra să se apropie de clădirile pharului.

Un sentiment de lumină placidă, trădat de gemurile unei ferestre, îl cǎllêuzi către localul îngrijitorului.

Bătrênul Mahometan, își pregătea dinaintea

vetrei, cina : Apa, clocotitoare între pânțele unei căldări, tresărea spasmodic, bolborosindu-și deja sub învârtirea făcălețului și presiunea condensatoare a făinei de porumb, agonia transformării. Allături, într'o ólá bătută de flacări repede, stacojeau carapace delicate de paguri, ale căror abdomene, fuseseră silite încă de mult, se 'și lepede în fund scoicile protectore. Septuagenarul, cu obraji aprinși de dogoreală luminosă, cu barbă de argint înblondită, se apleca asupra vetrei, diligent.

Brațele s'elle, vênjose sub largi mâneci de antereu verde, se mișcau implacabile ; cleios deja, malaiul, fusionna cu apa într'o combinare de pastă a cărei vioiciune galbenă buștea aburi gustuoși, pe când, mirosul de raci al pagurilor, începea să ample aerul cu o incontinență iritantă de săruri.

La strecurarea lui Thalassa nauntru, liniștea sfășiată de scârțăirea ușei, detunnă în auđul bêtânului cu vocea tumultuosă a unui eveniment.

Se scia, și fusese, singurul locuitor al insulei din ȕiua în care, brutalitatea stupidă a tunurilor, protocolase în câmpiile balkanice sórta viitoare a Imperialei caducităși.

Cu tóte aceste, capul, 'și-l întórse fără grabă. Dér îndată ce noul sosit se explică, bucuria schinteiă solară în fundul clar al pupilelor dilatate. Căci ce vedea și auđea, se affirma cu senzațiunile

desăvârșite ale realității. Și tînărul, frumos ca un archangel, îi aducea în adevăr, liberarea atât de lung solicitată.

Brațele sêlle de patriarch, se ridicară în sfârșit, larg deschise. Și într'un moment, în mica odaie, nu mai fu Mahometan, nu mai fu creștin: Nu se mai aflară nici chiar două ce se vedeau pentru ântêia dată. Erau aprópe un tată și un fiu, suflete cari, regăsindu-se pe ne-așteptate, înnécă într'o profusiune veselă de vorbe, anni pătimiti, durerile trăite.

Dér mésa, între paturî așternute cu rogojinî, se încărca cu bucate. Bêtrâmul, depunea pe rînd, tótă avuția remășiței sêlle de provisiuni sub lumina tihnită a lampei.

Efflorescența ventusósă a unei părți de caracatiță fértă în vin, și apoi zăcută în unt-de-lemn, aprinse pofta. Orribilul Octopus cu carne îngărășată de sânge palpitant, dispăru într'o clipă lăsând în urmă'i farfuria netedă și o satisfacere onctuósă de fóme domolită.

Mămăliga și paguri, împreună cu bucăți de nise-tru argintiu, marinate sub frunđe de daphin și bóbe de piper, napustiră revêrsarea torențială a sórelui liquid întemnițat în damigénă păiejenată pe care, bunul paznic, o destăinuise âncă de la începutul cinei. Și când nu mai fu nici de mâncat

nici de bcut, când limbile legate nu mai putură
să producă de cât sunnete confuze, lampa, suf-
flată, prăvăli odaia într'un întuneric schinteiă-
tor. Somnul ênse, cerca zadarnic să pecetluiască
pleópele cu odihnă liniștitóre. Scândurile patu-
rilor, gemeau în mișloc neastempérului de miș-
cări. Bêtrânu, vibrator de supra-excitare, de-
vanță timpul: se revedea deja în orașul natal,
sub un cer de aur, pe țermi unei mări de azur
și argint. Depărtările lilă ale orizonului, îi âm-
pleau ochi. Și pe rând, sycomori ce înconjurau cu
melancholia lor maiestuósă gémiile cunnoscute, se
succedau predomniți de svelteța dîmbitóre a mi-
naretelor albe. El, întinerit, se plimba în umbra
récoritóre, recunnoșcea chypuri. Apoi, stăpânit de
sențaunî uitate, recapitula urî și certuri. în
vreme-ce, afecțiunî pe cari le cređuse mormântate,
îl reînbrățișau. Sora sea, frumoasa Fatma, i se a-
rêta mai cu sémă. Și o vedea, în vechiul pridvor
al casei, înconjurată de copii. Ea, de cum îl zărea,
cobora scara în pripă, i se arunca de gît. A!
dulcile sêrutări, ér de altă parte, blondi prunci
ca o di de Maiu ce i se agățau de vestminte!
Și, — „Ce ne adducî unchiule, ce?“ — erau vor-
bele ce fremătau argintiî pe buzele rumene ale
drăgălașilor. El ênse, fără să răspundă, își des-
chidea chimirul. Eî da! le adducea ceva frumoșilor

ângerii : și dintre cele două-sute lire împărătești, aur agonisit cu strădania unei vieți, răsăreau cerceii stellați cu diamante, peruzelatele ace de cap, argintul brățarilor, și la urmă, nasturi de mărgean roșu, — de ce la număr, — ce aveau să sângereze—în pizma vecinătății dușmănoase—cepkenul de catifea havaie al micului Mehmet. Ce n'aducea ênse, bunul unchiu ? Și bătrânul, învêrtindu-se pe patul de scânduri, își pipăia mișilocul, se încredința de trăinicia curelei, jura să îndeplinescă cele visate. Dér realitatea, — cei patru-deci ani strecurați de la plecarea sea, — re-nășcea posomorâtă : dintre ai săi, cei mai tineri, trebuia să se fie acum, cell pușin în culmea vieții. Cât despre frumoșa Fatma, soră mai mică cu două ani, ea, decă trăia încă, frântă în două și cu obrazul terciuit, pôte se terra abia între pridvor și pôrtă. Patul, gema atunci din noă, dér de acea dată, plângător și trist ca un suspin omenesc.

Thalassa, dênsul, cu aușul plin de sgomotul mării, cu simțurile anormalisate de obosélă, în sânge cu vijelia de flăcări a libațiunei prea ample, nici nu căuta să dórma. Ochi săi căscați pe întunerec, se forțau să'l străbattă.

Une orî chiar, din încordarea psychică, resulta în fulgere repedî ce șerpuia în o secundă tenebrele. Ense imediat, o reacțiune intervenea, și vallurile

înnecăcioșe înnăbușeau din nou viqualitatea. In Thallasa, nășcea un sentiment de suffocațiune. Obscuritatea, îl apăsă cu dynamia contractiunei suferită de atmosferă de câte ori lumina își retrage dintr'ênsa suffletul dilatator.

Și de-asupra acelei obscurități, sub curgerea mereu înnouită a nemeților de negură, o tăcere de idei plană. Cu tôte aceste, exaltarea activității ochilor, reducea încet neantul.

Nemeți opresivi, urmaș să curgă tot deși, dér printre ei, alunecău ici-colo, năluci informe ce se osebeau prin o apparență luminosă. Pete gălbuie se lățeau și pereaș cu iuțeli phantasmagorice.

Er mai în apropiere de ochi mormențați sub besnă, alți, proiectați pôte de-asupra întunerecului, de ênsăș ochi ténérului, răsăreaș. El părea chiar, că'î recunnosce. Și acei ochi, nici nu erau de cât ai lui,—ênse îngrozitori, umpluți de licăriri demoniace, verđi și roșii,—vedenie ce, decă dispărea, era înlocuită de chypuri hidose ce frémentaș obscuritatea cu populațiunea lor orribilă.

Septuagenarul, mai pușin impresionabil, se liniștise. Dér în momentul de a se preda somnului, o desfidere îi încleștase mâna pe chimir.

Acéstă mișcare cu totul involuntară nu avusese alte urmări.

Somnul săș, rămăsese calm. Și acum, funcțiunea

respirărei, ne-turburată, se effectua întovărășită de rythmul sonor al unei odihne fericite. Marea singură, biciuia din când în când aerul cu câte un răcnet sëlbatice ce domina hăulirea proprie mișcărilor sêlle obicinuite. Șuierarea vântului ce urma detunnărei, aluneca pe pântecele stâncei cu o urgie de vaiete symphonice. Părea o confusiune de glasuri omenesci ce plâng cu sfășierile disperărei absolute pe sôrta planetei lor distrusă. Ne mai putënd să învingă nervositatea, Thalassa, se sculă în sfârșit și deschise oblónele ferestrei. Luna ce împărătea în culmea cerului, curse de-o-dată în odaie o sleială de argint. Și fu o transfigurare. Pereți albi, poleiți de seninătatea spectrală, tresăriră. Spaimetele întunericului, se năpustiră către colțuri, se pitiră sub paturi, cu o desordine de armată în desastrul frângerei. Scândurile, mésa, rogojinele, appărură ninse. Umbrele înaltelor erburî pe cari vântul le culca séu le ridica în picioré strecurară înauntru mobilitatea lor phantastică ce allerga de-a lungul pereților, ușoră și graciósă.

Thalassa, la feréstră își lipea fruntea de gémurile reci. Privirile sêlle, răpitate de magia nopței, se duceau peste insulă. Érba, sfîrcuita de zăpadă selenară, ondulă pënë în marginea stâncei cu o vijelie de frémăte ascuțite. Vegetațiunile mai

robuste, aşternându-se galopului şuierător, scoteau adevărate strigăte.

Şi peste totă acea suprafaţă mişcătoare, diffusionarea rece a unei străluciri metalice de aluminium dintr'un cer 'nalt şi clar, coborà o feerie albă cu reflexe de un albastru vag.

Dincolo de insulă, marea, precipita vallurî de argint.

Elle, vii, se succedaş şi pereauş absorbite de nivelarea lactată a depărtărilor. Celleri încăpeauş în regiunea directă a serenităţei lunare armonisaş peste monochromia ogînditoare, uşore tonalităţi rose. Ici-colo, artificiaş jocuri de schinteieri hyaline. Eraş şi vallurî ce păreaş troiănite sub secerişurî de zambile vinete. Altele, limpedi ca azurul, allergauş cu creşcetul înflorit de ghiocei. Atmosphera şi marea, asociaş frăgeţimea de colóre a viorelelor cu candorî expansive de crini.

Imaginî de privă-вёрă ténéră se ghiceauş propagate de seninătatea aerului. O fericire patriarhală de idylle, addusă cu sufflarea largului, trecea înfăşurătoare.

Din abysul verđuiuş în care Neptun şi Amphitrita 'şi-auş clădit palatele de smarald, abureauş phosphorescenţe. Sunnete de fluere pastorale se modulaş subit pe asperităţile stâncei. Dér vântul,

tot mai aspru, asvêrlea vall peste vall și sbuciuma insula pe fundamente.

Sunnetele se schimbau în sgrințări stridente.

Voci profunde de bas isbucneau tunnătore. Violoncele, cu întovărășiri puternici de orgă, țipaū în mișlocul explodărilor ce cutremuraū stânca la intervale scurte. Era : ca începutul unei uriașe bombardări de cetate.

Impresiunea argintie a nopței rămânea ênse, neclintită. Numai vallurile cavalcădaū sêlbaticice către scopul lor necunoscut.

Thalassa, desprins de feréstră, se re-dete patului. Luna făcuse în el o liniște melancholică. Dér somnul nu venea âncă.

Pentru ântêia óră póte, sentimentul de a se sci orphan, îl coprindea cu o desolațiune tihnită și dulce. Chypul blajin al unei mame, nu se înclinase în nici un timp asupra'î.

Grija drăgăstósă, cântecele de légên, dojenele blânde, nici-una din aceste sensațiuni ale copilăriei, familiare atâtor, lui, nu'î fuseseră cunoscute. Cugetele sêlle, rêscoleaū zadarnic trecutul. Era tot același întunerec fără voce, ér mai târđiū, tot aceiași pustietate de affectiuni. Mângâiere caldă, afară de cea solară, nu întêmpinase.

Sórele, el singur, era cell care 'l crescuse și iubise, care'î fusesse sănătatea și vieța. Și cu tóte

aceste, rămăsese nemodificat în frumusețea sea internă, eurythmie esthetică ce debordă divinizatoare pe exterioritatea omenescă.

Și cum nu putea să închidă ochi, emoțiunea artistică se trăda și de această dată prin acordurile ne-hotărâte ale unui cântec intim. Vederile sèlle, hallucinate de clarul lunei, se interesaŭ de umbrele mișcătoare ale erburilor pe candórea de var a peretului.

În lumina ce troiănea gémurile, simțea o prezență invisibilă de Musă ce sfolia în odaie petale de rose. Aripă fremătaŭ în juru-î. Poet, — era poet! Și rimele i se încrușișau în minte. Seraphi, îl legēnaŭ pe un rythm de aur. Dér strophele mysteriose, dityrambe inconșcii, nu eraŭ prophante de idee. Impresiunile și imaginele se înșiraŭ fără altă legătură de cât cea statornică în ordinea formelor materialle. Limpeđimă de cer albastru muiat în aurul țilei, schinteiaŭ, la intervale, cu străluciri permanente, întocmeaŭ un fel de motiv principal. Colțuri de natură melancholică séu radiósă, se altoiaŭ apoi, pe maiestatea puçin cam monotonă a refrenului înfășurător.

Addâncimă de văi se deschideaŭ printre un amfitheatru de stânci; Granitul își ascundea rugina sub catifelările verđi ale mușchiului; pe pânțelece lui rēsăreaŭ roșcări feruginóse; asupra silicatelor și

surpărilor micacee rîuraŭ sticlieri; din tóte părțile, impetuosități de ape, isvoraŭ cântătóre; molifți, cu frunđătura închisă; coboraŭ în marginile șesului; sub uni, bacă antică, ócheși séu plăviți, își susuraŭ cuvinte de eglogă; clopoței de capre scuturaŭ vibrări vesele. Fuse, sfîrrăiaŭ în pragul ușilor. În ogrăđi, laptele țerrăia muls pe fundul cenacelor. Vițeii scoteaŭ mugiri fragete. Supra pomilor sburaŭ ciripiri. Și cerul era dulce. Și primăvera răspânda suavități parfumate. Și o frumoasă copilă se oprea în préjma citernei. Ochi ei, lacrymaŭ schinteierile albastre ale saphyrului; dîmbetul ei era purpura rosei... Părea timida revărsare de auroră ce n'astăptă de cât sórele spre a'și ascunde pudicitatea sub rîurarea de aur a betelei nupțiale. Și vedenia, o Musă cu sîni abia nubile, era apucată de masculinitatea hemistihurilor, palpita sub bicepsul rythmului: Iambe o mușcaŭ cu sêrutări aprigi: Dactyle o încolăceaŭ cu un vârtej de mișcări; rime de diamant o pironaŭ. Ea, feciorelnică, ghicea apropierea energică a vigórei, și printre electritatea de trăsnet necunoscut ce avea s'o nimiccească, formularea suggestionátóre a ispitei o leșina convulsată.

Dér superbul vergin, caliciu de crin ne-deschis încă, șovăia. Excesul violenței sexuale îl desarma brusc. Luna, îl recoprindea atunci, spectrală și

rece. Pe fundul peretelui, revedea acelleași umbre mobile profilându'și allergările svelte, marea re-
intra în auđul său cu sonoritatea ei de orgă colo-
sală ; dér acum, vallurile, își unificaũ rugirile în-
tr'un răcnet catastrophal.

Cu tóte aceste, somnul, îngreuia pleópele têne-
rului. Simțurile sélle, se făceaũ refractare impre-
siunilor. Pentru el, sgomotul și lumina, nu măi
existaũ. Cugetarea, supra-viețuia cât-va, ênse,
pervertită și ne-sigură ca flacăra fâlfăiátóre a unei
candelı. Consciința Eului ce resista măi mult, la
urmă, era ștérșă și dênsa.

Ér nóptea de argint își urma cursul peste agi-
tarea mărei.

NĂLUCI DIN VECHIME

P I T A R U L

Era o érnă gerósă...

Tristă érnă pentru sëraci, érna în care am zărit pentru ântâia dată pe bietul Pitar... Să-l fi văđut încovoiat în două cum l'am văđut eű trecênd pe sub ferestrele mele, cui nu 'i ar fi fost milă, dragi cititori? — Bêtrân, umbră a unui alt véc, cu șapca lui cu cozoroc, cu ante-reul lui de lustren negru ce flutura în crivêțul de érnă, și pe care el se tot căznea să 'și'l strângă la pept, era o adevêrată nălucă... Și m'a coprins o milă nespusă de bietul pitar... Unde se ducea el pe gerul de foc, repede-repede, cu pașul iute dér mărunțel precum era și dênsul?

Unde se ducea, șcia numai Dumneđeű. Nici el nu șcia unde plecase, unde o să ajungă, și când o să se întórcă.... Dér plecase... plecase, desnă-dêjduit, lăsând acasă pe o sërmană bêtrână soră,

a lui, pe jumătate înghiățată de frig și de fôme...

Când se întôrse, îi băttuî în gém, și trimiseiũ o slugă de 'l pofti 'nauntru. — De atunci, am vëdut adesea pe bietul Pitar. Intra din cafenea în cafenea și sta pe lângă ușă, smerit, cu ochiul rugător, dér nu cerea nimënuî nimic. De 'i dai ceva, lua; nu 'ți mulțumea nici-o-dată; privirea ce oprea asupra'ți, era ênse plină de atâta recunșcințã, în cât te simțeaî mișcat fără voie.

Multe 'mă-a povestit mie pitarul din vremile trecute, din vremile giubelelor, antereielor, rochilor de sarasir, iacalelor de samur, căci era bătrân și vëduse multe. Ținea minte pënë și domnia lui Vodă Șuțu, care era urât, negru, scurt și cam ghiebos, dér care, cu tôte aceste, nu era mai pușin priimit la paradă în vuetul meterhanelei și cu cântecul obicînit de priimire al Domnilor de pe vremea de atunci, cântec ce era cam în felul ăsta:

„Nalt ești,
 „Óchieș ești,
 „Sprâncenat ești,
 „Frumos ești,
 „Hura ! Hura !
 „Să trăieșci
 „Să îmbetrâneșci,
 „Măria Tea !“

Și Vodă-Suțu, ghiebos, negru și urât, pășea îngânfându-se, cu o mână pe iataganul din brîu și cu alta în șold, în sunnetul acestui cântec, al cărui ison 'l ținea meterhaneaua și ciohodari cari loveau cu sgomot în nișce tipsii de aramă.

Pe-attunci, bietul Pitar, nu era ce-a ajuns astă-dî....

VRAJITÓREA

Mareluț diarist Luigi Cazzavilan, ilustrul întemeiător al presei populare române.

Ăl de-a pomenit'o, o ține minte, ér ăl de n'a pomenit'o ș'a auđit numai de ea, — de se află cum-va șeđetor la țerră,—și tot îl trec nădușelile, de câte orī aude cāntānd ciuhurezi ¹⁾ prin pădure.

Și de se uită nóptea, din pridvorul casei în curte, i se face pěrul măciucă pe cap, că dór se nu védă pe năpasta de Méđă-Nópte stāndu'ī în bătătură în chyp de moghindéță ²⁾ orī de vre-o goșgogeamite claie de fîn.

Că, veđi! Méđă-Nópte, se făcea pe-attunci, și claie de fîn numai de'ī mișca din deget, vrăjitórea ce mi'ți-o puse la mână de o ținea ąiua într'un năpārstoc ³⁾ și de 'ī dedea drumu numai nóptea,

1) *Ciuhurezi* : — Paseri de nópte. Expresiune întrebuințată la munte și mai ales peste Olt.

2) *Moghindeață* : — Poșor seů mică movilă; — mușuroiů etc.

3) *Năpārstoc* : Degetar.

să battă ale câmpuri și ale văi, și să mi'ți viă, măre, viă, pe la ale case de rumâni, aci battënd din piuă, cu o falcă în cer și cu alta în pământ și aci purtată 'n svîrna ¹⁾ într'un cauc ²⁾ de ciuturi ³⁾, dus în loc de roți, pe câte patru fusuri ce mi'ți sfîrrăiaū și ce mi se rësuceaū în tôte părțile și ca și nișce alte alea. ⁴⁾

Baba Cleoanța, — că așa îi dîceaū vrăjitorei tôte fetele și toți dănaci ⁵⁾ din sat; ba pënë și Gaga ⁶⁾ Sanda tot așa îi dîcea — își avea căscîora ei, de la capu podului măi la valle, și dincolo de cruci, sub un povârniș de déll, ce dór cât ei da cu sburătura ⁷⁾ și 'l ajungî.

Și vedî-că, nu șcia nimeni, nici din sat, nici de prin nouë sate de prin prejur, pe meșteru care i-o zidise, necum de vremea în care se pomenise, — uite-așa! — hodoronc-tronc, eșită ca din pământ și alcătuită așa precum era ea, — adicătelea, — pe palma ei de loc, și între stobori ⁸⁾ și pîrlézul ⁹⁾ ei.

1) *Purtată în svîrnă*: Expresiune Oltenescă; — purtată într'un mod «năbădăios».

2) *Cauc*: idem; întrebuițată măi mult peste Olt. Fie-ce fântână își are, legat cu un lanț, câte un vas de lemn scobit ce se nummește cauc și ce servește spre a se scôte apa.

3) *Ciuturi*: fontâni; de la «citerna».

4) Expresiune populară: «Alte alea», — Lucruri supra-naturale. — Se măi uziteză încă spre a se dîce în loc de «l'a luat din Ielle», — «l'a luat din alte alea».

5) *Dănaci*: — Flăcăii.

7) «Gagă» își dîc țerancele între elle, peste Olt, în semn de consideratie. — «Gagă» inolcuiesce pe orășenescul «Țață».

7) *Tandără*; așchie de lemn.

8) *Uluci*, pârmaci.

9) *Un fel de gard măi scund format din nuiele.*

Alde Baba Cleonța, firește că nu era să scôtă ea graiū din gură despre tóte astea, da' numa', din vreme în vreme, și mai ales la ȕile mari, ca la Drăgaică ori la Obrejenii, o tot auȕeai tocându'ı gura 'n fiere despre alte alea de când cu zăpada roșiă, ori de când cu steaua cu nouă coȕi.

Apoi de !... Să vă fie cu voia dumnévóstră cinstiți boieri, ori să nu vă fie, așa era Baba Cleonța... Că nu pomenise ea, de-a surda ori de doru lelei, zăpada a roșie și steaua cu nouă coȕi, care, de-o fi fost,—o fi fost,—da' când o fi fost,—numa' Dumneȕeu șcie,—ênse trebuie să fi fost,—că tóte câte se povestesc,—așa,—de florı de măr,—nu s'or fi povestind, măre !

Și décă dumneavóstră, — ái de lumea nouă,— mai stați la gânduri și vă tot tărăgăniți ¹⁾ ca să mă credeți, feriti-vă ca nu cum va să vă pomeniți într'o bună diminéȕă că să cobórá ér pe pământ,—bate-o-ar potca de babă !—și că vă pune fusu ca să vă aducă pënë la ea, călări fieșce-care, pe câte-o trestia de-a lungă,—da' șcii! — de-aci și pënë colo, așa precum i l'a pus lui Niȕă al Stanchei, ál de 'l luase la melenȕie ²⁾ și de nu se mai întorcea acasă la Trana a Păuneı!

Că Trana, îl tot plângea de 'și luase lumea în

1) A da vreme dupe vreme; — a întârȕia.

2) Stricarea populară a cuvântului «miliȕie».

cap, pănă ce o prididi dorul măi cum se cade de 'și luă într'o séră ânima în dinți și de se duse să battă la ușa babei Cleonței care, taman¹⁾ atunci, pusese cuțitu într'un colț al casei dupe ușa de să addunaseră toți pureci grămadă pe el, și ăi potcoviți cu nouă-deci și nouă de potcove și ăi nepotcoviți.

Și cum ședea baba și se uita la ei făcând haz și torcându-'și furca din brâu, intră înauntru și biata Trana a Păunei, și, dupe ce se uită bine prin tóte colțurile casei ca nu cumva să se pomenescă în cîrcă cu ăl din baltă, (Ptiu! Uccigă'l tóca)! își povesti și ea pustiul ei de foc.

Și baba, care nu era tocma' rea de sufflet cu ăi bun, ei numa' cu ăi rēi, măcar că era uscată ca o stafidă și 'naltă ca o păleață²⁾, îi dete să bea dintr'o sticlă apă ne'ncepută și să mirósă busuioc d'ăl de nu s'a pus bruma pe el în nóptea lu' Sf. Vasile³⁾, și se făcu, mare, la ușa, Niță al Stanchei călare pe o prăjină de-a mare, și se cunună Trana cu el la lună, ér bișag⁴⁾ avură în casa lor pănă ce se ridică baba către alte tērrâmuri, în năpârstocul în care ținea închisă pe nēpraznica

1) Tocmaî.

2) Prăjina.

3) Este un vechiū obiceiū de la țērră. În nóptea annului nou, pune fie-care în grădina casei câte o chită de busuioc, și decă chita va rămânea ne atinsă de brumă, acēsta dovedește că omul care a pus-o, va avea mult noroc și nu va fi ajuns de necazurī în cursul acellui ann.

4) «Bișag»: —belșug—îmbelșugare.

de Mădă-Nópte, a de se făcea când moghindéță, și când claiie de fîn, și a de umbla, aci băttënd din piună cu o falcă în cer și cu alta în pământ și aci în caucul de ciuturi purtat zvërna pe patru fusuri ce mi 'ți sfîrrâiaü și ce mi ți se rësuceaü în tóte părțile ca alte alea.

Și măre, veđi!... De când baba care o ținea închisă s'a ridicat către alte tērrāmuri, nēpraznica de Mădă-Nópte, se aședă, dupe cum îi e voia, în băttătura fieșce-cărei case de rumân, fie om bun la Dumnezeu, fie om rău, că nu mai este cine s'o închidă ȓiua în năpârstoc, și, s'o asmută numa' nóptea, acolo unde se cuvine, ér nu și acolo unde nu se cuvine.

Și măre, veđi... Tot de-aia, nu se mai întórce acum la casa lui, nici a sculă de dānac care a plecat la melenție și plecat a rămas pēnē în ȓiua de astă-ȓi cu ānima fetei Tranei cu tot... Că nu mai este cine s'el aducă călare pe o goșgogeamite¹⁾ prăjină ca pe Niță al Stanchei ca s'el cunune și el cu féta Tranei și s'el trăiască și el cu bișagu 'n casă, ér nu cu nēpraznica de mădă-nópte în bātătură.

---

1) De o lungime ne-mēsurată; extra-ordinară

CANARIȚA¹⁾

Lui N. Tinc, poetul, plin de vervă
și litteratul luptător pentru adevăr.

Pe-attunci, le punea petec roșu!²⁾).

Ori cât de bogate ar fi fost, li 'l cusea frumusețel pe rochi de la cinstita Isprăvnicie, ș'apoi le dedia drumul pe-aci 'ncolo...

Îi cususe petec și Cănařiței, dér fiind-că Dumneșeu îi detese pěr ca s'e 'i trecă de brâu în jos, ea și'l ascundea s'e nu se védă ál mai mic colțuleț. Dér ce o supera mai mult nu era tocmai petecul, arde-l'ar focul, ci dragostea ce prin sese de feciorul unui boer mare. Și 'i era necaz fiind-că jurase s'e nu iubească pe nimeni, s'o iubească toți, și s'e s'erăcescă pe câți or iubi-o.

Că se ținuse de vorbă pënë în ziua de 'l vè-

1) Acest nume nu e fictiv precum nici persónna care l'a purtat; — de Cănařița 'și-adduc de bună sémă aminte mulți dintre bėtrâni.

2) Ori cât de barbar s'ar părea lucrul, el este adevărat; mie êne nu'mi pare nici mai barbar nici mai retrograd de cât faimósa măsură polițienescă a felinarelor roșii.

duce, așa 'mă cam dau cu socotéla pentru că avea casă mare în podul *Calitei*,¹⁾ pe unde appucea la Antim, butcă și arnăuți. Dér giuvaerurile câte le avea!... Că te puteai uita cu ochi la sóre și la elle nu te puteai uita.... De la un cârd de vreme ênse, nu măi vrea să șcie de nimic...

Că era Cărnărița amoretată de se mira o lume....

Êr întru curățenia dragosteii se întărise ânima și i se înălțase suffletul pentru ca să începă un traiu nou :

Ea, care 'și rîsese de iubirea tutulor, iubea ; ea, ai cărei ochi verđi și luminoși se apprindeau numai la lumina aurului, simțise ochi apprinđându-i-se în lumina altor două ochi : Ce iubise, disprețuia, ce disprețuise, iubea...

Frumósă ca o cofetură, ai fi cređut că se frânge de 'i strânge-o măi tare în brațe ;.... Cu vin-o încóce, plăviță 'n față și cu pěrul negru, să fi âmblat nouă țerră și nouă mări, nouă annă de-a-rândul, și tot nu 'i puteai găsi perechie Cărnăriței.

Și fiind-că nu putea s'o védă nimeni și să n'o iubească, o iubise și Drăgușin²⁾ frumosul fecior de boier mare.

1) Strada Craiovei ; acum, callea Rahovei.

2) Nummele de *Drăgușin* era fôrte întrebuintat în vechime. *Drăgușin*, nu este precum s'ar putea crede un diminutiv al lui Dragoș, ci un numme cu totul deosebit.

Ér în vremea când înfloresc trandaphyri și teii, eși Drăgușin de la Cănařița în vĕrsatul điori-lor, și luna, ce cu fața întinsă la eï îi privise tótă nopticica prin feréstră, îngălbenise de ostene-lă, pĕnĕ ce albise pe cer ca o rotogólă de hârtie.

Veni și a doua-đi Drăgușin, și două annĭ de-a-rândul veni, ér boieri, cari aveaũ obiceiul când eșea de la divan sĕ poposească la Cănařița care 'i cinstea cu câte o vutcă de-a bună, de două annĭ nu se maĭ vĕđuseră călcându-ĭ prin casă...

Mamă a două gemenĭ, părea că o ertase și Dumneđeũ, atât o făcuse de norocită.

Dér în al treilea ann, tocmaĭ în vremea când se scutură trandaphyri și teii, era nunta unuĭ fecior de boier mare la biserica Săringar. Mirésa, în rochia de sarasir,¹⁾ se pleca dinaintea altaruluĭ đimbĭnd printre firele beteleĭ mĕndruluĭ mire care o ținea de mână și nu ridica de-asupra-ĭ ochi luĭ albaștri ca o rađă a ceruluĭ.

Ér într'un colț al bisericeĭ plângea o femeie înbrăcată cu zăbranic negru :

---

1) Pânză de fir. Rochiele de *Sarasir*, erau rochiele de mirese ale fetelor de boieri din vechime. Elle costaũ adesea câte 300 și chiar 400 galbenĭ, dupe calitatea firuluĭ; acest lux s'ar părea unora fôrte exagerat; dér de se va ține séma că acelle rochi erau pe urmă întrebunțat la tóte ocasiunile mari, se va conchide lesne că el nu era nimic pe lângă cell da astă-đi când modele se schimbă pe fie-ce đi, și când o rochiă pusă le un bal nu se maĭ pune la altul.

Că se scuturaseră și teii și trandaphyri, și Dumne-deu pedepsea pe Cănařița...

Și pene la annul, cei două copii gemeni, născuți într'o di, îi muriră.....

Er bolile veniră plesnind din bice și rînjind din dinți de-o uscară de-a 'n picióarele, pace și odihnă nu mai avu, și mâna lui Dumne-deu rămase apesată asupra-i pene la ceasul morței.

Attunci, dér numai atunci, înconjurată de toate fetele sêrace din București, căroră le înpărtea mărgăritarele și diamanticelele ei ce âmpleau vre-o trei-deci de lădițe de chyparos, se dice că fruntea i se însenină o clipă și că închise ochi strigând :

«Mulțumescu-ți Dómne că m'ai ertat.

Dumne-deu o ertase, da. Casele ei ênse, stañ pene astă-di în podul Calitei, pe unde apuci la Antim, păraginite, pustii... Prin curte cresc bălăriile și muschiul se agață pe colțurile de ziduri dărâmate ; prin odăi cântă cucuvăile, sbóra falfăind lilieci, și luna, prin gémurile sparte, se uită 'nauntru a jale tótă nopticica pene ce, îngâlbened de ostenelă, încetul cu încetul, albeșce pe cer ca o rotogólă de hărtie...

CAPITANUL DE POȘTA

Domnului Emanoil Krețulescu,
vișă de Basarab și înălțime suf-
fletescă.

Nóptea era fără stelle. Eram duoî în careta dusă de trei surugiî și coboram cósta de la Greci.

Copaci, să arătaū și pereaū ca nisce năluci pe crésta dealului. De-o-dată vedurăm urcând o nă-maiă de trăsură. Felinarele eî licăreaū ca nisce cărbuni roșii. Surugii hăiră ca să dea mai la o parte trăsura ce urca. Dér ea venea drept spre noi, că boieri eraū și 'ntrênsa! Careta nóstră era ușoră și ne-sigură ca timpul noū. Ca vremea ve-chiă era grea și zontuită trăsura ce venea din potrivă: Clocnirea nu se putea înlătura:

Prăpastia era allături.

Tocmai când credeam primejdia mai sigură, o rôtă sbură țândărită de la vechia hărăbaie ce cădu pe pantece și se opri.

Trecurăm pe lângă ea în fuga cailor și peste un sfert de cés ne pomenirăm sosiți în curtea poștei.

Nișce grajduri întocmite din nuiete, și o cășcioră văruiță, cu prispa de pământ, erau tot cuprinsul acelei înprejmuirii. Căpitanul de poștă, cum auți clopotele de la cai, eși în prag, ne deschise ușa caretei scoțându-și șepca lui cu cozoroc verde și începu să ne facă obicuințele temeneli.

Ne pofti înauntru să ne odihnim și nu ne căirăm că ne-am dat jos: Nu erau multe lucruri în odaie, dér curățenia era mare: Două paturi cu scórțe țerrânești, scaune de brad vopsite cafeniū; pe mėsă, albituri lucrute cu iglița, sfejnice de alamă lustruite bine; în pėreți, portrete cu pervazuri negre, înfăcișând omorărea lui Mihaiū Viteazu la Turda; pe ferestre, un șir de tãrtăcuțe și de gutui. Mai erau pe una din ferestre și două coșulețe lucrute din cuișoră înșirată pe ață. Din elle eșeau flori făcute din lânuri. Allături se mai aflau și câte-va ouē roșii și câte-va încondeiate, alese tot printre ale gogonețe și păstrate de pe la cine șcie ce Paști.

Căpitanul de poștă era un om bėtrân: De sub antereul în care era înbrăcat dupe portul de atunci, se arėta un taclit vėrgat cu albastru pe fund portocaliū. El avea nevastă și copii și de

trei-deci de ani era căpitan de poștă : Léfă avea mică, dér bacșișuri avea mari : Că în vremea aia se dau bacșișuri fără să se cêră ér în dîlele de astă-dî se cer cu neobrăzare, și cu neobrăzare se bagă 'n pungă.

Căpitanul, avea mîre, și o fêtă frumósă ca dîua albă. Tava cu dulceață ori cu cafele ea o aducea.

Se putea dice că nu era bietul căpitan de vină în privința bacșișului, ci tava cea verde cu flori lucrate în sîdefuri :—că pe tavă cădeaă icusari ori rîlele¹⁾, ér nu în mîna lui...

Décă trăgea și el cu còda ochiului, asta nu e trêba nimênui : N'avea dreptul să se uite și el la sîdefurile tăvei?..

Bietul căpitan de poștă, când eram duoi într'o caretă dusă de trei surugii, unde e să védă drumul de fer de acum și să se plimbe într'ênsul, în taclitul lui cell vèrgat cu albastru pe fund portocaliū și cu șapca lui cu cozoroc verde în cap?...

Unde e să védă casele de poștă prefăcute în stațiuni, mobilate cu canapele de pluș roșu, cu mese de marmoră cu candelabre de gaz aeriform, și'n pèreți cu portrete înfăcișând congresul de la Berlin, și cîte alte bazaconii de felul acesta? Că i'ar

---

1) Corrupție din lire.

plăcea și lui lucrurile astea tóte și 'și-ar schimba bucuros antereul lui pe pardesiu *à la Gambetta*, dér când ar veni vorba la traiul cell din tóte ȃilele, la tóte dăjdiile de plătit, s'ar întórce repede în căsuța lui de poștă sub povârnișul cóstei de la Greci, între paturile lui cu scórțe țerrănești și între ferestrele lui cu gutui pe elle, punându'și ér în cap, șapca cu cozoroc verde, și, în taciutul lui cu dungă albastre pe fund portocaliú, ar așcepta vesel careta dusă de trei surugi ca să'i deschidă portița și ca să strige de isnóvă dănacilor călări pe deșelate :

«Bine-ați venit, băieți, că de mult nu ne-am văđut!»

C E A U Ş U L

D-lui M. S. Niculescu, român al
unui timp ce nu mai este, — ca do-
vadă de prietenie.

De când cu căille ferrate, poştele, caii de poştă, surugii, ciauşii, olacurile, căruţele, trăsurile cu zonturi, diligenţele, şi o mulţime de alte mişilóce de căllătorit tot atât de vechi, aũ perit ca şi cum n'ar fi fost, întocmai dupe cum aũ perit sfañti gologani, paralele, irmilici, icusari şi rubielele.

S'a dus vremea când cumpărai trei covrigi la o para, şi când ocaua de carne o luaĩ pe o firfirićă de trei-spre-dece.

S'a dus vremea când decã plecaĩ la drum, în-hămaĩ la trăsură douĩ-spre-dece cai de poştă duşi de câte trei surugii cu pletele în vânt şi călări pe deşelate.

Şi în locul acellor bine-cuvântate *vremuri*, pline de phărmeacătoře poesie, a venit *timpul, timpul nou*,

timpul de astă-đi, țesut cu drumuri de fer și cu tóte năpăstiile ce s'aũ potopit pe țérră pentru ca s'o ducă la desmădulare și peire.

— Dér ce?... vor đice uni; nu e mai bine acum că nu mai suntem înbrăcați în anteree și cu petele în islice?

— Nu; nu e mai bine, voiũ răspunde eũ, căci mai bine ar fi fost s'e fim tot în antereie și cu ișlicu în cap, de cât în haine străine, pe drumuri de fer străine și cu sërăciă órbă în pungă.

Rěposatul tată-meũ, (Dumneđeũ s'el erte) nu era tocmai de o părere cu mine, că de câte-orĩ pleca la drum se supěra gróznic pe poștă, pe surugii și mai ales pe bieți ceauși. 'Mi-oĩũ adduce aminte cât oĩũ fi de ocară ce trase ceaușului de la Vadulat.

Plecasem din București cu trăsura nóstră cu zonturi, mare cât un hambar și care s'e despărțea pe miđiloc printr'o perdea; și pentru că trăsura era inhămată cu doui-spre-đece cai, sosirăm destul de repede la poșta de la Vadulat, dér, cu tóte aceste, điaua fiind mică tómnă, începuse tocmai s'e amurgească. Când se adduseră caii ca s'e'i schimbe, tată-meũ chiămă pe ceauș și'i întrebă de ce aũ scos surugii din grajduri numai opt cai? Și ceaușul, pe care mi'l adduc aminte ca acum,

un om înalt și chypeș, îi răspunse, că ăi-l-aiți sunt la ciair.

De-or fi fost caii la ciair ori nu, Dumneșeu șcie; dér ceașul vedând că nu i se trece cu una-cu două, scóse ca din pământ încă patru cai și puse de 'i prinse la trășură pe lângă ăi-l-aiți. Surugii se asvêliră apoi în șea, cu bicele în mână, și gata de plecare, pe când ceașul, cu căciula cu fund roșu în mână, ca mai mare al surugiilor, căci ceași erau un fel de vetafi ai lor, le da feluri de poveți, ca bună-óră: să mâne bine, să bage de sémă la hopuri și altele multe, dér aceste, mai mult pentru a face să'i cadă bacșișul obicînit în căciulă, de cât din grija ce avea ca să sosim cu bine la poșta următoare.

Așa era perita nălucă a ceașului de poștă, și pare că 'l ved încă în picióre la portița trășurei, în ițari de dimie albă cusuți cu arnice, și cu peptar roșu ale cărui flori de matase și fir stră-luceau în celle din urmă rașe ale sórelui ce apusese de trei sferturi dupe déllurile ce albăstreau în depărtare.

SURUGIUL

Dómnei Cecilia Florea Stăncescu

„Căruța poștei de diminéță,
Din dori diley, pe drum era,
Și surugiul ce a sea viață
Pe cai petrece, plesnind, striga :

„Mânați cu toți domol la valle,
Mereu la culmea ce o zăriți,
Acolo 'i poșta, sfârșit de calle,
Unde voi trebui să odihniți.

„Voi odihni-veți, dér ticălosul,
Eu n'am odihnă p'acest pământ...
Suffletu-mi sbóră la 'ntunecosul
Al dragei mele vecinic mormânt.

„Cât am iubit-o, voi sciți de tare,
Voi țineți minte ce gónă dam
Grăbind prilejul de sêrutare..
Ah! ce ferice p'atunci eram.

„Eram ferice, dér cruda-mi sórtă
 Puține ðile mi-a fost ðimbit,
 Căci eú pe draga-mi o vèdui mórtă,
 Şi eú la viaţa fui osândit.

.....

Era un frumos flăcăiandru de opt-spre-ðece anni surugiul cu obraji pírguiţi în sóre care 'şi pe-trecea vieţa cállare plesnind din biciú şi cân-tând. Umbla de la o poştă la alta ca pe moşia lui: véra, în arşiţa sórelui, cu cămaşa desfăcută la pept; tómna, cu peptul biciuit de viforul încărcat de zăpadă.

Orí de mâna doui-spre-ðece cai în şir, orí de mâna opt, înaintaşi, tot aşa iute gonea, şi de la Ciolăneşci la Talpa ¹⁾ se ţinea vârtej numai pulverea drumului, ér hăiturile i se auðeau calle de un sfert de poştă şi mai bine.

De sub căciula lui de óie négră, pusă cam într'o urechiă, scăpa un për ânelat şi stufos ce scă-păra în raðele sórelui mií de schinteí de aur. Şi 'l iubeau tóte fetele mari şi tóte nevestele de la Talpa, şi tóte nevestele şi tóte fetele mari de la Ciolăneşci.

Dér el nu iubea, în afară de murgii lui, de cât pe Ruxanda, féta hangiului de la Talpa.

Ciolăneşti şi Talpa, douë pošte pe drumul cell vechiú al Craioveí,

Că o întâlnește în sânțitul sórelui într'o porumbiște, și 'i făcuse salbă din sfanți ce strânsese dupe bacșișuri....

Și 'i cumpărase flori de târg și panglică în trei fețe tocmai de la Pitești pentru ca să 'și-le împletească în păr și să jöce cu elle Dumineca la horă.

Êr de la Ciolănești la Talpa de-aia se ținea vârtej pulverea drumului, și când era și când nu era de dus vr'un olac.

Ioniță, feciorul vetafului de la curtea boierescă, veni ênse într'o bună diminéță să împețească pe Ruxanda, așa că, peste trei săptămâni, se întinse nuntă mare în curtea hangiului, măcar că plânse biata Ruxanda pêne ce 'i secaseră ochi și 'i veștediseră în față florile tinereței.

Și a doua zi, sosi în curtea poștei olacul, dér fără surugi: că frumosul flăcăiandru, cu obraji pâr-guiți de sóre, cu căciula de óie négră pusă cam într'o urechiă și cu părul ânelat și stufos ce scăpăra în rațele sórelui miș de schinteii de aur, își răpusese vieța și zăcea mort într'un șanț al drumului.

Êr de atunci, pêne în zilele nóstre, nu s'a mai vădut pulverea de pe drum ținându-se vârtej între Ciolănești și Talpa.

VERIGA ȚIGANU

Luî N. P. Romanescu Primar
al Craiovei, fostul meu conșcolar
și fiu al unui om de inimă,—om
de inimă el însuși.

În vremea când toți boeri mari erau mari; în vremea când toți țerrani erau ne-înpămâtenii, dér când nu era țerran care să nu aibă câte două vaci cu lapte în curte și câte-o perechie de boi, bez felurite oare ¹⁾ de-ale casei; în vremea când se întindea la Paști prin curțile boerești govii ²⁾ de se ducea pomina și de jucau în elle fetele și nevestele cu zavelci muiate în fluturi și sălbî de sfanți la gît, în mîijloc cu câte-un costandinat ³⁾ d'âl mare, trăia și Verigă Tiganu, vestit de la Mălăiești ⁴⁾ pënë la vallea Boului ⁵⁾, și de la vallea Boului pënë sus în munte la Polovragi ⁶⁾.

1) Expresiune populară : felurite oare de-ale casei ; felurite paseri domestice.

2) «Govii» ; hore.

3) Monetă de aur de la împăratul Constantin.

4) În Dolj, plasa Amaradiei.

5) Idem.

6) În Gorj, plasa Novaci.

Era urât Verigă și negru ca un Arap, dér era lăutar bun. Ș'avea lipici, mare, cum nu putea să aibă altul, cu fesul lui roșu în cap și cu taclitul ¹⁾ lui de stambă galbenă vërgată cu negru.

Când îl auđeau de diminéța, în ȃia de Pașci, cântând colo sus pe déll, în curte la C'conu Mitrachie ²⁾:

„Biru greũ, biru greũ,

„Veniți toți copii, ³⁾

să fi vëđut cum allerga lumea de prin șepte sate dinprejur, ca să vie la govia unde cânta Verigă.

Mariuța se amarezase de Verigă.

Și când veni ȃia de Sân-Pietru, de se 'ntinse în curte la C'conu Mitrachie govia mare tot ca la Pașci, de și eraũ așeđate pe sub opt pătule la umbră câte opt mese încărcate de străchină cu păsat ⁴⁾ și cu ploșci de vin, se apucă C'cóna Catinca de'i cunună.

Dér dracu se apucă și el de 'și băgă cóna între ei chiar de a doua ȃi. Și nu mai cântă Verigă de atunci :

1) Taclitu servea de brău; câte o dată priimea și altă destinațiune el era dintr'o stofă în felul șalului numit taclit. Omeni mai fără dare de mână îl făceau din stambă.

2) Diminutiv popular de la Dumitru: «Dumitrache, Mitrache».

3) Cântec vechiu.

4) Bucată pregătită din porumb rijnit și lapte. Se asemănă foarte mult cu laptele cu orez.

„Biru greū, biru greū,
„Veniți toți copii“.

Dér dragostea i-o păstrară tóte satele pêne la mórte, și când muri se sculară ca unul, de la Mălăiești la vallea Bouluī, și de la vallea Bouluī sus pêne în munte la Polovragi, de 'l petrecură la grópă, cu fesul lui roșu pe cap și cu taclitu lui de stambă galbenă vėrgată cu negru.

ISPRAVNICELUL

Luī Charles Ad. Cantacuzino,
poet al secolului XVIII, rătăcit
în secolul al XX și în România,
precum și rarului amic.

Acea ce este astă-dî îngrijitorul de moșii era înainte vreme ispravnicelul, cu osebite că îngrijitorul de moșie de astă-dî, este ori grec, ori nêmt, ori cine mai știe ce lighionă de nêmt, pe cînd ispravnicelul ce am pomenit în copilăria mea era român neaoș, și se alegea tot d'auna printre fruntași satului, așa că mai nici-o-dată nu era tîrgoveț.

Ispravnicelul pe care l'am pomenit în copilăria mea, sê nummea Ion, și era în slujba moșului meū care avea o desêvîrșită încredere într'ênsul.

Ion era un om mai mult nalt de cât scund, și cam de vre-o patru-deci de ani. El îngrijea de ale moșiei și de ale casei. Chiălar la pivnițele pline cu buți de vin ori de rachiu, nu clinea nici-

o-dată din elle măcar un singur dram ; cât despre jignițile pline cu grâu, făină, porumb, malaiū, fasole, mazere și cu alte róde ale câmpului, de și erau lăsate tot pe mâna lui, el își îndeplinea și acéstă sarcină cu aceiași frică a lui Dumneșu și cu aceiași cinste și omenie către lucrurile stăpânului.

Inpotriva îngrijitorilor de moși din ȕiua de aȕi, cari se cam codesc, și âncă cum se cade, la lucru mult, vremea a frumoșă a lui Ion-Isprăvnicelul, era véra, când munca este afară la câmp în toiul ei și când abia ai vreme să înbucă o bucatură-două decă te îndeletnicești cu căutarea pământului.

Și s'el fi văȕut cu câtă bucurie privea el la pătulele, hambarele și jignițile ce se âmpleau cu grâu oră cu porumb și cu orz, ai fi creȕut că tóte acelle înbelșugate róde sunt ale lui ér nu ale stăpânului. E adevérat că pe attunci, stăpâni de moși țineau la slugile muncitóre și credincióse, căci moșiile, dinpreună cu locuitori de pe elle, rămâneaū în aceiași casă, scoborênd din ném în ném, așa că, stăpâni lor nu erau cei cari sunt astă-ȕi în cea mai mare parte.

O singură dată îmi adduc aminte să se fi suȕerat moșu-meū pe isprăvnicelul s'eu :

Era tocmai în vremea culesului prunelor și

Dumnezeu trimisese în véra aceea o bine-cuvântată mană peste toate ale pământului. Eram copil ca de vre-o șapte ani, dér nu voiú uita nici-o dată grămețile de prune ce se strângeau sub fie-ce pom și ce mergeau crescând, că băieți și fetele veneau mereú cu postăvile încărcate, și părea că prunăria n'o sê se mai sfârșească de cules fiind-că da în anul acela róde înduoite.

Moșu-meú se bucura mult, și pe când bunică-mea rămăsese sê îngrijescă de rostul casei, colindând aci prin argeaua ce rêsunna de patru rêsboie puse în mișcare, aci prin cuhnia în care se pregăteau lăpturile, smântănurile și unturile obicinuite la țerră, el coborîse la pòvarna din valle.

Ion, o pățise ênse de data aceea fiind-că detese di dupe di cu dregerea vaselor povernei, și, dupe cum îmi spuse mai târziu, supërarea lui moșu-meú îi păruse cu atât mai mare cu cât o întempina pentru ântêia óră.

Dér toate trec..., și astă-di ei dorm câte'si trei la umbra bisericuței ce albeșce din depártare pe albia frumósei văi a Amaradiei: moșu-meú într'acellași mormênt cu bunică-mea, ér credinciosul Isprânicel lângă dênși.

Și astă-di, acea înflorită moșie înteleneșce și intră pe mâni străine... Am revêdut câmpi, odi-

nióra roditori de atâtea bucate triști și coperiți cu măracini, vesela prunărie prin care m'am jucat de atâtea ori, părăginită și cu pomi uscați pe jumătate; pivnița ce gemea de greutatea buților, deșertă; argeaua ce răsuna de sgomotul a patru răsboie în mișcare, schimbată în staul de vite..... și pretutindenî, jale și părăginire: pânze de păiajenî și érbă a ruinei...

Căci *vremea* Isprăvnicelilor a trecut și a venit *timpul* «Ingrijitorilor»...

CĂMĂTARUL

Domnului Grigore Ollanescu, iubitor al
limbei și litteraturei române,— *ommagiu*.

— Dute la Kyr-Năstase, Țicea pănă acum vre-o două-Țeci de anni boierul, ori neguȚătorul, cellei mai credinciose slugi ce avea, când sfârșea paralele,.

Si sluga, se ducea la Kyr-Năstase, cu răvaș ori fără, și se întorcea tot-d'a-una cu parale. Și mai tôte judeȚele aveaă câte un asemenea Kyr-Năstase.

Pe cell pe care l'am apucat eă, îl Țin minte scund și cam roșcovan, purtând jiletcă albă cu nasturi de mărgean roșu și cu lanȚ de aur, gros și lat, pe dupe gît în jos.

Lua două galbeni mai mult peste dobânda pravilnică, ce era de Țece la sută pe ann, și tóta lumea îi Țicea Kyr-Năstase-Cămătarul, și spunea c'o se se alégă prafu de casa și de copii lui.

Era mare încrederea în vremurile alea. Căci nu se afla boier, neguțător, orî moșnén, s'eși pună amanet petecul de pământ pe care i-l detese Dumneđeū, pentru a se duce s'e ia banî cu împrumutare...

Necum s'eși ia cine-va césornicul de la brău, orî cercei din urechile nevestei și s'e se ducă s'e'i zălojescă în tîrg ca'n ȃiua de astă-ȃi.

O! Dómne!... Dér și cât de cinstiți erau ómeni și cum se sprijineau toți între dênși pentru a nu cădea în ne-cinsturi, orî pe mâna cămătarilor.

Și fiind-că aveau s'e trăiască cu toți înpreună, ei își ȃiceau că, ȃcă astă-ȃi jócă ursul la pórtă unuia, mâne póte s'e jóce și la pórtă altuia... Și se ajutaū între dênși, și orfani niměnuî nu rěmăneaū pe drumuri flămăndi...

Ér cămătari nu făceau stărurile de astă-ȃi, că de se obrăsniceau, mi ȃi'i punea binișor la locul lor, și boieri și neguțători, făcěndu-i s'e nu mai fie priimiți în nici-o casă și lăsăndu'i s'e se prăpădească în urgia și blestemul tutulor, dupe cum s'a prăpădit și Kyr-Năstase pentru că îndrăsnise să céră zălog unuî fecior din tépa neguțătoréscă.

Că era mare rușine pe attuncî pentru ăl de'si punea ceva zălog, și era destul numai ca o ase-

menea zălogire, să se cêră pentru a se pune o-pinca necinstei pe obrazul ăluî de era întrebunţat de bani.

Intr'o séră de érnă, Kir-Năstase sta la gura sobei cu ciubucu'n gură şi cu scufa în cap.

Afară, suffla gróznic crivêţul, şi poleiul ţăcănea-ţăcănea mereu, picurând pe gémurile înghiăţate.

Zang—Zang..... să auđi oprindu-se la pórtă o saniă.

Kyr-Năstase, îşi luă de grabă în umeri scurteica cu faţă de tibet verde, şi deschise uşa.

— Sluga dumatéille, Kyr-Năstase, îi đise atunci un voinic ca de vre-o două-đeci şi patru de anni care se urcase în prispa casei. 'Mi-e nevasta în facere şi am venit să'mi dai vr'o miă de lei cu înprumutare că n'am o para chióră în tótă casa.

— Lesne!... Kyr-Stancule!... Dér zéu, nu mă 'ncumet; treburile nu'ţi merg bine cu boiangeria...

In prispă era ênse frig, şi Kyr-Năstase Cămătarul intră înauntru dinpreună cu Kir-Stancu boiangiul.

Acolo :

Mă Kyr-Năstase 'n sus, mă Kyr-Năstase în jos, fi om de omenie Kyr-Năstase, nu te face, nu te drege, bre Kyr-Năstase, şi tura, şi vura, tóte fură de geaba.

Cămătarul rămânea de pétră.

În sfârșit, după multă logorisélă, Kyr-Năstase se hotărâ să 'i spună că pôte c'ar găsi nescaï-va bani pe fundul lădeï, decă ar fi cum-va la miđiloc vr'un amanet ceva. Și pentru că vorba amanet o auđi rostindu-ți-se numai attunci când ești ajuns la aman, nu se sbîrli bietul Stancu-boiangiu tocmai atâta pe cât s'ar fi sbîrlit de i-ar fi pomenit'o Kyr-Năstase în alte vremuri, ast-fel că, ajungênd la învoială, plecă și se întórse peste o jumătate de cés cu următóarele lucruri, pentru a le zălogi cămătarului, lucruri a căror catagraphiă o voiú da aci spre a se vedea la ce ananghie trebuie să fi fost Stancu Boiangiul, pentru ca să se hotărască pe vremea aia să pășască la un așa fapt.

Copia lucrurilor zologite de mine, Stancu-Boiangiul, la 1849, (leatu de la Christos) în 19 ale luneï lui Ghenarie.

I. O rochiă de satintur¹⁾ lucrată anevato²⁾.

II. O malotea³⁾ de ghermesut⁴⁾ ceadiriú⁵⁾ în-blănită cu sangeap⁶⁾.

1) «Satintur»: Satin de Tours, adică atlas din orașul frances Tours.

2) «Lucrată anevato»: lucrată cu un fel de broderii.

3) «Malotea»: Mantelul Dómnelor de attunci. Maloteaua era fórte lungă și bogată.

4) «Ghermesut»: un fel de moar; stofă în matase și bumbac.

5) Verde ca paiul grăului.

6) «Sangeap»: blană cenușie și delicată ca puful, pe care femeile avute o pórtă și în, điuva de ađi ca garnitură de gít, de mănecí și manșon.

III. O perechie de paftale¹⁾ de argint sufflate cu aur, având fie-care 15, adică cinci-spre-dece petre de peruzele, la mișloc cu câte un bob de mărgăritar, adică cu câte unu.

IV. O rochie de cors²⁾ pembe cusută în florî de fir; o altă rochiă de belacósă⁷⁾ lucrată în mucavale³⁾.

V. O perechiă de sfejnice de argint și o brăța cu o pétră mare de zamphir⁴⁾.

Trecu o lună, două... dér când atât neguțători cât și boeri aflară de urmarea cămătarului at-tunci când văduse pe boiangiū cu cuțitul la gît, se legară cu toți s'îl prăpădească; și într'un ann de zile, nu mai mult, Kyr-Năstase ajunse de nu mai avea dupe ce bea apă.

El, odată gras și roșcovan, era acum gârbov și uscat... Nu mai purta jiletcă cu nasturi de mărgean roșu, nici lanț de aur, gros și lat, pe dupe gît în jos.

Și copii lui, goi pușcă, cerșeau prin tinda caselor și i muriră unul câte unul pënë la ăl din urmă.

In sfârșit, într'o nópte de érnă, pe când Kyr-Năstase, cădută la lungóre, tremura într'o cocióbă

1) «Paftale»: Catarămî de cordon.

2) «Rochie de corsică»: Stofă tot de matase numită «belle-Ecosse».

3) Mucavale: Broderii de mătase pe carton, represintând florî, paseri, fluturi, etc. Mucavalele se aduceau de la Constantinopol.

4) Saphyr.

de casă, prin viforul care suffla gróznic afară, și prin sgomotul poleiului care țacănea-țacănea mereu picurând pe gémurile înghiățate.

Zang-Zang! i se păru în frigurile bólei că aude oprindu-se la pórtă o saniă.

Kyr-Năstase se sculă, își luă de grabă în umeri scurteica, a cărei față de tibat verde cădea încóci și încolo sdrențuită, și deschise ușa...

A doua zi îl găsiră mort în prispă.

Ast-fel era cămătarul din vechime; dér ast-fel cum era și tot îl băttea Dumneđeű, căci ómeni trăiaű pe-attunci în frica lui, și se sprijineaű între dênși ér nu se mâncaű ca câni.

NUVELLA IN SCRISORI

NUVELLA IN SCRISORI

J'éveillerai pour toi, la pitié, la justice,
De l'incorruptible avenir,
Eux-même épurreront par leur long artifice
Ta vertu qu'ils pensent ternir.

Gilbert.

D-luî Matheiu Corbescu, illustrul juriconsult și omul cu sentimente înalte.

Odinióră, între douî inși, foști camarađi de școlă, unul în Craiova și cell-l-alt în București, s'au schimbat următóarele scrisori :

Craiova.

Este sigur că nu'ți mai amintești de mine. Dér odinióră, în lyceu, am stat pe aceiași bancă. Orî cum ar fi, eú voiú urma să nu te uit și să te iubesc. In schimb, nu'ți cer nimic, dér de la prietenia d-téle aștept ceva : ești astă-dî, — cell puçin pentru mine, — cell mai mare poet al țerrei și cell mai mare artist ; citeșce, te rog, allăturatele versuri și spune-mî ce cređi despre elle. Te asi-

gur, că voiesc să fiu sincer. Veți putea să hotărâți dacă sunt poet, sau dacă nu sunt?

Nerăbdător, aștept răspuns.

București.

Ai dreptate: Nu mai te țin minte. Știu înseși ce ești: Ca orice om ești poet; dar versurile ce scrii sunt reșite,—ce dă reșite? ele sunt miserabile. Cu toate acestea, dacă vei stăruia să fii artist, vei fi artist: vei ajunge să îți exprimi lămurit simțirile. Dar să nu crezi că e ușor. Înseși,—spune-mi, de ce vrei să fii poet?

O strângere de mână.

Craiova.

Ești, d-le un egoist. Vrei să păstrezi darul poeziei numai pentru d-tea. Dacă în adevăr ai fi o inimă largă, nu m'ai întreba: De ce voiesc să fiu poet?

O știi: gloria să fiu ce ești.

București.

Dacă m'ași iubi pe mine m'ași supăra. Dar te iubesc pe d-tea, dragul meu, scumpul meu camarad,—înseși, răspunde-mi numai atât: Știi ce este gloria?

Craiova.

Gloria este stima generală.

București.

Definițiunea ce dai este de tot greșită ; gloria, este ne-stima generală ; gloria, este ura generală : este neroția generală coalisată în potriua unui om. Nu'ți voiî vorbi de mine. Eû nu sunt om mare : mari sunt contemporani mei : Toți. Iaû pe Schakespeare : Cine l'a stimat cât a trăit ? Trec la Chatterton : s'a omorât de disperare. Gilbert, sfârșește în spital. Bolintinénu, la Pantelimon. Dryden, în miserie ; în miserie, Malfilâtre : Vaugelas, își lasă corpul prin testament chirurgilor pentru ca dênși se 'i plătescă dëtoriile ; Tasso, Dante, Omer, mari geniuri, când nu sunt persecutați, când nu sunt închiși, rëtăcitori séu exilați, sunt fără pâne.

La Bruyère, se exprimă singur asupra lui astfel : „Sunt douë-đeci anni de când scriû și douë-đeci anni de când cărțile mele se vënd. Dorm ore pe puf ? Mănânc ore mai bine ? Sunt ore mai bine înbrăcat ? Ȋci că numele meu e mare : Ȋ mai bine că gloria e fum și că nu 'ți ajută la nimic“.

Gérard de Nerval, Corneille, Camöens, îndură sufferinți amare, aû sfârșituri crude.

Craiova

Sunt sdrobot : Dér nu sciu pentru-ce, tot aș vrea să fiû ce ești.

Décă cređi că în adevăr sunt poet, nu mă părăsi, întinde-mi mână de ajutor.

București

Ce glumă, scumpe prietene. Nu scii de loc ce ăici.

Să fii ce sunt?... Dér éttă ce sunt:

Crescut în avuție, astă-đi, une-orî, n'am ce pune pe mėsă, și sunt soț și sunt tată.

Cum trăiesc ênse? E o curată minune... Sciu eu cum trăiesc ?...

Este drept că guvernul îmi lasă facultatea să 'mî amanetez medalia *Bene-Merenti* pe care mi-a dat'o.

Craiova

Și eă care credeam... A! Eă care îmi închypuiam că trebuie să locuiești un palat. Ce-'mî scrii mă spăimêntă.

Ênse... tot voiesc să fii poet.

București

Dér decă n'ar fi de cât atât... Educațiunea, instrucțiunea, meditarea, lungile veghiări, lupta cu arta, lupta cu defăimarea, cu ingratitudinea, mi-aă nimiccit sănătatea. Tinerețea mi s'a dus; illusiunile mi-aă sburat; speranțele m'aă lăsat. Palpitări fac să'mî battă ânima repede; emphysema îmi șueră în pept. Ostenesc ușor; 'mi-este tot una să

es seú se stau în casă. Ah! ȃilele cu sóre ale copilăriei mele! Unde sunt? Ah! Enthusiasmul! Unde este el? Unde credinȃa? Și ér, copilul de odiniórá,—unde este? Unde pėrul lui blond? Unde suffletul lui aripat?

Miserabili ómeni — contimporani ignorantı, mi-sei și nedreptı,—pentru ce mi-aȃi luat aceste bunuri? Aveaȃi voi dreptul se mi-le luaȃi? Voi mė înzestraseră-ȃi cu elle? Candid, v'am addus cu ânimă curată cântecele mele... Am luptat pentru versul și pentru graiul românesc. Și cu ce m'aȃi rėsplătit?

M'aȃi înjurat, m'aȃi scuipat, m'aȃi țintuit pe crucea oprobriului, m'aȃi lăsat se mor de fóme.

Iubitul meu camarad de școlă, dulcele meú prieten, éttă ce este gloria... o umbră.

Dér nu ȃi-am spus tot: Simȃirea mea, în luptă cu ómeni și cu arta, s'a ascuȃit. Din crescet pėnė 'n tălpi sunt o nevrosă. Cell mai mic lucru mė face se suffėr. Când aud pe cine-va că are se'mi spună vre o veste, tremur: mė aștept la una rea. Imi petrec viaȃa chiămând din ȃiori pėnė 'n nópte, mórtea,—mórtea repaos suprem, mórtea unica rėsplată dupe care aspir.

In București, sunt un străin: rudele mė insultă, prieteni de odiniórá, trec pe lângă mine îngâmfaȃi de situaȃiunile lor sociale... Décă plâng, se

bucură toți de lacrymile ce vărs. Dumneșeule!
Pe cine am omorât?

A! da: — ȕic uni că m'am attins de idolul lor. Diarele lor m'aũ anathemisat, m'aũ excommunicat. Nu este secătură, care se nu voiască s'emi dea lecțiunii litterare, nu este om cât de jos căduť, care se nu voiască s'emi dea lecțiunii de moralitate.

Mi se caută deffecte pe cari nu le am; mi se attribue un caracter ce nu e al meu. *Eul meu* este în scrierile mele. Dér scrierile mele vorbesc în zadar.

Am appărut într'un timp când limba nu era formată, am contribuit la formarea ei. Versul se trăgănea și sunna calp. L'am încordat și l'am pironit de cell următor cu rime ce aũ meritat într'un timp se fie nummite de diamant. Ense, trecutul meu este uitat. Tot ce am scris este șters. Litteratura de astă-ȕi cere batjocorirea limbei în legile ei fundamentale. Opere de artă nu mai sunt astă-ȕi, celle create de mari noștri maestri: sunt desmățările la modă, desmățările ce se numnesc prosă seũ versuri. Răspunde-mi acum, iubite: te-ai vindecat de dorința pe care o aveai?... Mai vreĩ se fi poet?

Craiova.

De ce nu pot se scriũ ce am simțit citindu-te

Mă voiū mulțumi s'ți spun atât : ai perdut considerațiunea unei părți a contemporanilor, dér ai câștigat pe a posterității. Cunnosc cum stă cesțiunea epygrammei ce a fost pretextul rășboiului pornit împotrivă'ți. Dér se đic ca dușmani d-télle. Sė đic că acea epygrammă privera în adevěr pe scriitorul sciut.

Chiar în acest cas, nu ai spus de cât ce ai cugetat. Decı n'ai fost ipocrit.

Ipocriți sunt cei cari se fac că admiră atunci când nici nu întelleg și când nici nu admiră. Ai rămas cum te-a făcut natura : Nu te-ai înbrăcat în pele de óie atunci când eraı lup.

Ți se đice om rău de animă : Eı și ! meritele pe cari le ai ca poet cu ce pot fi scăđute ? Ți s'a đis laș : dér tu care ai lovit ai fost *unul*, ér cei cari au appërat, orı s'au făcut că appëra, au fost *miū*. Cu tóte aceste nu te-ai dat înapoi. Ai ținut pept furtunei. De care parte a fost mișelia ?

Cine au fost cei lași ?

Mă întrebı decă tot voiū sė fiū poet ? Da : voiū sė mor de fóme ca d-tea. Da : voiū sė mă disprețuiască toți, dér sė mă simt demn de stima mea. Că voiū fi învins, este sigur. În timpul în care trăim, nu este stimat de cât banul ; în timpul în care trăim, precum ai đis'o,

. . . . . „Virtutea e o crimă

„Și crima cea mai neagră virtute mai sublimă“.

Dér orî cum ar fi, attuncî când va fi sê mor, tot se va găsi un sufflet sê strige: onóre curagiului nefericit. Ense, fiind-că trăim în România, și fiind-că în România contemporană nu ar fi de mirare ca nici acest strigăt se nu isbucnească, priimesc și acéstă sórtă.

București.

A ! sufflet tēner ! Mi-ai împrumutat aripele tēlle și am re-devenit ce-am fost. Mai este nevoie sê-ți spun că poți sê te ridicî de-asupra epocei, când ești în stare sê mă reînarmezi cu enthusiasm creator ? Inșiră dér rime și fiî artist de vreme ce ești poet ; îndură miseria, și printre ne-ajunsuri, printre defăimări și printre sufferinți, câștigă consciința talentului teū în miđilocol inconscienței generale. Fiî prieten al adevărului printre ipocriți ; nu slugări, printre slugarnici ; pórtă-ți fruntea sus, printre nemernici.

Ajută pe cell mic și fă-l mare cu siguranța că-n urmă vei fi lovit de el. Invéță carte pe cine n'o are, cu siguranța că vei fi numit ignorant ; veghiază nopti întregi ; nu fiî blajin pentru rima falsă, pentru rythmul greșit ; allérgă dupe frumos, dupe acéstă nállucă ce a dus în prăpastie pe atâți ; însetézá dupe idee, flămândește dupe

artă, îmbătă-te de tot ce este formă, de tot ce este colóre, de tot ce este armonie.

Ettă, nobile Craiovén, éttă, scumpe prieten, ce este poesia, și éttă ce drum ți se deschide, drept înaintea tea, — urcător, allergător pe margini de prăpastii, dér țintit neîncetat către cer, patrie perdută dupe care singur poetul măi suspină âncă

1894.

CU PRIVIRE LA „THALASA“

CU PRIVIRE LA «*THALASSA*»

Acest capitol este ântâiul din o epopee ce va cuprinde două-spre-zece, și acéstă epopee nu va fi alta de cât cea a simțurilor. Scrierea lui, a costat pe autor doui anni de luptă cu arta, cu limba, cu concepțiunea. De altfel, cam acellaș timp l'a întrebuintat autorul pentru crearea fie-cărei din cele cincî nuvelle mari, capete de operă neperitoare, coprinse în *Cartea De Aur*. Cestiunea e acum : Sfârși-va poetul colosala lucrare ce a întreprins, decât unui singur capitol a fost silit să'i consacre un spațiu de timp atât de însemnat?

Da și nu.—Da, în cazul când ar putea să jertfească acesteî lucrări 20—30,000 lei. Acéstă summă ar însemna pentru el liniștea, putința de a se abstrage de orî-ce realități.—*Thalassa* în adevăr, este una din acelle opere ce, ca „*Faust*“, cer și liniște, și timp, și meditațiune, și studii de fie-ce minut.

În ideea autorului, fie-ce capitol al epopeii s'elle, trebuie să dea senzațiunea unei colorii prin imaginile întrebuintate, și fie-ce capitol va fi tipărit pe o hârtie de o nuanță correspondentă. Pe lângă acésta, Alexandru Macedonski, rupe cu tradițiunea din trecut, nu se adresează numai la două dintre simțurile cititorilor: *la al vedului și la al auzului*. El voiește ca, al *odoratului*, ale *gustului și pipăitului* să intre în aceiași linie cu cele d'ântéiu.

Subiectul lui Thalassa, se resumă în următoarele:

Deul *Eros*, în *condițiunile speciale* în cari se află eroul, aruncă pe acesta în o stare *pathologică* bine cunoscută medicinei. Thalassa, este scos afară din real pentru a trăi în vis, — un vis de purpură, dér desastroos. Cu toate aceste, într'o di, simțurile s'elle anormalisate prevéd apropierea femeii. Și de fapt, în timpul unei nopți furtunóse, un vapor naufragiază în apropierea insulei. *Thalassa* se aruncă în valluri să salveze pe oricine ar putea. Corpul salvat este ênse al unei copile...

Singur în insulă cu dênsa, — cu încetul, — Thalassa, e răpit de *réal*. Dér când, mai târziu, posedă în deplinătate pe acest réal, sațiul intervine. *Réalul* i se arétă inferior visului. *Eros* re-câștigă terrenul, Thalassa, i se re-dă. La urmă, ajuns la dementă, pentru a 'și răsbuna asupra *réalului*,

strangulează pe dîna atît de addorată în primele momente. Dér când nóptea cobórá, Thalassa, se simte chiămat de vallurî în addâncimile albastre. Ochi seî halucinați zăresc pe Amphitrita înconjurată de neréide cum ese din ape, cum îi întinde brațele, cum îi aruncă florî... El resistă, vrea să fugă, dér forța mysteriósă e mai mare de cât a sea, — cedează și se aruncă în mare. — Răalul este învîns, și acesta este Thalassa.

Resumarea subiectului, nu face ênse de cât se schițeze geniala concepțiune.

Dér, — precum s'a đis la început :

Intrupa-se-va óre vre-o-dată „*Thalassa*“ în celle două-spre-đece capitole proiectate?

— Alexandru Macedonski trăiește în România..

DISCIPOL.

COPRINSUL

COPRINSUL

	<u>Pag.</u>
1 Note Biographice Și Critice.	5
2 Ți De August.	27
3 Sóre Și Grău	49
4 Pe Drum De Poștă	53
5 Móră Pe Dunăre.	77
6 Pom De Crăciun	80
7 Trecerea Oltețului.	85
8 Caii Negri	88
9 Din Carnetul Unui Desertor.	93
10 Intre Cotețe	99
11 O Nópte In Sulina	132
12 Pădurea Ulmilor.	137
13 Masca.	142
14 Nicu Dereanu	147
15 Cometa Luī Odorescu.	176
16 Palatul Phărmecat.	186
17 Dramă Banală.	191
18 Bariera Șimnicului	213
19 Scrisórea De La Dumneđeū.	217
20 Casa Cu No. 10.	221
21 Thalassa	227

NALUCI DIN VECHIME

	Pag.
22 Pitarul.	249
23 Vrăjitoarea.	252
24 Cănașița.	257
25 Căpitanul De poștă	261
26 Ceaușul	265
27 Surugiul.	268
28 Verigă-Țiganul	271
29 Isprăvnicelul.	274
30 Cămătarul.	278
31 Nuvella In Scrisori	287
32 Cu Privire La Thalassa	299

VERIFICAT
 VERIFICAT 2007

BIBLIOTECA
 Controlă Universitatii
 București

VERIFICAT
 1987

VERIFICAT
 2017

*Imprimarea «Cărții de Aur» s'a executat în
Atelierele Institutului de Arte Graphice, Albert
Baer, în București, Str. Numa-Pompiliu, și s'a
terminat în 25 ale lunii Iunie, 1902.*

